

कालविनोदनि श्लोचप्रतारणि । अद निदर्शनि [2 b] लेनपुरस्य⁽¹⁾ ।

अथ ग्रन्थविलिखितप्रसादो मातृवर्तिनीगौरवमूला ।

अद्व निधानधन चरणाप पाणि यथा द्रुमस्यरुमूलम् ॥

अद्व प्रमोदकारी परित्यागे । अद्व प्ररुच्यकारी जिनधर्मे ।

अहं विशेषकारी गुणाज्ञाने दैशिक प्रापणि बुद्धमती पे ॥

इन्द्रिपतीदगाप्रभास्वरतायै । अद्वयन् यत्रिर्नततायै ।

निमग्नलोशं यथार्थिकनायैः । ऐयिकं महत् स्वयम्भुगुणानाम् ॥

अहं अतस्तत्तत्सुखेषु⁽²⁾ अक्षयमिति एवक्षणाप्यम् ।

अथ अतिक्रमु मार्पवस्य । दर्शिक उत्तममोत्तमवस्य ॥

घोत्रमपूतिबु हेतुगुणानां⁽⁹⁾ भद्र विरोहणि बाधिद्रुगस्य ।

वर्द्धनि ज्ञानविशेषमुत्तानां । अद्ध निर्दुर्गिक सर्वज्ञिनानां ॥ -

ये सद् अद्भुतं सगौह्यमुद्भे । ते तु न शीलं न शिनं त्यासि ।

ये तु न शीन न शिन त्यास्ती । ते गुणास्तुते गुणवत्^(६) ॥

ये सद् ब्रह्म सगौरवधर्मे । ते जिनधर्मं श्रुतमुपगच्छन्ति ॥

ये जिनधर्मं श्रुत्तगुणोत्ती । तेषधिमुक्त श्रुतितियधर्मे ॥

ये सद् अद् सगौएवसधे । ते अजिनर्तिक सधप्रसन्ना "

ये घविवर्तिक भवप्रसङ्गास्ते घविवर्तिक अद्वयनात् ।

𑀓𑀲𑀸, see Jäschke Dict p 101 b For †*matrya* cf the Pali *matrya* though perhaps *mātrya* itself may stand in this sense in a gāthā passage

1) Scan (and pronounce?) as if the Pali form *kheṇa* cf. *gūṇa* (*gūṇe* *ekakṣana* etc below. See also Senart, *Mhv* I p. 423 *ad fin*, and compare Windisch *Mar* p. 35

2) In margin उपायानां न केनचित्सद सगतया भूयतया सद्रस्योपायसमाधिनाभ
निमित्त भूत्वा

3) In margin (some letters being lost) हेतुभूता गुणानां वीजं यदा

4) In margin ते गुणो स्तुतौ ने'र्यान्वयः शीलयत

ये धर्मवर्तिक अहमनानो⁽¹⁾ इन्द्रियतोत्पन्नास्वर् तेषाम् ॥
 इन्द्रियतोत्पन्नास्वर् तेषां तेहि चित्तिं पापमित्रा । [3a]
 तेहि चित्तिं पापमित्रा धार्मिकमित्रपरिमृते तेषाम् ॥
 धार्मिकमित्रपरिमृते तेषां ते विपुल बुधलोपचिन्वति ।
 ये विपुल बुधलोपचिन्वति ते तुल्यलोपगताय मरुतना ॥
 ते तुल्यलोपगताय मरुतना । तेप उदारधिमुक्तिविशेषा ।
 तेप उदारधिमुक्तिविशेषास्ते सद धिष्ठित सर्वगिणेभि ॥
 ये सद धिष्ठित सर्वगिणेभिस्तेषुपपद्यति बोधपि चित्तम् ।
 तेषुपपद्यति बोधपि चित्तं ते धर्मियुक्त मरुर्पिगुणेषु ॥
 ये धर्मियुक्त मरुर्पिगुणेषु ज्ञातपुद्गुले धनुर्गता⁽²⁾ ।
 ज्ञातपुद्गुले धनुर्गतास्ते सायोग धर्मयोगविमुक्ता ॥
 ये सायोग धर्मयोगविमुक्ता । धाशु तेप प्रसादविशुद्ध ॥
 धाशु तेप प्रसादविशुद्ध तेप ध्याशु उत्तममेष्ट ॥
 तेप ध्याशु उत्तममेष्टस्ते सद पारमितानु चरति ॥
 ये सद पारमितानु चरति ते प्रतिपन्न इहो मरुपाने ।
 ये प्रतिपन्न इहो मरुपाने ते प्रतिपत्तितु पूनपि बुद्धान् ॥
 ये प्रतिपत्तितु पूनपि बुद्धान् तेषु धनुस्मृति बुद्ध धमेया ।
 तेषु धनुस्मृति बुद्ध धमेया । ते सद पश्यिष्य चित्तिप बुद्धान् ॥
 ये सद पश्यिष्य चित्तिप बुद्धान् तेप न ज्ञातु न तिष्ठति बुद्ध ॥
 येप न ज्ञातु न तिष्ठति बुद्ध तेप न ज्ञातु ररूपति धर्म ।

1) The Tibetan མེད་ཀྱི་ལྷན་པོ་ confirms this curious adverbial form

2) The MS has the regular but here nammr cal prodel sion

3) °पश्यिष्य अचि° MS

येष न ज्ञातु रक्षयति धर्मं ते सद् धिष्ठित सर्वजिनेभिः ।

इत्या[3 b]दिश्रद्धालो गुणविस्तरौ जनस्तत्रोक्त । तत्परिसमाप्य सत्तेपत पुनराह ।

उर्ध्वगतस्त्वप्यग्ननकाया । ये इमि अदधि ईदृशि धर्मान् ।

ये तु प्रभोयचिना कृतपुण्यास्ते इमि अदधि देतुवन्ते ॥

यो दशनेत्ररजोपमसत्त्वान्⁽¹⁾ कल्पमुग्रस्थिदि सर्वमुजेन ।

नोत तु तादृशु पुण्याचिनेषो यादृश अदधतो इमि धर्मान् ॥ इति ।

॥ तथार्यदशधर्मसूत्रे⁽²⁾ पि देक्षित ॥

अद्वा हि परम यान पेन निर्वाप्ति नायका ।

तस्माद्ब्रह्मनुशारिब भोत मतिमान्तर ॥

अद्वास्त्य मनुष्यस्य मुक्तो धर्मो न रोहति ।

वीजानामग्निदग्धानामङ्कुरो रुहति यथा ॥ इति ।

यत एवार्थललितविस्तरसूत्रे प्रतिपेदित । अद्वायामानन्दयोग कारणीय इद् तयागतो पि

ज्ञपयतीति । तथा सिंरुपरिपृच्छार्थ⁽³⁾ अद्वा । तणमत्तण वर्णयतीत्युक्तम् ॥ तदेवं । अद्वा

मूल दखीनृत्य बोधिचित्त दृढ कर्तव्य सर्वपुण्यसम्पत्तत्वात् तद्यवार्थसिंरुपरिपृच्छार्थ ।

सिंहेन रातकुमारिण भगवान्पृष्ट ॥

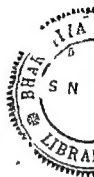
समरु सर्वधर्माणां । कर्मणा केन आपते ।

प्रियद्य भोति सत्त्वानी [1 a]यत्र पत्रोपपद्यते ॥

भगवानाह । सर्वसत्त्वप्रमोदाय चित्त बोधाय नामयेत् ।

एष समरु धर्माणां भवते तेन च प्रिय ॥ इति ।

॥ तथार्यगण्डव्यूहसूत्रे पि वर्णितं । बोधिचित्त किं बलपुत्र वीजभूत सर्वमुद्धर्मा 20

1) बुद्धान् इति केचित् MS in margin a sec manu

2) Nanjio 23 (9) tr 386-534 A D, 29 tr 502-557 h F p 215

3) Nanjio, 23 (37) M Vyutp LXV 70, and h. F p 217

4) Vijaya : Minaev but the end of the word is illegible in the Ms

णा । तेनभूतं सर्वगच्छुक्तधर्मविरोधतया । धर्मभूतं सर्वनोक्तप्रतिशृङ्खलनया वाच्यं
 तभूतं सर्वबोधिसत्तावर्तणतया^१ पेयान् ॥ वैभवाभूतं सर्वदार्ढ्यसङ्केततया । चित्तमणि
 राभूतं सर्वार्थसत्ताधनतया । भद्रघटभूतं सर्वभिप्रायपरिपूरणतया । शक्तिभूतं तैश्वर्यत्रुपे
 जपाय । धर्मभूतं⁽¹⁾ (2) योगिजो गन्तारसङ्केततया । पद्मभूतं तैश्वर्यप्रपातनतया । कुठार
 भूतं दुष्परिवर्तनसङ्केततया । प्रहरणभूतं सर्वोपद्रवपरित्राणतया ।⁽³⁾ घटिभूतं संसारजनचरा
 भ्युद्धरणतया । वानमण्डलाभूतं सर्वारणनिरणनृणाविकिरणतया । उद्दाम⁽⁴⁾भूतं सर्वबोधि
 सत्त्वचर्चाप्रणिधानसमर्पणतया । चैत्यभूतं सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य । इति हि बुलपुत्र
 बोधिचित्तगेभिर्धान्यैश्चाप्रनापौर्मुण्यप्रशेषे समन्वागतमिति ॥

कथं पुनर्ज्ञापते । पृथग्जनस्यापि बोधिचित्तमुत्पद्यते । न वाद्या^(4 b)त्रमेतदिति । घ
 10 नेहसूत्रात्तदर्शनात् ॥ पद्या तावदार्यत्रिमन्कोर्तिनिर्देशे⁽⁵⁾ निर्दिष्टं । मुनेरुसना सत्त्वापद
 , द्वि⁽⁶⁾मुत्पाद्य बोधिचित्तमुत्पद्यते । ततश्च बुद्धधर्मा विरोहन्तीति ॥ रत्नरूपसूत्राच्च⁽⁷⁾ पृथ
 ग्जनोऽपि बोधिसत्त्व इति ज्ञापते ॥ । परोक्षः । तस्यद्यापि नाम मञ्जुश्री अपउकोपप्रतिसो
 पि कलाविहङ्गपोतो । यस्यभिन्नापउ अनिक्तात् गोपात्वलाविहङ्गहृतमेव मुञ्चति ॥ एवमेव
 मञ्जुश्री यच्चिन्नापउकोपप्रतिसो पि बोधिसत्त्वो । यस्यभिनात्मदष्टिरनिक्तात्तस्त्रैधातुकाहु
 15 ह्मन्मेव मुञ्चति । यदिदं भूयतानिमिताप्रणिहितरुतमेव ॥

⁽⁸⁾सर्वधर्मप्रवृत्तिनिर्देशे पि कथित । जयमतेश्च बोधिसत्त्वस्य पृथिवी विदारमदान् । स
 कालगतो महानिरय प्रापनदिति । स हि शून्यतां नाधिमुक्तवान् शून्यतावादिनि च प्रतिष
 कृतवान् ॥

1) धमचक्र° marg

2) तमय MS

3) More usually घटिश्च "fish hook"

4) For the *dd* cf Cambridge MS Add 1707 (as described in my Cat p 193)

5) Wassiljev, Buddhismus 152 (161, 222 (243) M Vyutp LXV 16 K F p 256 Nanjio 146, 147, 149 cf also 144, 145, 181

6) A passage of considerable length partly broken away and otherwise not very clear, is added in the margin as an amplification or explanation of these words

7) Wassiljev, Buddhismus 154 (167) M Vyutp LXV 84 K F p 243, Nanjio, 168, 169 N is wrong in referring to the Avalokiteśvaragunaratnakāraṇa dayyūha which is quite a different work

8) Nanjio 163, 164, tr ca AD 400 h. I p 256 M Vyutp LXV 87

॥ निपतानिपताप्रतारमुद्रासूत्रे ऽप्याख्यात ॥ कृतम् पशुरथगतिको बोधिसत्त्व । तथ
 वा । कश्चित्पुरुष पशुमुद्धतेत्रयमाणुराजमनान् लोचधातूभिर्क्रमितुमान् स्यात् । स
 पशुरथमभिरुह्य मार्गं प्रतिपद्यते स चिरेण दीर्घेणाघातं यो गच्छति गच्छेत् । स तत्र मरुत्या
 वध्मनपडल्या पश्चात् खनु पुं० ॥ १ ॥ रशीति योननसदृसाणि प्रत्यावय्य प्रत्युदात्त्यर्थे
 त । तत्किं शक्नुयात्स पुरुषस्तात् लोकधातून् पशुरथेनातिक्रमितुम् । पाददन्भिनाप्या 6
 नभिनाप्यैरपि यत्पैरेकमपि लोचधातुमतिक्रमितुम् । ग्राह । नो दादं भगवन् । भगवा
 नाह । एवमेव गच्छन्तो यः कश्चिद्वोधचित्तमुत्पाद्य मरुत्यान् । न धारयति । न पठति ।
 श्वावपानीयान् सेवते । तेन सार्द्धं मस्तत्र करोति । श्वाय क्वाय च पठति स्वाध्यापति नी
 मासते परिबुध्यते ऽरीक्ष पाठयति वाचदोधयति । स तेन [ध]-वप्रसो भवति सोऽनुत्तरता
 नमार्गतिप्रत्यावृष्यते प्रत्युदात्त्यर्थे । यदपि तस्य बोधिसत्त्वस्य बोधभावात् प्रज्ञेन्द्रिय 10
 प्रज्ञाचक्षुः तदपि तस्य धन्योक्तिपते प्रतिक्रियते । अथ पशुरथगतिको बोधिसत्त्व इति ॥

तदेवमेवा प्रन्यानधिमुक्तिमरुत्यानभिरिति श्वासपूर्णाधिमुक्तिचित्तचर्यस्यापि प्रा
 यो न सदृश्यते । प्रमेवाधिमात्राधिमुक्तिचर्यस्य बोधिसत्त्वस्य । स हि रत्नमेवे⁽²⁾ सर्वशाराचरि
 तविषयितिसमतिक्रान्त पठने यस्येष्वेव समाधिधारणीभिर्भोनाभिज्ञानिद्याविक्रीदितो । अन
 तर्धर्मादामरुतिनिरामियापरातत्त्वल्पमोक्षनभोगनिर्विकल्पप्राप्तिरेगालोत्रप्राप्त्यन्वध्या 15
 प्रमेयकल्पमोक्षेति नुतशतसकसपरिमरुत्यानप्रस्थानात्रिचित्रभावनसपूर्णा परार्थप्रतिपत्ति
 निर्माण पुण्यज्ञानसमाराभिनिहाराभिनिर्गति पूर्वयोगशतमद्वयममद्वय पठते । [० b] य
 धैतवेगार्थ । कस्मादन्ये बोधचित्तोपादका घस्या भूमौ⁽³⁾ नेष्यते । न चात्रेच्छ्या किञ्चिद्विशे
 पयिद्धं नीतार्थं कर्तुं लभ्यते । अधिमात्राधिमुक्तिचर्याधमता वराच्च गम्यते । पश्चा मध्यम्
 उपकाराप्याधिमुक्तिचर्याऽस्त्येवेति ॥ यस्य पुनस्तवागमि⁽⁵⁾ भूतस्य कोऽपि प्राप्तिपटुक्तः 20

1) Nanjio 131 182 tr A D 542 K F 260

2) I atnamegha sutra Nanjio 151, 159, tr A D 503 K F 264—265 M Vyutp LXV, 12

3) अधिमुक्तिचर्या भूमौ marg

4) धम्मिलनयालङ्कारे उन्मादीनां मृदादिदादशोक्ते marg a note will be added to the translation

5) Nan, 23(3) 1043 K F 214 M Vyutp LXV 30 Tathagatacintyagubjanirdeṣa

कन्ये भगवन् बोधिचित्तोत्पादः । घाह । यस्य मरुत्ताराध्यायस्यो ऽविकीर्षितः । घाह । कस्य
 भगवन्मध्यायस्यो ऽविकीर्षितः । घाह । यस्य मरुत्तारा मरुत्तारुणोत्पादः । घाह । कस्य
 भगवन्मरुत्तारुणोत्पादः । घाह । यस्य मरुत्तारा सर्वसन्नापरित्यागः । घाह । कथं भग-
 वन् सत्त्वा अपरित्यक्ता भवति । घाह । यदा मरुत्तारात्मसौख्यं परित्यक्तं भवतीति । बो-
 6 धिचित्तनात्रननुष्ठानां करुणाभिलाषसंज्ञनार्थमिदमुक्तं । यथा न ते तदागमशासने प्रव-
 क्षिता येषां नास्ति त्याग इति । एतन्निर्गन्धबोधिचित्तनिन्दः इष्टव्या न तु बोधिचित्त-
 मन्यथा नोत्पद्यते एव ॥

यथा दशधर्मकानूत्रे देशितं । इह कुलोपुत्र बोधिसत्त्वो गोत्रस्थः समनुत्पादितबो-
 धिचित्तः तदागमेन वा तदागतस्मात्प्रेषण वा संचोदयमानः सेवेयमानः सनादाप्यमानो
 10 ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ [6 a] बोधिचित्तमुत्पादयतीदं प्रथमं कारणं बोधिचित्तो-
 त्पादाय । संबोधेन बोधिचित्तस्य वा वर्णं भाष्यमाणं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ
 चित्तमुत्पादयतीदं द्वितीयं कारणम् । स सत्त्वा न शरणान्वीपान् दृष्ट्वा कारुण्यचित्तमु-
 पस्थाप्य यावदनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयतीदं तृतीयं कारणम् बोधिचित्तोत्पा-
 दात् । स तदागतस्य सर्वकारपरिपूर्णतां दृष्ट्वा प्रीतिमुत्पाद्यानुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमु-
 15 त्पादयतीदं चतुर्थं कारणमिति । तच्च बोधिचित्तं द्विविधं बोधिप्रणिधिचित्तं च बोधिप्रस्था-
 नचित्तं च । यथार्थगण्डव्यूहसूत्रे भाषितं । दुर्लभा-कुलोपुत्र ते सत्त्वाः सर्वलोकैः ये ऽनुत्तरस्यां
 सम्यक्संबोधौ चित्तं प्रणिदधति । ततो ऽपि दुर्लभतमास्ते सत्त्वा ये ऽनुत्तरां सम्यक्संबो-
 धिभिः संप्रस्थिता इति । तत्र बोधिप्रणिधिचित्तं । मया बुद्धेन भविष्यमिति चित्तं प्रणि-
 धानादुत्पन्न भवति । प्रारब्धमसूत्रे पि । ज्ञाद्योत्पादितस्यापि बोधिचित्तस्य बुद्धत्वहेतुत्वा-
 20 भिधानात् । कः पुनर्वादः किञ्चिदेव कुञ्चन कृत्वा । यद्योक्तं भद्रकालिप्रसूत्रे । योपदत्तो नाम

1) नि कृपाणां [न] बोधिचित्तं marg

2) Nanjio 399, Ārangama-samādhi tr before A D 417, Wassiljev, Buddhismus 175 (191), K F 249 M Vyntp LXV, 31. C—a—mudeca Translated from the Chinese by Beal, Catena pp 281—369

3) Nanjio 403 Tr 300 A D, K, F 220—222 cf J J. Schmidt, Ueber die tau- send Buddhas etc Mém Acad St Pétersbourg VI Sér Sc pol hist phil II, 41—86.

तत्रागतो यत्र न तत्रागतेन तत्रागतो प्रयत्नो योधिचित्तगुत्पादितं ताम्बूलाग्रं (6 a) दत्त्वा गो
पात्राभूतेन । एवं विष्णुप्रदीपो नाग तत्रागतो यत्र यत्रागता तत्रागतो प्रयत्नो योधिचित्तगु
त्पादितं दजिस्तो दत्त्वा तत्रागतो । एतन्नागप्रभो नाग तत्रागतो यत्रागित्वा तत्रा
गतेन प्रयत्नो योधिचित्तगुत्पादितं तृणप्रदीपं दत्त्वा नागाग्रं ताम्बूलाभूतेन । एवं दृष्टविप्रभो
नाग तत्रागतो यत्र दुष्प्रदीपेण तत्रागतेन प्रयत्नो योधिचित्तगुत्पादितं दत्त्वा दत्त्वा का 6
दृष्टविप्रभूतेनेत्यादि ॥

वर्णाग्रिकान्ते ऽपि च योधिचित्ते नागगन्धना कर्तव्या । तस्याग्रगतसंसारमुत्तमप्रसन्न
नयान् । पदार्थैरेवैष्यते वर्णित । तस्यापि नाग कुलपुत्र चित्तगपि यमर्त्ता सर्व
प्रतिविशिष्टे सुवर्णात्तारागमिष्यति । यमर्त्तानाग च न विद्वत्ति । सर्वदार्ष्ट्यं विनि
वर्तयति । एवमेव कुलपुत्रागप्रतिपत्तिगमनपि सर्वज्ञतावितोत्पादयमर्त्त सर्वमात्र 10
कप्रत्येकमुद्गुणसुवर्णात्तारागमिष्यति योधिसत्त्वनाग च न विद्वत्ति । सर्वज्ञतावितोत्पादयमर्त्त
विनिवर्तयतीति । इति च विनापि चर्या योधिचित्तगुत्पादकनिति ज्ञानार्थं । येन पदार्था
व्यादृक्त्वे कविः । यस्मात्तत्र त्वं मद्दारा बहुकृत्यो बहुकारणोपि (7 a) । यतश्च सर्वेषां
सर्व सर्वज्ञ सर्व सर्वज्ञ दानपारमितायां शित्तिनु । एव यावत्प्रज्ञापारमितायां शित्तिनु ।
तस्मात्तर्हि त्वं मद्दारा एवमेव सम्यक्सर्वोधिद्वन्द्वं मद्दो ब्रू प्रणिधिं च मद्दोपि नि 15
द्वन्वि निषण्णो ऽपि शान्तो ऽपि ज्ञापदोपि भुञ्जानो ऽपि । पित्रापि सत्तनसमित्तननुस्मर
गनन्तिगुरु भावय । सर्वमुद्गुधोधिसत्त्वप्रत्येकमुद्गुधार्त्तामयकपृष्ठग्नानानात्मनानानेनाना
गनप्रत्युत्पन्नानि सर्वगुणननूतान्यमित्तित्य तु अपित्वा पिपडपित्वा अनुमोदस्वाप्पानु
मोदनया पात्रदाकागसनतया निर्माणसमनया अनुमोदस्वानुमोद्य च सर्वमुद्गुधोधिसत्त्वप्रत्येक

1) एव मञ्जुश्री श्रीश्रीतिर्नाम तत्रागं यत्र गुणधेन तत्रागं प्र० यो० उत्पादितं ।
एवमामलक दत्त्वा वैष्णवाभूतेन marg

2) Nanjio 249, 249, 250 K f 263 M Vyntp Lxv 105

3) The MS. is obliterated The first letters of *pravidhān* are hardly legible,
but the restoration appears the more certain from the Tib word used, རྩོད་པ་

4) Senart, Mhv i, p 422

बुद्धार्पणप्रकाराणां पूजाकर्मणे निर्यातय । निर्यातय च सर्वसत्त्वसाधारणानि कुरु । तत्र सर्व-
सत्त्वानां गायत्र् सर्वसत्ताप्रतिलम्भाय सर्वबुद्धधर्मपरिपूर्णाया दिने दिने त्रैकाल्यननुत्तरा
या सम्यक्सत्त्वोद्यो परिणामय एव एतन्नु त्वं मरुत्तान् प्रतिपन्नं सर्वराज्यं कारयिष्यसि हा
ध्यकृत्यानि च न द्वापयिष्यसि बोधिसत्तारांश्च परिपूर्णिष्यस्यतीति ॥ धर्मेव चास्य त्रिपाक
5 उक्तः । स एतन्नु पुनस्तं मरुत्तान् तस्य सम्यक्सत्त्वोद्योचितबुद्धानुमूलकर्मणो [7 b] त्रिपा
केनानेकाशतकृत्यो देवेषूपपन्नोऽभू । धर्मेकाशतकृत्यो मनुष्येषूपपन्नोऽभू । सर्वानु च देवनु
प्योपपत्तिघाधिपत्यनेव कारयसि । न च तावत्तत्र मरुत्तान् तस्य सम्यक्सत्त्वोद्योचितस्य
बुद्धानुमूलकं ऊनत्वं व्यापूर्णत्वं वा प्रज्ञापते । अपि च मरुत्तान् एकमपि सम्यक्सत्त्वोद्यो
चितं सर्वसत्त्वोत्तारणार्थम्व्यवस्था⁽¹⁾त्सर्वसत्त्वानोचनार्थम्व्यवस्थात्सर्वसत्त्वसमाद्यासनार्थम्व्यवस्था
10 त्सर्वसत्त्वपरिनिर्वाणार्थम्व्यवस्थादप्रमेयासद्योबुद्धानोपचयम् । कः पुनर्गदो य एवं व
कुलीकरोतीति ॥

एतच्च बोधिविहितं द्वयकापदर्शनोत्पन्नं । तत्र पूर्वप्रदाने⁽²⁾ पठ्यते । एवं तावत्प्रणिधिद्यो-
धिविहितं वेदितव्यं । इह तु यत्तद्व्य किमभूमिप्रविष्टस्यापि बोधिसत्त्वसम्बन्धाधिकारो ऽस्ति
न वेति । यस्तीति वेदितव्यं याकाशमर्भसूत्रे लाभसत्कारार्थं⁽³⁾ मूलापत्तिभ्रमणात् ।
15 दशभूमिसूत्रे तु प्रथमायां भूमौ दर्शितं । न च कश्चित्सत्कारः कस्यचित्सत्त्वाशास्त्रप्रतिपात
त्यन्यत्र नैवेत्तया सर्वसत्त्वानां सर्वोपकरणवाङ्मत्यनुपपत्तामपितव्यमिति । तथा चारु ।
प्रमुदितायां⁽⁴⁾ बोधिसत्त्वभूतौ सुव्यवस्थितौ भवत्यचननयोऽगमे⁽⁵⁾ति । पुराशोक्तं । तत्राग

1) Cf Pāli āraṃmana

2) Not Purnāvad² as one would be tempted to conjecture, for the Tib has
ཡོད་ཀྱི་ཕུན་སེལ་ལ་ཡོད་པ་ Pūrva is quoted (though not from Buddh literature) as a
nom proprium, but see p 13, 16 below

3) Wassiljev, Buddhismus 171 (186) Nanjio 67, 68, 69 cf also 70 hF
p. 270 M Vyutp LXV 18

4) प्रमुदितायां marg The use of a noun from पुष्पा hitherto found in

, 324 (354) 327 (358)
parently, and p 11, 10

5) प्रमुदितायां infra the MS reads 'bhūmakā'

6) Cf Raj Mitra Nep B L p 82

तत्र⁽¹⁾शान्तिगतो भवति संशोधितरायण इति । याज्ञिकशर्मसूत्रे वा² । आश्विनमे⁽²⁾नास्य न
भवति प्रागेव मरुत्पानमिति । तद्योगो⁽³⁾धरिपृच्छायां गात्रसर्पपर्यवनद्वयापि शिखापदानि
प्रज्ञतानि । प्रमुदितायां तु पठ्यते । यात्रमसत्तापगमाद्यास्यात्मनेको न भवति । कुतः ।
पुनः सर्वोपनारणक्षेक इति । तथा मस्तकादिदानमप्यत्रास्योक्त ॥

एवनादिसूत्रेषु भूमिप्रतिष्ठस्यापि शिखाप्रज्ञप्तिर्दृश्यते । यत्र वासामान्येन योधिसत्र ६
गधिभूत्योपदेशस्तत्राभ्यासापेक्षयतया प्रतिषेधभावनेन चाऽदिकर्मिणो योधिसत्रने न
शिक्षितव्यं भवेदेतत् । उभयो⁽⁵⁾संभवे तु सर्वत्र शिक्षितव्यं । तत्राप्येकस्यां शिखायां शिखा
पानशक्त्येनरशितानभ्यासादनापत्तिः ॥ ⁽⁶⁾घोषानयनसिद्धौ ज्येष्ठमरोचत् । दानकाले शी
लोपसकारस्यापेक्षेति निस्तारः । न चात्र⁽⁷⁾ शिखिलेन भवितव्यं न च शेषासु न समुदागच्छति ।
यद्ये⁽⁸⁾विलं यथाभजमानमिति दशभूमिकसूत्रे वचनात् । ययं च सत्रः स्त्रीपानमपि मृदुल्लेखानां 10
योध्यभिलापचित्तानां लभ्यते । उक्तं हि यो⁽⁹⁾धिसत्रप्रातिगक्षे चतुर्भिः शारिपुत्र धर्मे [8 b]
समन्वागता योधिसत्रा सत्यसादिनो भवन्तीत्याभ्याह । इह शारिपुत्र कुलपुत्रो वा कु-
लद्विक्ता वा अनुत्तराया सम्यक्सत्रोद्यो चित्तमुत्पाद्याव्ययोर्यो विक्रति पुशनधर्मपर्येय
पापित्यारभ्य सर्व उपदेशः ॥

सत्रमरुण च योधिसत्रशिखापदाभ्यासपरमस्य सांवरिकस्यात्तिकात्मार्तव्य । एवं 15

1) Anusvara deleted in MS

2) सत्काराकानणे मुदितायां प्रागेव मरुत्पानमिति आश्विनमे (letters lost here) marg

3) °*tathāyogro* MS, but the Tib འདྲེན་པ་ལ་ཡི་ཡི་ makes the correction certain Translated into Chinese before A D 220 Nanjio 23 (19), 33, 34 K F 216 M Vyupt LXV 72

4) मस्तकादिदान marg

5) घोषानयनपेक्षो marg

6) Wassiljev, Buddhismus 171, Nanjio 74, 77 (where evidently Aksharamati stands for Akshayamati) A° *nirdeṣa* Wassiljev, Buddhismus 327 sqq (358 sqq) K F 256 A° *pariprechā* Nanjio 23 (45) K F 218

7) शीले ह्यरादयस्तस्याधिनी धर्मदाने समाध्युपेतणमत्रोक्त margin

8) शिखा

9) K F 268 Cf also Nanjio 1096, 1098

स्य शितातिक्रमे तोयनपत्राप्यं गुरुत्तिसरादनपं चोत्पद्यते । तत्र चानागोमतः प्रेम
 गौरवतिद्विद्विद्येय सामान्यसंस्मर्धमः । यं एव बोधिसत्त्वाः तत्रागतानां पुरतः शिता
 णामन्यनगशितानिन्पतिकामाः सर्गादानं कुर्वन्ति । तस्य च कल्याणमित्रस्याग्नेर्दण-
 दिगरस्विनयुद्धबोधिसत्त्वाभिमुखोभाभान्नमः सरो यो ह्य संस्मर्गान्नमः च तुनपि-
 5 वा । अन्यथा तु सर्वबुद्धबोधिसत्त्वाः सदेवस्य लोको विसंवादितः स्यात् । ⁽¹⁾सिद्धर्मस्मृ-
 त्पुस्तकानुसूत्रे हि किञ्चिन्मात्रं चित्तपित्वाप्यदत्तं प्रेतगतिरुक्ता प्रतिज्ञानं चादत्तो
 नरकगतिः । किं पुनरनुत्तर्मवर्नखिनस्य अगतः प्रतिज्ञापासंपादयतः । यत एवोक्तं
 धर्मसंगीति⁽²⁾सूत्रे 'सद्यगुरुकेण कुलपुत्र बोधिसत्त्वेन भवितव्यं । सत्यसंगीति कुलपुत्र
 धर्मसंगी⁽³⁾तिः । तत्र कुलपुत्र रत्नमुत्तमं पद्मोधिपत्न्योऽनुत्तराणां सम्यक्संबोधौ चित्तनु-
 10 त्पाद्य तच्चित्तं शीघ्रिरेतोरपि न परित्यजति न सत्वेपु विप्रतिपद्यते । इदं बोधिसत्त्वस्य
 सत्यं ॥ यत्पुनर्बोधिसत्त्वोऽनुत्तराणां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पाद्य यस्माच्चित्तं परित्यजति
 सत्वेपु विप्रतिपद्यते एवं बोधिसत्त्वस्य प्रतिकृष्टो मृषागद इति । ⁽⁴⁾धार्यसागरमार्तसूत्रे पि
 देशितं । स्याद्यथापि नाम सागरमते रात्रा वा रात्रमात्रो वा सर्वं नामरक शनं शो
 भतेनोपनिमत्त्योपेक्षको भवेद्यान्नपानं समुदानयेत्सत्यं सर्वजनस्याय विसंवादयेत् । तत्र
 16 तेऽमदायभोजनमल्लगमाना उच्चयसः ⁽⁵⁾प्रक्षालेयुः । एवमेव सागरमते यो बोधिसत्त्वः सर्वं
 सचानाद्यास्यातोर्णनारणायापुत्रागोवनायानाद्यस्ताद्यामनाय यान्नं वाङ्मुत्येऽभिगो
 करोति नापि ततोऽन्येषु बोधिपदपुशन्मूलेषु धर्मेषु । यं बोधिसत्त्वो विसंवादयति

1) MS °चाक°

2) Nanjio 679, 804. (Capp 3, 4 deal with *naraka* and the *pretas*), translated A.D. 539 K F 274-275

3) M. Vyasa LXV 21. Translated A.D. 515, Nanjio 426 K F 286 Wassiljev, Buddhismus 327 (358)

4) The Tib & Ch lists (K F 253 Nanjio 976) know only *Sāgaramatī-paripricehā*. The, 'Sūtra' of our text is preserved in the Tib མེད་ (11 a 6)

5) Compare *Ashtasāhasikā-prajñāpāramitā*, p. 232, l. 12, 388 l. 19 and the Tibetan equivalent (11 b 1) རྩུ་ཤི། The meaning 'scoff, sneer' is just what the

passage requires and is confirmed by the cognate forms such as Hindi *cagh* also *cachinnor* and *xxx* etc. This passage should be added in confirmation of Jäschke's remarks s. v. (p. 558)

उत्पादयाम सजोयौ चित्तं नानस्य संगुणम् ।
 निगमये सगत्मर् दारिद्र्यान्मोचितास्मि तत् ॥
 व्यापादयित्वा वा ईर्यामात्सर्गमेव वा ।
 पयसि न करिष्यामि बोधिं प्राप्स्यामि यावता ।
 5 प्रहर्षं करिष्यामि कर्मास्त्यज्यामि पापरात् ॥
 बुद्धात्मानुश्रितिये शीलसंश्रमणे ।
 नारं तरितश्चेण बोधिं प्राप्तुमिहोत्सहे ॥
 11 परोत्तमोऽहं स्वास्यामि सबस्यैरस्य कारणात् ।
 तेन विप्रोद्यमिष्यामि यत्रमेकमवसिष्यम् ॥
 10 नामधेयं करिष्यामि दश दिक्षु च विभुत ।
 कायवाक्कर्मणि चाहं शोधयिष्यामि सर्वश ॥
 शोधयिष्ये मनस्वर्म कर्म कर्तास्मि नाश्रुभू । इति ॥

न चात्र सार्वकालिकान्तं प्रमृष्टाणां नास्त्यपत्तिशङ्का कर्तव्या ऽत्रैव सूत्रे ऽतो
 भ्यप्रणिधानानुत्तानादेव स्युक्तः । यथा तेनातीत्येण तद्यमतेन पूर्वं बोधिसत्त्वभू(10 b)तेनैव
 15 धामभाषिता । विसृजिता मे बुद्धा भगवतो भवेयुर्पुंदि सर्वस्या वातो न प्रप्रशेयमिति ।
 एका वातिः प्रयत्नेन सशोध्य विमुधात्मना । गन्धास्तु वातोरात्रोऽपि सैव सशोधयिष्यती
 त्युक्ते ॥ ॥ एव शाहपुत्र बोधिसत्त्वेनातीत्यस्य तद्यमतेनानुश्रितित्वेन । एव शिष्यमाण
 शाहपुत्र बोधिसत्त्वो मर्हसत्त्व सर्वस्यां वातो प्रयात्युत्पादाद्वा तद्यमतेनाननुत्पादाद्वा
 20 वक्ष्य गृह्णातास्त्रिंशमिति । तत्कस्य हेतोः । परमो ह्येष शाहपुत्र लाभो यदुक्तं गृह्णा
 वासात्रिंशमिति । यावत् । भार्यापुत्रदुस्तिष्ठता चास्य न भवतीति । यथा श्रमात्
 रेष्वपि दोषो न भवति तद्यत्रैव वक्ष्यमाणमित्यास्ता तादेतत् ॥

1) धार्या MS Both परासि and धार्यासि occur = «death» the latter form therefore being unmetric may be rejected

तदेवं समाप्तसंज्ञस्य सामान्यमापत्तिलक्षणमुच्यते । येनापत्तिलक्षणेन युक्ता वस्तु
 स्वयमप्युत्प्रेक्ष्य परिच्छेदं चापत्तिप्रतिद्वन्द्वेयनापत्तिप्रतिद्वन्द्वेषु च संगृह्येत । धोधि
 सत्तः सर्वसत्त्वानां वर्तमानानागतसर्वदुष्पदोर्भनस्योपशमाय वर्तमानानागतसुखसौमन-
 स्योत्पादाय च निःशाद्यतः काप्याद्यान पराक्रमैः प्रयत्न करोति । यदि तु [त]त्प्रत्ययसाम-
 यी नान्वेयते तदन्तराप्रतिकाराय न धत्ते अल्पदुष्पदोर्भनस्य वहुदुष्पदोर्भनस्यप्रति- ५
 कारभूतं नोत्पादयति । मरुार्थसिद्ध्यर्थं चाल्पार्थक्यानि न करोति तत्राप्युपेतते । सापत्तिको
 भवति । सत्तेपतो⁽¹⁾ उनापत्तिः स्वशक्त्यविषयेषु कार्पेपु तत्र निश्चलनतया शिद्व्याप्रशस्त्यभा-
 वान् । प्रकृतितावद्यतया ब्रन्यद्भूत एव । यत्र स्वशक्त्यगोचरे पि त्यागसामर्थ्यादापत्तिः
 स्यात्तत्र चित्यं । सामान्यपापदेशानां वास्तु ततो मुक्तः ॥ एतत्सनासतो धोधिसत्त्वजि
 ताशरीरे । विस्तरस्तत्त्वप्रमाणाकृत्यापर्यवसाननिर्देश । यद्यवा सत्तेपतो द्वे धोधिसत्त्वस्याप- 10
 तो । यथा शक्तिपुक्तापुक्तासमोद्व्याभूते । निवृत्तः सगो[त्त]।[॥ ॥]ते सापात्तिको भवति ।
 निद्वप्य यवार्कमातेभ्रामत्यत्तशब्दालदासेनापि चोदितः सापत्तिको भवति । कुतः ॥

एतदध्याशपसंघोद⁽²⁾नसूत्रे वचनात् । अपि तु मैत्रेय चतुर्भि कार्णैः प्रतिभानं सर्वबुद्धभा-
 पि --- भिः । इह मैत्रेय प्रतिभानं सत्योपसंक्षिप्तं भवति । नासत्योपसंक्षिप्तं धर्मेपसं-
 क्षिप्तं भवति नाधर्मेपसंक्षिप्तं । ज्ञेयकृत्यकं भवति न ज्ञेयविवर्धकं । निर्माणगुणानुसंशसन्द- 15
 र्शकं भवति न संसार (गुणा)नुसंशसन्दर्शकं । एभिश्चतुर्भि पेशलं । यस्य कस्यचिन्मैत्रेय एभि
 चतुर्भि कार्णैः प्रतिभानं प्रतिभाति प्रतिभास्यति वा । तत्र भद्वि बुल्युत्रैः कुलडुहि-
 त्भिर्यथा बुद्धसंज्ञोत्पादयितव्या शास्त्रसंज्ञा क्वा । स धर्मः प्रोतव्यः । तत्कस्य हेतोः ।
 पत्किञ्चिन्मैत्रेय सुभाषितं सर्वं तदुद्भाषितं । तत्र मैत्रेय य इमानि प्रतिभानानि प्रतित्तिये-
 चैतानि बुद्धभाषितानीति । तेषु चापौहवमुत्पादयेत्पुद्गलविद्वेषेण तेन सर्वबुद्धभाषितं 20
 प्रतिभानं प्रतित्तित्त भवति । धर्मं प्रतित्तित्तप्य धर्मव्यसनसर्वर्तनीयेन कर्मणा उपायगानी
 भवति ॥

1) उपमे MS.

2) K F. 216

3) 'नत्यो' MS

⁽¹⁾ बुद्धान कोटीनयुतानुपस्थिते । दत्तेन पानेन प्रसन्नचित्तः ।

क्षेत्रेः पताकाणि च दीपगालैः । कल्पान कोट्यो यद्य गङ्गा [12 a] बालिकाः ॥

पञ्चैव सङ्घर्मे प्रलुब्धमाने । निरुध्यमाने सुगतस्य शासने ।

रात्रि दिवं एक चरेण शिताम् । इदत्ततः पुण्यविशिष्टं भोति ॥

तस्मात्तस्मिन्मृत्यो ऽत्रादरः ॥ उक्तानि च सूत्रास्तेषु बोधिसत्त्वशिक्षापदानि । यथोक्तानां रूपा- 5
मेघे । तद्य च कुलपुत्र बोधिसत्त्वा बोधिमतवशितासत्वरसंवृता भवन्ति । इह बोधिसत्त्वः
एवं विचारयति । न प्राप्तिमोक्षसंवरमात्रकेण मया शक्यमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-
बोद्धुं । किं तर्हि यानीयानि तयागतेन तेषु तेषु सूत्रास्तेषु बोधिसत्त्वसमुदाचाराः । बोधि-
त्वशिक्षापदानि प्रज्ञप्तानि तेषु तेषु मया शक्तितत्त्वमिति विस्तरः । तस्मादस्मद्विधेन मन्द-
बुद्धिना दुर्बिज्ञेयो निस्तरिोक्तत्वादबोधिसत्त्वस्य संवरः । ततः किं पुनः ॥ मर्मस्थानान्यतो 10
विद्याग्नेनानापत्तिको भवेत् ॥ कतमानि च तानि मर्मस्थानानि पानि हि सूत्रास्तेषु मरु-
पानाभिरुतानामर्यायोक्तानि ॥ पठत ।

प्रात्मभात्रस्य भोगानां च्यवृत्तेः शुभस्य च ।

उत्तमर्गः सर्वसत्त्वैभ्यस्तद्रतां शुद्धिवर्द्धनम् ॥

- एष बोधिसत्त्वसंवरसमूहः । यत्र बोधिसत्त्वानामभ्यासविश्रामे ऽप्यापत्तयो व्यग्रत्वाप्यस्ये ॥ 15

यथोक्तं बोधिसत्त्वप्राप्तिमोक्षे । यो बोधिसत्त्वेन मार्गः परिगृहीतः सर्वसत्त्वानां कृतेन
दुष्कृत्यनु [प]गामी । सवेदबोधिसत्त्वस्य तं मार्गं परिगृह्णावस्थितस्यापि कल्पकोट्येत्येनैकं
सुखाहितमुत्पद्येतात्तशो निषेद्य चित्तमपि । तत्र बोधिसत्त्वेनैव चित्तमुत्पादयितव्यं सर्वस-
त्त्वानामात्ययिकं परिगृह्येतदपि मे वर्धयन्निर्वादीतीति । परिगृह्येतम् । [12 b] पि मञ्जुश्री-
राह ॥ पञ्चेनानि देवपुत्रानत्तर्याणि वैरानत्तर्यैः समन्वागता बोधिसत्त्वाः लिप्रमनुत्तरासम्य- 20
क्संबोधिमभिस्तुध्यते । कतमानि पञ्च । यदा देवपुत्र बोधिसत्त्वो ऽध्याशयत्यनुत्तरायां सम्य-

1) Metre Upajāti, cf. Colebrooke Misc. Ess. 2 n 94. For °dharmī cf. Senart on Mhv. 1. 43. 8

2) °dyā MS

3) Four or five syllables wrongly restored a sec. manu. The Tib. (15 b 1) makes Mañjuśrī quote from a work on Vinaya

पसंवेधो चित्तनुत्पाद्य नात्तरा यत्ररूपप्रत्येक्युद्भूतो चित्तमुत्पाद्यतीर्देवपुत्र प्रगनमान
 तर्ध । सर्वस्वपरित्यागिताया चित्तमुत्पाद्य नात्तरा मात्सर्गचित्तेन सार्द्धं स न्यसतीर्देवपुत्र
 द्वितीयमानस्यम् । सर्वसत्ता गथा त्प्राप्या इत्येवं चित्तमुत्पाद्य नात्तरा तीर्तीर्देवपुत्र
 तृतीयमानस्यम् । यन्मुत्पन्नानि कृद्धान्सर्वधर्मानकरोत्येव इत्येवं चित्तमुत्पाद्य नात्तरा दृष्टि-
 ६ गेनेषु प्रपततीर्देवपुत्र चतुर्थमानस्यम् । एकस्मिन्सन्नामुत्पन्ना प्रपन्ना सर्वधर्मानकरोत्येव
 इत्येवं चित्तमुत्पाद्य नात्तरा तिष्ठति न विच्छिन्नति⁽¹⁾ यप्रपन्ना सर्वसत्तायागिर्देवपुत्र पञ्च
 गनानस्यमिति ॥

तस्मादेवनात्मभावभोगिपुण्यानामजित्तमुत्सर्गरत्नानुद्विष्यो यदापोगे भवती-
 या. ॥ तत्र तात्रडुत्सर्गार्थं परिमृदोपभाजनद्वारेण वैराग्यमुत्पादयेत् त्वयानुसमाद्य
 10 भावयेत् । यदा तात्रच्चन्द्रप्रदीपसूत्रे ।

प्रथमसिता ये धाना. काये ऽस्मिन्पूतिके सम्यग् ।

जीविते चक्षुषे ऽवश्ये मायास्यप्रतिभोयमे ॥

प्रतिरोक्षाणि कर्माणि कृत्वा मोक्षवशानुगाः ।

ते पाप्मि नृकान् पौरान् मृत्युयानगताबुधा । इति ॥

15 तयान्तमुत्तमिर्कार्थारण्या⁽²⁾ [३] गप्युक्त ॥ ये केचित् सत्त्वा न भवन्ति त्रियका परिमृ-
 त्तत्र निदानमूलम् । तस्मात्तत्त्वज्ञेयत्र भवेत् तृष्णा । उत्सृष्टत्त्वस्य हि धारणी भवेत् ॥
 बोधिसत्त्वप्रतिभेति कविन । पुनरपि शारिपुत्र बोधिसत्त्वः सर्वधर्मेषु परकीयसंज्ञामुत्पाद-
 यति । न कश्चिद्भावमुपादत्ते । तत्कस्य हेतोः । उपादानं हि भवमिति ॥ धार्योपदृष्टपरिपृ-

1) *Vishkshatā* MS The Tib has མེ་གཤོར་པ་ «does not pauses», which would suggest some form like *rashṭabī gate*

2) The metre requires some word like *saddā*

3) The Tib. title of this work is the same as that of a work in the «*Kṛāṇṇa*», but there, as usually in the Chinese, translated *Anantamukha siddhaka dhṛ*^o (K F 250) In some of the Chinese versions the title corresponds with that in the text (Nanjio, 357, 368)

4) The leaf of the archetype numbered 13 is now lost

च्छागामप्याह । यदत्तं तजभूतो रक्षितव्यं । यद्वहे तद्वन्नितव्यं । यदत्तं तत्तृप्तातपाय । यद्वहे
तत्तृप्तातर्द्धनं । यदत्तं तदपरिमहं यद्वहे तत्तमपरिमहं । यदत्तं तदभयं यद्वहे तत्तमायम् ।
यदत्तं तदोधिमागोपस्तम्भाय । यद्वहे तन्मारोपस्तम्भाय । यदत्तं तदक्षयम् । यद्वहे तत्तपि ।
यदत्तं ततः सुखम् यद्वहे तदारभ्य दुःखं । यदत्तं तत्तन्नेश्रोतस्माय । यद्वहे तत्तन्नेशतर्द्धनम् ।
यदत्तं तन्मरुभोगतापि । यद्वहे न तन्मरुभोगतापि । यदत्तं तत्तत्पुरुषार्थम् । यद्वहे तत्तत्का
पुरुषार्थम् । यदत्तं तत्तत्पुरुषार्थचित्तमरुणाय । यद्वहे तत्तत्पुरुषार्थचित्तमरुणाय । यदत्तं
तत्तत्सर्वधुदप्रशस्तं । यद्वहे तद्दालान्नप्रशस्तम् ॥

यावत्सचेत्पुनरस्य पुत्रे ऽतिरिक्ततरं प्रेमोत्पद्यते— तथा ऽन्येषु सत्त्वेषु तेन तिसृभिः
परिभाषणाभिः स्वचित्तं परिभाषितव्यं । कतमाभिस्तिस्मिः । सम्यक्प्रपुत्रस्य समचित्तस्य
बोधिसत्त्वस्य बोधिर्न विषमचित्तस्य बोधिर्न मिथ्याप्रपुत्रस्य । अनानासचारिणो बोधिस- 10
त्त्वस्य बोधिर्न नानासचारिणः । आभिस्तिस्मिः परिभाषणाभिः स्वचित्तं परिभाष्य—
न्यत्रे⁽¹⁾ ऽमित्रसंघोत्पादपितव्या ऽमित्रं स्येतन्मम । न मैत्रं । यो ऽहमस्यार्थाय धुदप्रशस्तः—
शितापा । उदुरताद्वत्वा ऽस्मिन् पुत्रे ऽतिरिक्ततरं प्रेमोत्पादयामि । न तथाऽन्येषु सत्त्वेषु ।
तेन तथा तथा चित्तमुत्पादयितव्यं यथा यथास्य सर्वसत्त्वेषु पुत्रप्रेमानुगता मैत्र्युत्पद्यते । धा-
त्मत्वेमानु — मैत्र्युत्पद्यते । एवं धानेन योनिशः प्रत्यवेक्षितव्यं । धन्यत एव घागत् । घ- 15
न्यनो ऽहं । सर्वसत्त्वा अपि मन पुत्रा धभूवन् । यद्वहे च सर्वसत्त्वानां पुत्रो ऽभूवन् । नेह संवि-
द्यते काश्चित्कस्यचि— परो वा । यात्रदेवं हि गुरुपते । गृहिणा बोधिसत्त्वेन न क-
स्मिंश्चिद्वस्तुनि ममत्वं परिमहो वा कर्तव्यः । नाध्यवसानं । न निषतिः न तृप्तानुशयः
कर्तव्यः । सचेत्पुनर्गुरुपते गृहिणं बोधिसत्त्वं याचनक उपसंक्रम्य काश्चिदेव वस्तु पाचेत् ।
सचेदस्य वस्त्वपरित्यक्तं भवेत् । नैवं चित्तं निध्यापयितव्यं⁽²⁾ । यमरुमेतद्वस्तु परित्यजेयं 20
यदि वा न परित्यजेयमवश्यं ममेतेन वस्तुना विनाभावो भविष्यति । यन्ममकेन मरणमुप

1) पुत्रे (?) cf. infra

2) *ādhyap* in the transcript

गतस्य भविष्यति । एतच्च वस्तु भां त्यज्यात परं चेन्नं त्यज्यामि । एतच्च वस्तु परित्य
 ज्यात् पातनारः कानं करिष्यामि एतच्च परित्यक्तं न मे मरणकाले चित्तं परादा
 रयाम्यति । एतच्च मे मरणकाले प्रीतिं प्राप्नोष्यन्प्रितितारितो च व्रजाम्यति । सचेतु-
 नरेवमपि मान्तररन् अनुगतदन्तु परित्यक्तुन् । तेन स पावनकृतान्तिभिः संज्ञातिभि
 ४ संज्ञपरित्यक्त्य । कनगाभिजनान्तिभिः । दुर्ध्वस्तात्रदस्व्यापरित्यक्तुगलान्तिभिः । धादिकर्मि
 को मद्यामि । न चित्तस्य यशो परित्यागाय । सोपादेनदृष्टिको ऽस्ति । परित्यक्तमका-
 रः ॥ २ ॥ स्थितः । तस्य सत्पुरुषः । मा परित्याप्सोस्तिव्यात् करिष्यामि तथा प्रतिपत्त्ये ।
 ५ तथा धीर्गन्तारस्ये । यत्रेन च तत्राभिप्रायं परिपूरयिष्यामि सर्वसत्त्वानां चेति । एवं चानु
 मृष्टते । तेन पावनकः संज्ञपरित्यक्त्य । एतच्च संज्ञपनगुणैरि दोषपरित्यक्तायोक्तः । मा भूदो-
 १० धिस्यस्य तत्राप्रसादो बोधिसत्त्वे वा पावनकस्येति । न तु मात्सर्यमेवं घनरश्च भवति
 कुत्तित्तं चेद् भगवता बोधिसत्त्वानां ॥
 ११ यद्याह बोधिसत्त्वमिति मोक्षे । चत्वारः स्मै शारिपुत्र धर्मा बोधिसत्त्वानां न संवि-
 द्यन्ते । कतमे चत्वारः । शब्दो बोधिसत्त्वानां न संविद्यते । मात्सर्यं बोधिसत्त्वानां न
 संविद्यते । ईर्ष्याद्वैशुन्यं बोधिसत्त्वानां न संविद्यते । नार् शक्तो ऽनुत्तरां सम्यक्स
 १६ बोधिमभिसंघोदुमिति । लीनं चित्तं बोधिसत्त्वानां न संविद्यते । पश्येने शारिपुत्र चत्वारो
 धर्मा संविद्यन्ते स पण्डितैर्ज्ञातव्यः । कुरुको वतापः । तपको वतापः । नष्टधर्मो
 वतापः । संज्ञेशधर्मो वतापः । लोकाभिपयगुरुको वतापः भक्तवोडरूपरमो वतापमिति ।
 तथा चित्तभ्रूरः खनु पुनः शारिपुत्र बोधिसत्त्वा भवन्ति । पावत्स्वरुस्तपरित्यागो भवति
 पारपरित्यागो । नासापरित्यागो । शीर्षपरित्यागो । शङ्खप्रत्यङ्गपरित्यागो । पुत्रपा
 २० त्यागो । दुहितृपरित्यागो । भार्यापरित्यागो । रतिपरित्यागो । परिवारपरित्यागो
 चित्तपरित्यागो । मुक्षपरित्यागो । मरूपपरित्यागो । वस्तुपरित्यागो । देशपरित्यागो र
 परित्यागो । सर्वस्वपरित्यागोति ॥

एवं नारायणपरिपृच्छायामप्युक्तं । न तदस्तूपादातव्यं यस्मिन् [14 b] वस्तुनि नास्य
 त्यागचित्तमुत्पद्यते । न त्यागबुद्धिः क्रमेत । न स परिग्रहः परिग्रहोत्तम्यो यस्मिन् परिग्रहे
 नोत्सर्गनचित्तमुत्पादयेन् न स परिवार उपादातव्यो यस्मिन् याचनैर्याच्यमानस्य परिग्रह-
 बुद्धिरुत्पद्यते । न तद्वाध्यनुपादातव्यं न ते भोगा न तद्वत्तनुपादातव्यं यावन्न तत्किञ्चिदस्तू-
 पादातव्यं । यस्मिन् वस्तुनि बोधिसत्त्वस्यापरित्यागबुद्धिरुत्पद्यते ॥ अपि तु खलु पुनः कु- 5
 लपुत्र बोधिसत्त्वेन मरुसत्त्वेनैवं चित्तमुत्पादयितव्यं । ययं मनात्मभावः सर्वसत्त्वेषु परि-
 त्यक्तः उत्सृष्टः । प्रागेव वाक्यानि वस्तूनि यस्य यस्य सत्त्वस्य येन येन यद्यत्कार्यं भविष्य-
 त्ति तस्मै तस्मै तदास्यानि सत्त्वविद्यमानं सन्ति सन्तारिण्येभ्यो दास्यामि पादं पादार्थि-
 केभ्यो नेत्रं नेत्रार्थिकेभ्यो दास्यामि । मासं मासार्थिकेभ्यः शोणितं शोणितार्थिकेभ्यो मन्त्रान्,
 मन्त्रार्थिकेभ्यो ऽङ्गप्रत्यङ्गान्यङ्गप्रत्यङ्गार्थिकेभ्यः शिरः शिरार्थिकेभ्यः परित्यज्यामि । 10
 कः पुनर्वादो बालेषु वस्तुषु यदुत धनधान्यमासत्रपत्रतरुलभरणकृपगवर्धनान्द्रो-
 मनगरनिगमनपदराष्ट्रराजधानोपनिनदासोदासकर्मकरपौरुषेयपुत्रद्विहृत्परिचारेषु । अ-
 पि तु खलु पुनर्यस्य यस्य येन येन यद्यत्कार्यं भविष्यति तस्मै तस्मै सत्त्वारं तत्तदेव स-
 विद्यमानं दास्यामि । यद्येवमविप्रनिमारी यद्विप्राकप्रतिकारो परित्यज्यामि । अनये-
 तो दास्यामि सत्त्वानुमरुष्य सत्त्वकारुण्येन सत्त्वानुमरुष्या तेयामेव सत्त्वानां संप्रकायः । यथा 15
 मे ऽमी सत्त्वाः स [15 a] गृहीता बोधिप्राप्तस्य धर्मज्ञानकाः स्युरिति । येषां ॥

तद्यथापि नान् कुलपुत्र गैपध्यन्तस्य मूलतो वा क्षिपमाणस्य गण्डतः शापातः
 तक्ताः पत्रतो वा क्षिपमाणस्य पुण्यतः फलतः सारतो वा क्षिपमाणस्य नेत्रं
 भ्रमति विज्ञानपो । मूलतो मे क्षिपते यात्रसारतो मे क्षिप्यते इति ॥ अपि तु खलु
 पुनरत्रित्य एव स्तोत्रमध्योत्कृष्टायां सत्त्वानां ध्याधीनपनरति । एवमेव कुलपुत्र यो- 20
 धिसत्त्वेन मरुसत्त्वेनास्मिन्मातुर्मदभीतिके घ्राणभात्रे गैपध्यन्तस्योत्पादयितव्या येषां येषां
 सत्त्वानां येन येनार्थः तत्तदेव मे ररुत्तु सन्तं सन्तारिणः पादं पादार्थिन् इति पूर्ववत् ॥

धार्यातपननिमृजे ऽपि देशिनं । यामेव मया कायः सर्वसत्त्वानां किंकरणीयेषु तपयितव्य ।
 तद्यथापि ननिगानि बाह्यानि चकारि मरुभूतानि पृथिवीवातुरब्धातुस्तेजोधानुर्वायुधानुघ

[illegible][illegible]

1) Ms गच्छति

) Tib (Ia I) འཇུག་པ་ལྟོ་རྒྱུ་འཛོལ་བའོ། rob the same as the work

in I abgyur III 30 (h. f. 211)

8) «I ights I b ཡུར་གྱི་ (19 a 8)

4) The T b has འགྲོ་བ་ཐོགས་པའི་གནས། i.e. «abode of all men» (10 & 9)

८) स यदा सम निपतति *marg naal gloss*

धिसत्त्वत्यागचित्ततां गनन्ति कुर्याण उद्यानभूतमात्मानं सर्वसत्त्वेषु संपश्यन् । धर्मरतिभूत-
मात्मानं सर्वलोकेष्वदर्शयमानः [16 a]मौमनस्यदानार्मात्मानं सर्वमवानानाधितिष्ठन् ।
अनन्तप्रोत्तिनवननमात्मानं सर्वगतो निर्धातमानः सर्वप्रुक्तधर्माय द्वारभूतमात्मानं
सर्वलोके संधारयमानः । बुद्ध्योधिदातारमात्मानं सर्वसत्त्वानां प्रणिर्दधत् । पितृममना-
त्मानं सर्वप्रजाया निषोदयमानः । सर्वोपकरणात्रैकतयाधिकरणनात्मानं सर्वसवधात्मी 5
प्रतिष्ठापयमानः ॥

इति हि योधिसत्त्व आत्मानमुपस्थापकत्वाय दानः पावनकेषु नीयमनसिकारचित्तो
भूयास्तर्णाधिष्ठानचेता धर्षणमसर्जदुष्यसकृन्मननिकारप्रवृत्तः सर्वसत्त्वोपस्थाना-
न्नात्मानमप्रपुक्तो धालतानदुष्कृन्स्थिरः स्यात्तर्णाधिष्ठानत्रात्यः अस्थितः कुशलमूला-
भिपुक्तः धप्रपुक्तमर्जलो कधानूपस्थानः कर्णो नात्मा संपरित्यजन् पावनकेभ्य उपसंक्रातेभ्यो 10
योधिसत्त्वचर्योपात्तनद्यागतुल्लुङ्गनेनसंनूतचित्तः सर्वयोधिसत्त्वानुस्मरणविकारप्रसृतो
ऽसारात्सर्वलोकावस्थाम् -- त्यजेतमाणः स्वशरीरानध्ययसितसत्तानः धनिकेतसर्वबुद्धध-
र्मानुस्मृतिविरुध्यसाराच्छरीरात्सारादानाभिप्राय इति हि योधिसत्त्वो जिह्वा पाचिनः
समानो म -- वाना प्रेमणीयस मैत्र्योपचारविनयभा भद्रे सिंहासने राजार्के निषाद्य तं
पाचनक्रमविभाषने कृष्टः । धर्ष्टचित्तो भूया ज्ञानचित्तो अनुपकृतचित्तो मयात्मन्सना -- 15
[चि] [16 b]तो बुद्धवशकृन्चित्तो ऽलुलितसत्तानचित्तो महास्वागत्रलाधानो ऽनध्ययसि-
तशरीरचित्तो ऽनभिनिप्रिष्टवचनचित्तो ज्ञानुगाडलप्रक्षितकारो भूया स्वकाम्मुक्ताजिह्वा-
ह्वा -- पावनकस्य सर्वशरीरमधीन क्वा धावं प्रनुजन् त्रिगधा मूढी प्रेमणीया मैत्र्यो
पचारः । मृदाणां च मग जिह्वा यथा कामकरणीयां कुरु । तथा कुरु यथा तं प्रीतो भवसि

1) *Upasthāyaka* = servant. Divy et alibi, buddhice. The form is often new

2) The reading is doubtful

3) My emendation is founded on the MS. reading *arushka* under which has been written in a much later hand *akushka*

4) This determines the meaning of *santāna* ('fixedness of mind') in Mhv. I 90 4, nbi v Senart (I 446)

- प्रोतानान्न ग्रान्ना प्रनुदिनो रुष्टः प्रोतितौन (न) स्यात्त इति स गिरः परित्यान्सर्-
 धर्माप्रतिशः परमज्ञानननरन् सर्मापरित्याणशिशोयोधि ~ गच्छन् सर्मागद्यगिरः
 प्रनुगज्ञानमभिनयन् सर्मादिशिरः प्रोतुं जानरागमधिनुच्यमानो अनुतमसर्धर्माशयशी-
 र्पता परित्याणितुतमो अनसपाचनरुप्रोतिशिरिस्पुष्टेना । इति हि योधिमतो दस्तपादा-
 5 न्परित्याणन्याचनकेभ्य अद्वारस्तप्रमुतेनानुप्रवृत्तिरेण योधितनसिद्धिप्रगत्यागप्रत
 तपाणिना ध्ययन्माभिर्तेन दस्तपादपरित्यागेन मरुप्रतिष्ठानक्रान्तव्यतिरेण यो
 धितसत्त्वर्थाध्ययमपेन येदनानुदत्तनया दानप्रसादशक्त्या त्रिगताचितोत्पादसंज्ञे निश्च
 र्यप्रस्थानज्ञा (17 a) नधर्मशरीराङ्गिमाभिनानुसक्तमसत् यनीवचित, सर्मारकर्मीक-
 त्याणानिर्त्रोपस्तध्यैवृत्तयेन¹⁾ मर्ययोधिसत्त्वसंज्ञाणितैस्त्यागनिर्वाण इति हि योधिसत्त्व
 10 स्वशरीरनातिप्य रुधिरगनुप्रपच्छ्याचनकेभ्य प्रद्वर्पितयोधिचित्तो। योधिसत्त्वधर्माभि
 लपितचित्तोऽपर्याप्तैरदितचित्तः सर्माचनक्राभिलापितचित्त, सर्माप्रतिपादकाविद्विष्टचित्त
 सर्मायोधिसत्त्वत्यागप्रतिपत्प्रतिपमो अनिरर्थाया प्रोतिप्रसब्ध्या स्वशरीरानपेक्षचित्त स्व-
 शरीराहुधिरगनुप्रपच्छन् ज्ञानाप्तनमरुपापानप्रसूतयेना मरुपापानात्रिष्टमना इष्टमनास्तु-
 ष्टमना प्रोतमना मुदितमना मैत्र्यमना सुक्रमाः प्रसन्नमना प्रमुदितप्रोतिसौमिनस्यजातो
 15 मज्झानांते स्वशरीरात्परित्याणन्याचनकेभ्य वत्याणतयागया पावकाभिनपितया वाचा
 तान् पावकानभिलपन्²⁾ गृह्णन् भवतो मन शरीरान्नज्ञानांते यथा कामरुपाया तु
 ल्यप्रोतिविषयर्द्धनेन त्यागचित्तेन। योधिसत्त्वविश्रमणनिषेवितेन स्रक्षुशालनूलेन लोका

1) MS *prāptam* I construe the suffix with *adhimucya rano* On the next word, *ju'na*^o, the following gloss (or part of text?) is added in the margin, *sartalo 'kshu' gerosu'ham jñānam ity ul'le*

2) The small upright bars added by the scribe or some (evidently not recent) reader of the MS show that he took the compound as 'cherished and saved by friends from the evil of all the actions of Māra' I confess however that this seems to me forced that, I prefer to suppose that something has been lost after *°karmā* (unhurt by Māra's machinations), thus leaving the next compound quite clear and intelligible

3) Cf Pali *abbhūpa*

मनापकर्षितेन प्रररेणाध्याशने । सर्वत्रोधिसत्त्वसमतोपात्तैर्गदानाम्भौ निनाकाङ्क्षिते
सर्वपाचकैरनुताप्यचित्तेर्दानस्तुभि यप्रत्ययेनितेन बर्मजिपातप्रत्ययेन सर्वतोऽरुधात
त्रिमुखा सर्वमुद्धतेत्रालकारव्यदृष्टा सर्वतमद्भिमुखा करुणागरित्राणनया । सर्वमुद्ध
बोध्यभिमुखा । ⁽¹⁾ दशन -- [17 b] चारुणा ॥ ततोतानगाप्रत्युत्पन्नसर्वत्रोधिसत्त्वाभिमु
पा एककुशलमूलपरिचर्या सर्वत्रैजाराग्याभिमुखेनार्पभसिदनादनने ⁽²⁾ यथाभिमुतेन । स
र्याधनताज्ञनेन -- लोराभिमुखेनापरात्तकोटोगतकृत्पवध्यसायेन बोधिसत्त्वप्रणिधाने
नापरितुष्ट्याभिमुखेनाखेदचित्तोत्पादेन बोधिसत्त्व स्वकृदय परित्याग्याचननेभ्यो दान
वशानित्तचित्त पारमित्तानिपादनचित्त सर्वत्रोधिसत्त्वदानानुद्धतमुप्रतिष्ठितचित्त । घ
धिष्ठानसर्वपाचकप्रतिगाननचित्त । अध्यास्य परिशोधयमान । सर्वगतपरिपाचन ⁽³⁾
निदान मरुप्रणिधान प्रतिपद्यमानो बोधिसत्त्वचर्यायां सद्यसमान सर्वज्ञताभार सभर
माणा प्रणिधानरिचन्सो ॥ ३ यकृन्नुत्ताकुप्फुप पाचकेभ्य परित्याग्याचनत्राभिप्रसन्न
पा दृष्ट्या प्रसाप्रीत्यावर्तिर्नेत्रैर्बोधिसत्त्वनिर्णतेन प्रेम्णा व्युत्थित ⁽⁴⁾ मासिकारेण त्यागेना
सारात्कारात्समुत्पद्येनितेन सारादानचितेन श्मशानपर्यतेन कायानुस्मृतिमग्निसिद्धिरेण
वृक्षज्वालश्चभक्ष्य शरीर प्रत्ययेनमाणा परभक्तिमासितया । शरीरानित्यतया ॥ पचि
दशरीरेण परभक्तयेननेन एव धर्मानसिगारप्रयुक्तो बोधिसत्त्वस्तान्याचाकागनिमित्त 16
प्रेक्षमाणा एव चित्तमुत्पादयति । यदि चादमेतस्याचनवस्थैतच्छरीरादह्य पवत्पुत्रा
कृष्यापदद्या । यदि वा न दद्या । चापु तयपर्यते मेपो [18 a] नित्य श्मशानपर्यवसान

1) D_h = \$ 75

27 DEC 8 2 05

3) MS १परित्यना For the form (not in ord Sk.) see Childers s v *paritas*
 ११११, compare also note to fol [23 b] below

4) I have conjectured that these are the missing letters from the Tib which has འདྲོ་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་ལྷན་པར་བློ་ཤིན་པའི་ཕྱིར་སྤྲོད་ལམ་ ཆེན་པོ་

5) Both reading and sense are somewhat doubtful Böhtlingk (W. Kurz F.) gives to *aryut* the meaning «das Lichtnachgeben»

इति । स एव मनसि कारसंतीपितेन सत्तानेनैवं धर्मज्ञानेनाशयेन कल्याणानिर्जनसंतापिष्ठि-
तेन पावनकदर्शनेनासाक्षात्कायात्सारनादात्मनो धर्मज्ञानतया स्वनात्मागत्य परित्या-
गेन तत्कृणुतामूलं परिणामयतीत्यात्मभाजोत्सर्गं कृत्वा ॥

- भोगपुण्योत्सर्गो ऽप्यत्रैवेति । इति हि बोधिसत्त्वो नानादक्षिणांयप्रतिपादयन्नेधन्या-
6 न्यपुद्गलादिमागतेष्वप्रमेयकृपणकनीपकेषु बोधिसत्त्वभयागतेषु बोधिसत्त्वशब्दं मुक्त्वा ऽगतेषु
बोधिसत्त्वप्रत्ययावकाशगतेषु बोधिसत्त्वदानपूर्व प्रणिधानश्रुतेषु १ बोधिसत्त्वप्रणिधान-
चित्तमिन्द्रितेषु २ सर्वत्यागमनसागिज्ञापितेषु तत्तपाचनकप्रतिमाननचेतन धामतराच-
नकलमात्रचेतनो । सर्वत्र तत्र दिश गत्वा पूर्वं प्रतिमानपितव्या यन्विध्य⁽¹⁾येन युष्मा-
कमागमनज्ञातो न स्यात् । एव सन्तुष्टप्रणिपातेन क्षमयति सर्वपाचनकान् क्षमयित्वा
10 स्नापयित्वा विस्मामिनश्चरितान् कृत्वा तेभ्यो यदृच्छ्योपेक्षणां प्रतिपादयति । यदिदं मणि-
रत्नान् शम्भु⁽²⁾द्वीपकल्याणकन्यारत्नपरिपूर्णान् यदिदं सुवर्णरत्नान् वनपदत्रिशुद्धकन्यार-
त्नपरिपूर्णान् १ यदिदं वैडूर्यरत्नान् अनुजलगीतचाम्यसंप्रवादितपरिपूर्णान् । एवं स्फ-
टिकरत्नान् सुमुखसुवेशधारिस्वलेकृतज्ञपानप्रतिकूलदर्शनचतुरकन्यारत्नपरिपूर्णानिति ।
तथात्रैव देशतं माणिरत्नान् ददानः सर्वरत्नज्ञानसंज्ञानाज्ञानेपरुत्तयुपेतान् १
15 [18 b] सवारत्नान् चन्दनरत्नान् ददानो रत्नचक्ररथ्यप्रयुक्तान् रत्नसिंहासनप्रतिष्ठितान्
पायमानारत्नकूत्रसंज्ञकचक्रान् रत्नवितानविततसंज्ञकान् धनपतावालेकृतचतुर्दि-

1) °shyana MS

2) These syllables wholly or partly wanting in the MS, have been restored from the Tibetan (f 22 a 1)

3) The MS. here and in the corresponding passages at 19 a (p. 28 3) below has the vox nihili, āyāneya I have succeeded in restoring the text in all three passages from the Tibetan equivalent འདྲ་ཤེས་ This ought of course to have some form like sariyāṇa for its original, but clearly the Tibetan translator mistook the somewhat rare Sanskrit word (paralleled however in Pali) for a derivative of ज्ञा It may, however, be noted that Indian tradition, as represented by the Jñāna tantra cited by B and R. does connect the word with that root and not with the Vedic ājan.

द्यान्⁽¹⁾ नानागन्धविधूपित-सारगन्धानुलेपानुलितान् । सर्वपुष्पञ्चूलात्रकीर्णान् कन्द्याश-
तमरुचरत्नमूत्रप्रकर्षितान्धातुगमनान्धातुसमवारुनप्रपुक्तान् । पात्रप्रतिगूलागनोदप्र-
यातगन्धान् मुडुस्त्रिपुत्रत्रयनोपचारप्रपुक्तान् । विविधगन्धचूर्णसम्भूतकृतोपचारानिति ॥

पुनर्त्रैवारु । यातमानं च सर्वसत्त्वानी निर्गतपद्मपुष्पान् वा सर्वपुष्पानामु-
पादानो राद्यं वा परित्यजन् प्रभेदकं वा नगरराजधानीं सर्वान्नगरभूयितां प- 6
दार्कं वा पाचनकेषु सर्वपरिवारं परित्यजन् पुत्रदुस्त्रिभार्या वा ददानो पाचनकेभ्यः स-
र्वगृहं चापसृजन् । प[12]त्सर्वोपभोगपरिभोगान् वा ददानः । एवं पादानं रसदानमपि
योधिसत्त्वो ददानो विविधान् कल्याणानुशरान् विशुद्धानविकलास्तिक्तांश्चवणान्
कायान् कपापान् नानारसामोषितान् मुस्त्रिगन्धान् विविधरसविधिनोषितान् धातुतोभण-
समतास्यापनान् चित्तशरीरवलोपस्तम्भनान् प्रोतिप्रसदप्रानोद्यवत्पताजननान् । पाय- 10
तसर्वपरोपक्रमप्रतिपेधकान् सर्वव्याधिसमनारोग्यसंजननान् । एवं वस्त्रदानं पुष्पदानं
गन्धदानं विलेपनदानं मातृदानं । शयनदानमायासदानमपाच्यदानं प्रदीपदानं च । गृहा-
मप्रत्यकीपद्य [19 a] परिष्कारान् योधिसत्त्वो ऽनुप्रयच्छन् पावनं नानाभाजनानि विवि-
धसभाराण्यनेकानां स्यपात्रैरप्रमेयसंभारोपचिता स्त्रिपुत्रसुवर्णचूर्णपरिपूर्णास्तानि
बुद्धेभ्यो भगवद्भ्यो ददानो ऽचित्यदक्षिणीपाधिमुक्तचेता योधिसत्त्वरत्नेभ्यो वा ददानः । 16
कल्याणमित्रमुडुर्लभगितोत्पादेन धार्यसंघाय वा ददानः । बुद्धशासनोपस्तम्भाय पुद्गलाय
वा ददानः । आयकप्रत्येकबुद्धेभ्यो वार्यगुणमुपसमचिन्तया मातापितृभ्यां ददानो । गुरु-
पुत्रमुपोपस्थानचिन्तया याचार्यगुरुदक्षिणीभ्यो वा ददानस्तत्र तत्र गुरुसंभाराजवादि-
क्षणाप्रपुक्तः । अन्नसर्जनं वा कृपणानीपकपाचनकेभ्यो ददानः । सर्वसत्त्वाप्रतिरुतचतु-
र्गत्रिपरिभावितचित्ततया । पैपालं ॥

20

इति हि योधिसत्त्वो हस्त्यान्ननेपा⁽²⁾ ददानः सप्ताङ्गमुपप्रतिष्ठितान् । पट्टिहा-

1) New form: Caturdham (undecl) in lex of Pali catuddisa

2) अन्नं MS

3) See p 26, note 3. For the order of members in the compound see B. & R

पात् पङ्कजोपेतान् पद्मपर्णान् गुलफिगुह्यान् सुवर्णाकारान् रङ्गाप्रतिच्छिन्नान्
 रोहणान् नागरतत्रिचित्रान्नामगान्शुण्डप्रतिपद्यूरान् सुवर्णरन्ध्रगणान् कल्याण
 [चारु]दर्शान् । पातासपानमरुप्रगातोपचारान् यथाज्ञानेनान्यै ददात् । सुतत्रा
 दामुत्तरोरोपेतान्मुत्तमपद्मशतुर्दिग्गान्नागररथपेतागरोत्संयतान् दिव्यरत्नानि
 ५ नागरसदृशसर्पकिूपणोपेतान् । स तान् ददान् परित्यान् गौर्येण गुह्यनिभ्य
 कल्याणमित्रमातापितृभ्य वृषणाग्रोपरपाचनेभ्य सर्पमत्प्रतिप्रादयन्भ्यो भुक्तावि
 त्तया ददातो । नागकीतचित्ततथैवसन्मरुत्कृत्पापरिस्पृगेन सप्तानि मरुत्प्राग
 परिमाणत्रो[१७५]धिसत्त्वगुणेषु प्रतिपद्यमानो ऽभिप्रायैधिसत्त्वाध्यासवान् परिशोधय
 मानो पात्रदिति हि बोधिसत्त्व आसादात् ददान् परित्यान् हाभद्रासनानि वैडूर्यपाद्
 १० काणि सिकुप्रतिष्ठितानि सुवर्णसूत्ररत्नान्यितानान्यनेकवीरस्पर्शपेतप्रज्ञप्तानि स
 र्वसारगन्धरासितोपचारानि विधित्रयणिनाममुच्छ्रितधरा यनेवरत्नयोऽनिपुतगतस
 रुमान्नारध्वरुणि रङ्गान्नवितानवित्तानि सुवर्णविद्धिणीतानसघटितमनोज्ञानादान
 र्थेयशब्दानि मरुत्स्यासनान्यभ्युक्तो[द्विह]वनुर्दर्शनान्येकत्रमरुत्पृथिव्यनुशासननिप
 दनाभिपिक्तानि । सर्वरथैश्वर्याधिपतेयनिपतनिपद्याप्रतिरुत्तधरासनानुशासनसर्प
 १५ राताधिपतेषु प्रयत्ते[६] एव यावदिति हि बोधिसत्त्वप्रकृत्राणि ददान् परित्यान्मरु
 त्रभ्यरुप्रतिमण्डितानि रत्नदण्डानि विद्धिणीतालसकृद्मानि । रत्नसूत्रवर्णवपठाव

1) MS वज्रसूत्रे I have supposed a neuter *gantra* a by form of *gantra* (cf. Buddhacarita II, 12—a similar passage to this See Cowells preface p. XV)

2) MS *aḡṭayanyamta* (last letters indistinct) see p. 26, note 3 above

3) «With no niggardliness of mind» See R. MORRIS in *Academy* 25 Feb 1888

4) These two letter groups are quite uncertain. A marginal note has उच्चित्त
जर्दष्टिश्य

5) *Adhipateya* a Pāṇinianism not hitherto noted in Sanskrit *majala* (if the reading be correct) apparently = «regularly enjoined for»

6) The sentence if the reading be right must apparently be parenthetical «(and he as the recipient of these gifts flourishes in sovereignty)»

लीविनापि विदूराणि दाराणि प्रन्निमित्तानि । स्त्रीषोऽप्यमनोऽज्ञानाचारानि हेमा
लाभ्यत्तरिण्डुद्धाति । रत्नजनान्तराज्ञासरत्नप्रतितानि रत्नोपसाधारितान्य
गुरुचन्द्रायेरसारवर्ग धरोढानिषु शसकृष्णविधूषितासितोषमाराणि शम्बुदप्र
भास्वरशुद्धाणि । तादृशां कृत्राणां नेररोटीपुतशतमदमालकाराणां तदतिरिक्ता
नि चासंख्येयरोहीनिषु शसमदमालवारणपयपेक्षचितो ददा । परित्यामयसृजन्मु ४
प्रयच्छन्मुजोभूतेभ्यो न सत्यसरोभ्यो निर्गतानां⁽¹⁾ चैत्यालराशय । धाप
येष्टये चोदिसत्त्वप्रत्ययाणिने⁽²⁾ 20 a) भ्यो चाभिज्ञानोदिसत्त्वधर्माणोभ्यो वा माता
पितृभ्यां वा सघर्षे वा सर्वमुद्दशासने वा यावत्सर्वप्रतिपादोभ्यः स एव तत्पुञ्जमूल
परिणामयति ॥

यथा तावत्प्रथमापमेत्र परिणामनायां सर्वपुञ्जमूलप्रस्तारेषूपदिष्ट । एवं प्रणिधा 10
नमुत्पादयति । न तमेतां कुशां मूलानि सखागडुपज्ञोव्यायुपारिभूतानि भवेयुर्विषु
द्वधर्मपर्ययज्ञानानि पेन सप्तसत्त्वामेते पुञ्जमूलेन नृवापामप्रतिप्रसन्नविद्यभवात् । तैर्ययो
पारयामतौकबाहुसत्त्वधारिण्यतयेषु । स तानि कुशान्मूलानि परिणामयनेत्र
तत्पुञ्जमूल परिणामयति । योताक कुशान्मूलैः सर्वसत्त्वानां नयन भवेय सप्तद्वयस्य
न्यविनिर्गततया । सर्वसत्त्वानां त्राण भवेय सप्तज्ञेयपरिमोचनतया । सर्वसत्त्वानां शरण भवेय 16
सप्तभषास्तपनतया । सर्वसत्त्वानां गोभिर्भवेयम् सर्वभूम्यनुगमातया । सर्वसत्त्वानां परायेण
भवेयमत्यन्तपोगनेमप्रतिलम्भतया । सर्वसत्त्वानां घातोको भवेय चित्तिनिर्ज्ञानसद
र्शनतया । सर्वसत्त्वानां उत्त्वा भवेयमविव्यातगोऽधकारविनिर्गतनतया । सर्वस
त्त्वानां प्रयोतो भवेयमत्यन्तविशुद्धप्रतिष्ठानतया । सर्वसत्त्वानां नायको भवेयम
चित्त्यधर्मापाद्यतारणतया । सर्वसत्त्वानां परिणामको भवेयमावरणज्ञानस्य⁽³⁾ धोयन 20
पनतरा । पेपाल ॥ तच्चाध्याशयत परिणामयति न चचनमात्रेण । तच्चोदय
चित्त परिणामयति । कृष्टचित्त परिणामयति । प्रसन्नचित्त परिणामयति । प्रमु

1) = Pali n bhūta

2) Cf the name of a Bodhisattva quoted in B and R from Daṣabhumigvara
Anāvaranajanasapudbhagarbha.

- दितचितः स्निग्धचितः परिणामपति । मैत्रचितः प्रेमा⁽²⁰⁾चितः धनुषरुचितो कृतचितः
 सुखचितः परिणामपति । तच्चैवं परिणामपति । इदं मम कुशलमूलं सर्वसत्त्वानां गतिविशुद्धये
 संवर्तेत । उपपत्तिविशुद्धये संवर्तेत । पुण्यमाकृतम्यविशुद्धये संवर्तेत । धनभिभूततायां सं-
 वर्तेत । घर्षपादानतायां संवर्तेत । डरासदचिततायां संवर्तेत । स्मृत्यप्रनोपतायां संवर्तेत ।
 8 गतिनतिविनिश्चयतायां संवर्तेत । बुद्धप्रमाणातायां संवर्तेत । कायकर्ममनस्कार्गसर्वगुणा-
 लकारपरिपूर्णा संवर्तेत⁽²¹⁾ ॥ धनेन मे कुशलमूलेन ते सर्वसत्त्वाः सर्वबुद्धानारागयेपुरारागपिप्ता
 च मा विरागयेयुः⁽⁴⁾ । तेषु च बुद्धेषु भगवत्सु प्रसादमेव प्रतिलभेरन् । तथा च तत्रागताना-
 नर्हता सन्धवसंबुद्धानामस्ति के धर्मदेशनां शृणुषुः । श्रुत्वा च सर्वा विमतीर्विनिवर्तयेयुः ।
 पथामुते च संधारयेयुः । सन्धारयन्तश्च प्रतिपत्त्या संपादयेयुः⁽⁵⁾ । तांश्च तत्रागतानाराधयेयुः ।
 10 चित्तकर्मण्यतां च प्रतिलभेरन् । धनव्यानि कर्माणि समुदानयेयुः । मरुत्सु च कुशलमूले-
 घात्मानं प्रतिष्ठापयेयुस्त्यसं च दारिद्र्यं विनिवर्तयेयुः सप्त धनप्रतिलभांश्च परिपूर्णेयुः
 सर्वबुद्धानां धानुशितयेयुः कल्याणोन्मिषप्रतिलम्भे चाधिगच्छेयुः । उदारधिमुक्तिसमतां च
 परिनिश्चादयेयुः । सर्वज्ञाने चाग्रजाय प्रतिलभेरन् । अग्रतैस्तुचक्षुःमतां⁽⁷⁾ च सर्वगम्यु-
 त्पादयेयुः⁽⁸⁾ । लक्षणान्वृत्ततां च कायप्राप्तपूर्तिं प्रतिलभेरन् । सर्वगुणालङ्कारं च वाक्यवि-
 15 शुद्धिं परि⁽²¹⁾ ॥ गच्छेयुः । संवर्तेन्निपतां दशवलप्रपुक्ता चित्तकल्याता समुदानयेयुः । यनि

1) Compare *mushita-gruti* at F 58 a *infra* and H Vyutp there cited, also *asampramoshacārino* at 23 b *infra* and Pili form quoted by R. Morris in *Academy*, 25 Feb 1928

2) The scribe here adds a figure noting that these ejaculations are ten in number

3) 4) Words peculiar to Buddhist Sanskrit from which other curious forms are quoted in *Divyāvad*, v. index

5) The text of the MS has *yathārutam*, but a marginal note doubtless referring to this, has *grutā* (sic)

6) Here the scribe adds «5», compare note (2)

7) सुननाय MS

8) «10» added see note (2) above

मितविरुद्धतां च परिपूर्णेभ्यः । येन च सुलोपधानेन सर्वबुद्धाः समन्वागतास्तत्सुलोपधान-
 प्रतिलब्धाः सर्वसत्ता भवेयुरिति ॥ यथा पक्षी परिणामनोक्तेन विधिना परिणामयति ।
 सर्वसत्ता । ज्ञानाकाराद्वस्तु यस्य प्रयुक्तचेतसः । धारारप्रज्ञातापि⁽¹⁾ नोऽन्यवसिनाकाराः
 प्रीतिभक्तानिरामिपाकारा यान्तु कामतृष्णाविनिर्जन्ताः । सर्वसत्ताः धर्मरसमेवप्रव-
 र्थका भवन्तु । अनुत्तर्धर्मरतिप्रोषितसत्तानाः । सर्वसत्ताः सर्वरसाप्रविष्टा भवन्तु ।
 रसनिमिता मरुतोत्तारः सर्वबुद्धधर्मचित्तनप्रयुक्ताः यद्यप्यमयाना यमयाना उत्तमयानाः
 शोभयाना मरुयानाः । सर्वसत्ता यन्तदर्शना भवन्तु बुद्धप्रीतिप्रतिलब्धाः । सर्वसत्ताः सर्व-
 कल्याणामित्रदर्शनानुपकृतसत्ताना भवन्तु । सर्वसत्ता यमरौपयारोपदर्शना भवन्तु । सर्व-
 सत्ता ज्ञेशयिष्यनिवर्तकाः । सर्वसत्ता आदित्यमण्डलोद्भूतदर्शना भवन्तु सर्वसत्त्वतम-
 स्तिनिर्पटलविधमनद्यात् ॥

10

एवमात्मानमुपनिधाप्य स्थभाजनानुसृत्येन पठितव्यं । सर्वसत्त्वानामभिर्हृष्टदर्शन-
 ताया परिणामयामि । सैमिनस्यदर्शनताया कल्याणदर्शनताया परिणामयामि । अभि-
 नपितदर्शनताया प्रकृषितदर्शनताया दीर्घनस्यादर्शनताया बुद्धदर्शनोपेताया परिणा-
 मयामि ॥

सर्वसत्ता, शोलगन्धोपेना भवत्वनाच्छेद्यशोला वीधिसत्रपारमिताशोला[21 b], ॥ 15
 सर्वसत्ता दानरासिता भवन्तु सर्वत्यागपरित्यागिन । सर्वसत्ता तात्तियासिता भवन्तु य-
 तोभ्यचेतनाप्रतिनब्धाः । सर्वसत्ता वीर्यरासिता भवन्तु मरुगीर्यवानसत्तदाः । सर्वसत्ता
 ध्यानवासिता भवन्तु प्रत्युत्पन्नबुद्धसंमुखीभावस्थिताः समाधिप्रतिलब्धाः । सर्वसत्ता बो-
 धिसत्त्वपरिणामनावासिता भवन्तु सर्वसत्ता, सर्वश्रुतधर्मरासिता भवन्तु सर्वबुद्धनधर्मप्र-
 स्तीणा । सर्वसत्ता दिव्यशयनप्रतिलब्धा भवन्तु मरुज्ञानाधिगमाय । सर्वसत्ता आर्षशयन- 20

1) MS °rino *Ātāpi* «zealous» cf Divy index, or read *tāyino*, cf, Morris, R
 J P F S 1891—3, p 54

2) MS apparently °यामुदा

3) So a *secunda manu*, originally °odaraśata^o

4) Böhtlingk, W.K.F. quotes *Lalitavistara* 36 e

- प्रतिलब्धा भवन्तु । नि पृथग्जनबोधिविचितावासनत्वात्सर्वसत्ता सुप्रशयनप्रतिलब्धा भवन्तु ।
 सर्वसत्तारात्रचरुड उपरिवर्जनत्वात्सर्वसत्ता तेमजयनप्रतिलब्धा भवन्तु धर्मज्ञानस्पर्शोपे
 ता⁽¹⁾ । सर्वसत्ता पारिशुद्धबुद्धेत्त्रात्रभासा भवन्तु गुणवासतुप्रमुक्ता धार्म्यावासनिकेतोच्चलि
 ता । यन्तुत्सर्वबुद्धावासाविरुक्ता । सर्वसत्ता बुद्धोपनिर्गमविहारिणो भवन्तु । सर्व
 8 सत्ता यनत्तालोका भवन्तु सर्वबुद्धधर्मेणु सर्वसत्ता यप्रतिकृतात्रभासा भवन्तु सर्वधर्मधात्रेक
 स्पर्शणा । सर्वसत्ता चारोग्यशरीरा भवन्तु तद्यमत्कायप्रतिनब्धा । सर्वसत्ता भैषज्यरागो
 पमा भवन्तु यत्यत्ता⁽³⁾रुत्पन्नधर्माण । सर्वसत्ता यप्रनिकृतभैषज्यस्तम्भोपमा भवन्तु जगच्चि
 कित्ताप्रतिपत्ता । सर्वसत्ता रोगजल्यनिरुद्धा भवन्तु सर्वसारोग्यप्रतिलब्धा । सर्वसत्ता
 सर्वगद्वैषज्यकुशला भवन्तु यद्यक्षयैषज्यप्रयोगस्तप्रयोक्ता [22 a] र ॥ सर्वसत्तेषु सर्वरोग
 10 विनिवर्तनाय परिणामयामि । सर्वसत्तेष्वपर्यस्तस्थामवलशरीरताया परिणामयामि । सर्वस
 त्तानां चक्राउपर्वतानवमर्गकायत्रनोपपत्तये परिणामयामि । सर्वसत्तानां सर्वधोपस्त
 म्भनातृत्ताया परिणामयामि ॥ सर्वसत्ता यप्रमाणभासा भवन्ताराशधतुत्रिपुरा स्मृता
 निद्रयेप्ता सर्वलौकिकलोकोत्तरभायसंयदृणाद्रुहणस्मृत्यसप्रमूढा । सर्वसत्ता वल्यया
 विगुह्मिभावना भवन्तु । यत्तिगानागतप्रत्युत्पन्नसर्वबुद्धबोधभेदप्रसारमादिण । सर्वसत्ता
 15 वामङ्गमा⁽⁵⁾ भवन्तु सर्वत्रगामिना⁽⁶⁾बुद्धभूमिप्रतिलब्धा । सर्वसत्ता सर्वसत्तेष्वप्रतिकृतचित्ता
 भवन्तु । सर्वसत्ता यनभोगसर्वबुद्धेत्त्रपरिस्पृष्टमना भवन्तु । एकचित्तनयसर्वधर्मविक्रता ।
 सर्वसत्ता भासात्तात्सर्वलोकधातुगमना भवन्तु । यविश्रान्तमानमनोमयकायप्रतिलब्धा ।

1) Possibly *sparga* is here equivalent to the Pali *phasu* Cf Obilders s v

2) The equiv of Pali *upanassaya*, not hitherto found in Sanskrit

3) The Tib (26 a 2) has རྒྱལ་པར་མེ་ལུ་ལྷན་པུ་ལྷན་པུ་ which I under

stand as mean 'possessing the quality of excess i.e. sang frode'. In one of the
 polyglot lists of the thousand names of Buddhas I find མེ་ལུ་ལྷན་པུ་ as the equivalent

of Akshobhya

4) No such derivative as *mardya* is quoted, but the general sense is clear

5) This form hitherto in Pali only

6) Not one of the *daça bhūmayah*, but cf the *daça balaḥ* Dh -a § 76

नाभ्यामेन सर्वत्यागाधिमुक्तिं परिपूर्णे त्यागचित्तमेवाभ्येन कागप्रयोगेणोत्सृष्टसर्वपरि-
हृतं । सर्वपरिहृतगूणाद्वयदुष्पादिमुक्तो भुक्तः श्रुत्युच्यते । यनुत्तरांशाप्रमेयासंप्रयोगान् क-
ल्पान् नागात्मात्मनस्तान् नोक्तिरन्तोकोत्तरान् सुगतपदप्रत्यर्पनानुव्रति । तेन चात्मभावा-
दना वटिपामिपेणोऽस्वयमनभिगानोऽभोगेनाप्याकृत्य परानपि तारयति ॥ यत एवो-

6 [21 a] तं रत्नमेवे दानं हि योधिमतस्य योधिरिति ॥

॥ शिक्षासमुच्चये दानपारमिता प्रयत्न परिच्छेदः ॥

II.

10 शीलापारनितायां सत्त्वपरिमितो नान द्वितीयः परिच्छेदः ॥

एवमेवात्मभावादीनामुत्सृष्टानामपि रत्ना कार्या । कुतो । यस्मात् ॥ परिगोपाय
सत्त्वा नागात्मभावादि दोषते । धरति ते कुतो भोगः । किं दत्तं यम भुज्यते ॥ तस्मात्सत्त्वो-
पयोगार्थमात्मभावादि पालयेत् ॥ उक्तं हि योधिसत्त्वप्राप्तिमोक्षे । परं शारिपुत्र रत्तिन्या
मीत्यात्मा रत्तितव्यः । एवंरूपया शारिपुत्र स्त्रियैर्पिकीर्तया समन्यागतो योधिसत्त्वो श्री

15 वितस्तेतोऽपि पादं कर्म न करोतीति ॥

योर्दत्तपरिपृच्छायानप्याह । न कटमिव भारोद्धरुमार्यं केवलं धर्मबुद्धिना यावद्व्य-
मिति । तथा इत्यमतिमुत्रे अपि । कायदुष्पन्नया च न परिप्लव्यते सत्त्वावेत्तयेति ॥

तच्चात्मभावादिकं कार्यं पालयेत् । कल्याणमित्रानुत्सर्जनात् । यथोक्तमार्थगण-
व्युत्पत्तेः ⁽⁴⁾ धार्यभोसंभवेन ॥ कल्याणमित्रसन्धारिताः कुलपुत्र योधिसत्त्वा न पतन्ति दुर्गति-

1) This syllable, which would give a form explicable but not found, is possibly an addition to the MS

2) M Vyutp LXV 83 Viradattagrhapatipariprechā, cf Nanjio 23 (29) and KF 216

3) For the form see Divy 263 10

4) With the text of the subjoined extract I have collated R As Lond MS Hodgson N 3 (called «II» below) f 253 a sub fin

यु । कल्याणमित्रसमन्वाहृतानातिजगत्ति बोधिसत्त्वशिक्षा । कल्याणमित्रप्रतिद्वया य
 भुङ्गता⁽¹⁾ भवति लोकात् कल्याणमित्रपर्याप्तता⁽²⁾ बोधिसत्त्व । धर्मप्रमोदधारिणो भवति
 सर्वबोधिसत्त्वचर्याम् । कल्याणमित्रपरिगृहीता बोधिसत्त्वा दुर्धर्षा भवति कर्मक्षेत्रे ।
 सम्बोधता कल्याणमित्रा ध्वक्खणोपानां सवित्रारका प्रमादस्वानात् । निश्वासगितार्
 सत्तारपुरात् । तस्मात्तर्दि कुलपुत्रा एव गवसितारत्⁽³⁾ प्रतिप्रसब्धेन⁽⁴⁾ कल्याणमित्रा⁽⁵⁾ ८
 एयुपत्त⁽⁶⁾ 23 b] जगत्तिव्यानि । पृथिवीसमचित्तेन सर्वभारवचनापरिणामनतया यमसमचित्ते
 नाभेद्याशयतया । चक्रवाडसमचित्तेन सर्वदुष्प्राप्तप्रवेधनतया । लोकदाससमचित्तेन सर्वत्र
 मंसनादानाङ्गुप्सन्तया । रजोक्ष्णसमचित्तेन मानातिमाभविर्वानतया । यानसमचित्तेन
 गुरुभारविर्बलन्तया । अस्मचित्तेनाकुप्यन्तया । नैसमचित्तेन गमनगमनापरिज

1) Doubtless = «gone forth from», cf Childers p 613

2) For the form see Divyā Ind, for the meaning note to translation

3) For the form of p 30 supra, note (1)

4) *Sambodhanan* (neut.) H *sañcodalāh* our MS

5) This occurs in H at f 254 b 8 sqq

6) So rightly H, our MS °ra.

7) H inserts *te*

8) (8) These syllables supplied from H.

9) H reads clearly °*naparinamanatayā* (°रिन°) which gives good sense Our MS however shows the same form °*aparitasyanataya* that has been noted on p 25 7 above and also occurs a few lines below, a derivative of *tras* is of course possible, though less probable, here The Tib (28 a 1) has མེ་ཕུ་ཡ «not changing places» (Jäschke p 20)

10) *vajratāda* H

11) A «Policism» for व्यव° Cf *Milindapaṇho* p 386 2 *pabbato* ° *asampa vedhā*

12) *Samā* ° *yugupsanatayā* (three aksharas lost) A ° *samadanaghanatayā* H Our reading is confirmed by the Tib མེ་སྤྲུལ་པ་ (28 a 2) The meaning of *loka dasa* (ལོངས་སྤྲུལ་པ་) = rather to be sought in the *kammakara* of Mil-P 379 than in the similar Tibetan phrase cited by Jäschke, Dict., 45 = 3

13) *रजोपल*° H «Besen» (Böhtl 7) but ཕུ་ཡ་རྒྱུ་ «the act of sweeping» Tib, 28 a. 2 fin

स्यनतया । सुपुत्रनदृशेन कल्याणमित्रमुदासीनतया । यात्मनि च ते कुपुत्रातुरसंशो
 त्पादपितव्या । कल्याणमित्रेषु च वैद्यसंज्ञा । यनुशासनोपु भेषजसंज्ञा । प्रतिपत्तिपु व्या
 धिनिर्घातनसंज्ञा । यात्मनि च ते कुपुत्र भीरुसंज्ञोत्पादपितव्या । कल्याणमित्रेषु मूर्ख-
 5 संज्ञा । यनुशासनोपु प्रवृत्तसंज्ञा । प्रतिपत्तिपु जत्रुनिर्घातनसंज्ञा ॥ यत्रैव वाचनोपासिका-
 10 प्रिगेते धर्म्मिन् । कल्याणमित्रानुशासनोप्रतिपत्तस्य कुपुत्र बोधिसत्वस्य धुदा भगवतो
 गिराहचित्ता भवति । कल्याणमित्रप्रवर्तनायितोनेस्यायिनो बोधिसत्वस्य सर्वज्ञता ज्ञानी-
 भवति । कल्याणमित्रप्रवर्तनार्थिचोक्रत्सकल्यासमभिभवति कल्याणमित्राणि । कल्याणमि-
 त्रमनसिताहारिहृत्स्य सर्वज्ञा अभिनुत्ता भवतीति । यत एवार्थमुधन साध्यास्य
 भित्तो पादौ शिरसाभिरन्यानेकशनसकृत्कृत् । प्रदत्तिणीकृत्य साध्या भित्तुनग्नोद्य
 15 प्रणिपत्य पुनः पुनर्यत्नोक्तमिच्छतं प्रणिपत्य [21 a] ननर्येयमत्रममममममि कुर्वन् चित्त
 यन् भावयन् परिभाषयन्मुदाननुदानयन् रात्रारं कुर्वन् गुणानभिगुप्तीनुर्ममिमममममम स-
 मनुत्सारन् दलोकुर्ममविजकृन्मनसागमयमुगमिदमन् प्रणिधिं सगवसरन् दर्शनगगिला
 यन् स्वरनिमित्तमुद्गृह्णन्प्राप्तस्याप्तिनात्प्रक्रासः । तया कल्याणमित्रागता सर्वज्ञता संप
 श्यममुगुहो हृदन् पावन्मेघस्य ऋमितस्याप्तिनात्प्रक्रासः ॥

15 बोधिसत्त्वप्रतिगोते ऽप्युक्तं । इह शारिपुत्र बोधिसत्त्वो धर्मकान्तया नास्ति तद्योगे

1) Both MSS here read *onāparitasya*°, my conjecture, however, appears to be substantiated not only by 17 b above, but also by the sense and language of the third simile of the ship in *Māṇḍapāṇi* 376-7 (= II p. 297 Rhys Davids), where the terrors of the sea are dwelt on. The Tib has མི་ཤི་ལ་མི་ཤི་ལ་ «not weary»

2) *oḥhōdīkēh*° H

3) This fem form (not in lexx) is supported here and just below by H

4) Sc *Gandavyūha sūtre*, but I have not succeeded in verifying this extract in the text of that work. Compare however Rāj Mitra, Nep B L p 91

5) Our MS is not clear here. The word may be read *Dramāḥasya*, a form supported by the *Gandavyūha* MS. («H») at f 41 a. Rāj Mitra op cit p 91 speaks of «Dravidian named Megha», and this is probably right, though the *Vyutpatti* (cited by B R) gives *Dramata* or *Dramita* as *women proprium*

रतं यद्य परित्याति । नास्ति तत्कारणोपस्वारं यद्य करोति । नास्ति तदादप्रेषण यतो
 तत्सकृते । नास्ति तदाजर्म यतोत्सकृते याचायोर्योपाध्यायगौरवतया ॥ वेगारां ॥ तत्कस्य
 रेतो । यन्धच्छेदपेय धर्म संवर्तते । तातिग्राह्याधिनरणशोकपरिदेवदुःखदीर्घस्य
 च्छेदपेय धर्म सप्तत इति रतचित्तमुत्पाद्य भेषद्यचित्तमुत्पाद्य । सप्तसप्तानां गान्य
 व्युपशमनपेय धर्म सप्तत इति । एष्टव्यश्चास्मागि सर्वतत्वागो ग्लान्यव्युपशमपेयद्वयो ७
 धर्म इति ॥

उपदत्तपरिपृच्छायागप्युक्त । सचेत्पुनर्मरुते पाठस्वाध्यायार्थिको बोधिसत्त्व कस्य
 चिरत्तिकाश्चानुष्णादिकां गाथां शृणुगडुद्दिजेद्वा उद्दंष्ट्रीपादानशोलतासिजोर्ध्वध्यानप्रज्ञा
 संप्रयुक्ता बोधिसत्त्वसमारोपचर्य वा तेन तस्मिन्माधर्मे धर्मगौरव करणीय यावद्दिर्नगप
 दध्यञ्ज(न) [21 b] गाथोद्दिष्टा । यदि तावत् एवं कल्पोस्तस्याचार्यस्योपस्थानपरिचर्या 10
 कुर्यादणठतया सत्त्वलाभसत्कारपूर्णा । यस्यापि गुरुते न प्रतिपूरितमाचार्यस्याचार्यगौरव
 भवति । क पुनर्मादो धर्म(गौरव) ॥

प्रज्ञापारुणितायागष्टसर्म्भिकायागप्युक्तः⁽²⁾ । कल्याणमित्रेषु च तया कुलपुत्र तीव्र गौ
 रवमुत्पादयितव्यं । प्रेम च करणीय । यद्य एतु सदाप्ररुदितो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व एवञ्च
 पैगुणैर्गौरवमनसितारैर्गच्छन्नुपूर्वेणान्यतमनगरमनुप्राप्तम् । तत्र तस्यात्तरायणमध्यग- 15
 तस्यैतद्भूतं । यन्वह्निममात्मभारं त्रिकोयानेन मूल्येन धर्मोद्भूतस्य बोधिसत्त्वस्य गृहा
 सत्त्वस्य सत्कारं कुर्या । दीर्घरात्रे हि ममात्मभावसदृश्याणि भद्रानि क्षीणानि विक्रोतानि
 पुनरपरिमाणे समारे उपरिमाणानि⁽³⁾ यानि मया कामदेतो कामनिदानमनुभूतानि न पुनरे-
 वद्वपाणां धर्माणां कृतेश्च⁽⁴⁾ एवंद्वयाणां वा सत्त्वानां सत्काराय ॥ यद्य एतु सदाप्ररुदितो बो

1) These syllables or something like them may be supplied to fill the lacuna
 from the Tib (29 a 5) ཆེས་ཀྱི་རུལ་པ་ལྟ་ཅི་ལྟོས་ཤིས་གཤམ་

2) See Ashṭ - Paramitā, Ch XXX, pp 495, 496

3) च निर्यदुःखानि Ashṭ P text.

4) कृतस text

धिसत्तो गृहसतो ऽत्तराण्यनध्यागतः शब्दमुदीरयानीति धोपगनुभावयानीति⁽¹⁾ । कः पुरुषे-
 णार्विकः कः पुरुषेणार्विक इति पेशीति⁽²⁾ । यव एतु भारः वायीयान् ब्राह्मणगृहसतिता-
 स्तया समुपस्थापयामागत यवा तं धोपं नाञ्चोपुः⁽³⁾ । गदास्मनः कायकं न लभने तदेकातं
 गता प्रतौदीदभूणि, च प्रार्तपदेवं चात्रद्द । यस्ते यतास्माकं दुर्लभा लाभामे वपनात्तभाव-
 ॥ स्यापि केतारे न लाभपरे । यव ह्यनु शक्रो दे⁽⁴⁾ ॥ यानामिन्द्रो माणवजज्ञेणा पावत्स-
 दाप्ररुदित योधिसत्तं गृहसवमेतद्वोचत् । किं तं कुलपुत्र दौनमना उत्कापिठतमानसो
 ऽभूणि प्रवर्तपमानः स्थितः ॥ सदाप्ररुदित एवगारु । यस्ते माणवज धर्मकागतया इमना-
 त्गभात्रं चित्रोप धर्मपूजां कर्तुंकामः सो ऽदृगस्य धोपकं न लभे । पेशीति⁽⁵⁾ ॥ यव एतु स
 गतजज्ञः सदाप्ररुदितं योधिसत्तं मरुत्सवमेतद्वोचत् । न मम कुलपुत्र पुरुषेण कृत्यमदि
 10 तु श्वल पुनः पितुर्मे यतो पष्टव्यः । तत्र मे पुरुषस्य रुद्रयेन कृत्य लोहितेन चास्थिमज्जापा-
 द्य । तदास्यसि त्वं क्रेयेण⁽⁷⁾ ॥ यव एतु सदाप्ररुदितस्थितभूत् । लाभामे मुलब्धाः परि निष्पमे
 चात्मानं जीने प्रज्ञापारिनिनोपागकौशल्येषु । यन्मवात्मनः कायको लब्धो रुद्रस्य रुधिरस्य
 चास्थिमज्जापाद्य ॥ स रुद्रचित्तः कृत्यचित्तः प्रमुदितचित्तस्तं माणवकमेतद्वोचत् । दा-
 स्यामि माणवज येन ते ह्यत चात्गभाजार्धः । पावत्सदाप्ररुदितो योधिसत्तो गृहसवस्ती
 15 द्वां शस्त्रं गृहोत्वा दतिष्ठं वाङ्मे विद्वालोहितनिम्नावपति स्म⁽⁸⁾ दतिष्ठं चोहं विद्वान् निर्मातं
 ॥ कृत्यास्थि भेत्तु कुयमूलमुपसंक्रानति ॥

1) अनुभावयानीति ... उदीरयति स्म text

2) The omitted words are कः पुरुषं केतुमिच्छतीति and a paragraph giving the resolution of Mara

3) प्रत्युप° some MSS of the Ashṭasāhasrikā

4) A few unimportant words of the Ashṭasāhasrikā text are here omitted by our author

5) Hitherto only in lexx But *krāyula* occurs in the *Dīvyāvadāna*

6) 3 lines omitted of the text (p. 497)

7) So the printed text, our MS has दास्यस्ये तत्त्रयेण

8) *Parinirvāṇa* = a new compound, doubtless intens. of निष्प°, the text has चात्मानं

9) Supplied from Ashṭasāhasrikā text

अथ पत्न्यन्यतरा भेष्टिदारिणोपरिप्रासादतलगततादासीन् सदाप्ररुदितं बोधि-
सत्त्वं यावत्सा भेष्टिदारिका येन सदाप्ररुदितो बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रम्यैवद्वयोचन् । किं नु
पलु न कुलपुत्रेन्द्रपामात्मन कारणां कारयसीति । यावत्सा दारिका पूजाप्रयोजनं
भुवि⁽¹⁾ पुनराह । का पुनः[25 b]स्ते कुलपुत्र ततो गुणजातिर्निष्पत्स्यन्ते । स तमेतद्वोचन् ।
स दारिके कुलपुत्रो मम प्रज्ञापारमितागुपायकौशल्यं चोपेक्ष्यति । तत्र वयं शितिध्याय 6
स्तत्र वयं शितनाणां सर्वसत्त्वानां प्रनिश्चरणं भविष्याम । पेयं⁽²⁾ ॥ अथ ललु मा भेष्टिदा-
रिका सदाप्ररुदितं बोधिसत्त्वमेतद्वोचत् । आश्चर्यं कुलपुत्र । पावडुदारा प्रणीताश्चागो
त्वया धर्मा परिकीर्तिता । एकैकस्यापि⁽³⁾ कुलपुत्रैवद्वयस्य धर्मस्वार्थाय गङ्गानदीबालीको-
पमानपि बल्लपानेयमात्रभागा परित्यक्तव्या भवेयु । तयोदारा प्रणीताश्चागो त्वया धर्मा
परिकीर्तिता⁽⁴⁾ । अपि तु पलु कुलपुत्र येन येन कृत्य ततो दास्यामि सुवर्णं वा मणिं वा मुक्तां 10
वा वैडूर्यं⁽⁵⁾ वा यावत्तेन त्वं धर्मोद्भूत बोधिसत्त्व सत्कारिष्यसि । यावद्विस्तरेण तथा दारिकया
पञ्चशतपरिवारया सार्द्धं तस्य धर्मोद्भूतस्य संक्रमणं कर्तव्य ॥

अथ ललु धर्मोद्भूतो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः उत्थापाननात्स्वर्गं गृह्णै प्रायितत्⁽⁶⁾ । पावत्स-
स वर्षाण्येकसमाधिसमापन्न एवाभूत् । सदाप्ररुदितो बोधिसत्त्वो मरुसत्त्व सप्त वर्षाणि न
कामवितर्कमुत्पादयामास । न व्यापादवितर्कं न विहिंसायितर्कमुत्पादयामास । न रसगु 16

1) The *Ashṭasāhasrikā* text gives his explanation verbatim

2) 'प्यायनके' text.

3) For the passage omitted by our author see *Ashṭasāhasrikā* p 499,
ll 1—10

4) This word is omitted in the MS here and below, line 9

5) तान्त्र added in A P text

6) प्रमेव बहूनामर्थाय A P text.

7) यथा मम रोचते A-P text

8) The enumeration is much longer in the A P text see p 500

9) See *Ashṭasāhasrikā* Ch 31 p 520, a considerable passage being passed
over by our author

10) This clause gives the substance of a passage occurring at p 520 (6a) of
the printed text.

- दिगुत्पाद्यानासान्यत्र⁽¹⁾ । कदा नान धर्मेद्वयो योधित्ततो मरुततो व्युत्पास्यति । धर्मं⁽²⁾
 धर्मेद्वितस्य योधित्तनस्य मरुततस्य धर्मास्तन प्रसात्रपिन्ध्यागो गत्रासो कुलपुत्रो निपद्य
 धर्मे देशयिष्यति ते ॥ पृथिवीप्रदेशं मितं संमृष्टं च करिष्यागो नानापुण्याभिर्तोर्णं⁽³⁾ । इति चि
 त्तगानां⁽⁴⁾ ॥ तान्यपि भेष्टिदारिका प्रभुपाणि पसदारिकाजनानि सदाप्ररुदितस्य योधि
 6 तनस्यानुशिनगाणानि द्वाभ्यामेतेर्गौरवाभ्यां काननसिनामगानागुः ॥ यद्य एतु सदाप्ररुदि-
 तो योधित्ततो मरुततो दिव्यं निर्बोपनघोषोदितः सतने दिवसे धर्मेद्वयो योधित्ततो
 मरुततो ऽस्मत्समाधेयुत्वाय मध्ये नगरस्य निषम्य [26 a] धर्मं देशयिष्यतीति । यद्य
 एतु सदाप्ररुदितो योधित्ततो मरुततवस्तं निर्बोपं भुवा यातननः । प्रनुदितः प्रोतिनीम-
 नस्यजातस्त पृथिवीप्रदेशं शोधयानास सार्द्धं भेष्टिदारिकाप्रभुभिः पसभिर्दारिकाजैर्धर्मा-
 10 तनं प्रसपयामास मत्तरामयं । यद्य एतु सदाप्ररुदितो योधित्ततो मरुततवस्तं पृथिवीप्र-
 देशं सेक्तुकामस्य । न धोदकं ममसात्पर्येपनाणो ऽपि लगने येन तं पृथिवीप्रदेशं सिचेद् ।
 यवापि नान मग्नेष पात्रीपता तत्सर्गमुदकमस्तर्थापितं यद्येन नामास्योदकमलभनानस्य
 चित्तं दुष्यितं स्याद्दीर्घमस्यं च भयेक्षितस्य दान्यवात्सं भयेक्षेनास्य कुशलमृन्नासर्धान
 भयेन वा धोरेन् कुशनमूलानि । यद्य एतु सदाप्ररुदितस्य योधित्तवस्य मरुततवस्यैत-
 15 दभूत् । पन्त्ररुमात्मानं कायं विद्धा इमे प्रदेशे रुधिरं सिचेय । तत्कस्य हेतोः । धर्मं हि
 पृथिवीप्रदेश उदतरवस्को । मा रूडोधातुरितो धर्माद्वितस्य योधित्तवस्य मरुततवस्य
 काये निपनतु । किमरुग्नेनात्मभवेनावश्यभेदधर्मिणा कुर्या । धर्मं एतु पुनर्गमायं काय
 एवद्वपा क्रियमा विनश्यतु न च नि सामर्थ्याक्रियया । कामहेतोः कामनिदानं बहूनि

1) So A P text and MS for *grāhyam* Childers cites a passage where *gaddha* (adj. neut.) is used nominally

2) A -P has the better reading *api tu*

3) This reading (*yad* = *ante*) is confirmed by a XII cent. MS of the *Ashṭasāhasrikā* in the British Museum. The reading of the printed text p. 520 ad fin., *yan nrayam* (f) is possibly meant for *yan na vayanam*.

4) These words are supplied from the *Ashṭasāhasrikā* text

मे यात्गन्नायनदग्गाणि पुनः पुनरपरिमाणे सप्तारे संसृतो गिजानि । यदि पुनर्भिषत्ते का-
मनेत्रंरूपेधित धर्मस्थानेषु गिजतां ॥

यत्तु सदाप्रहृदितो योधिसवो मरुसत्त इति⁽¹⁾ प्रतिसप्याय तौर्णां शस्त्रं गृहीता
स्वकार्यं सग⁽²⁾ ॥ ततो विद्धा तं पवित्रीप्रदेशं स्वरुधिरेण सर्गमसिधत् । एवं तागिरपि
दारिकागि कृतं । न च सदाप्रहृदितो योधिसत्तस्य मरुसत्तस्य तातां वा सर्गातां दारि-
काणां चित्तस्यान्धयान्नभूत् । यत्र मार्गः पात्रोपानयतारं लोनेति⁽³⁾ ॥

यत्तु एवं घतुर्धर्मसूत्रे⁽⁴⁾ उप्युक्तं । कल्याणमित्रं भित्तो योधिसत्तेन मरुसत्तेन पा-
वनीये न परित्यक्तव्यमपि जीवितहेतोरेति ॥

तदेवं कल्याणमित्रानुत्सर्गादात्मभावादौनां रत्तादिकं कार्यं ॥

सूत्राणां च सदेतणाद्धोधिसत्तशिक्षापदानि हि प्रायः सूत्रेष्वेव दृश्यन्ते । तेषु तेषु 10
सूत्रात्तेषु योधिसत्तसुदाधारा योधिसत्तशिक्षापदानि प्रसप्तानीति वचनात् । तस्मात्तद-
नीतपो मा भूदापत्तिमापनस्याप्यज्ञानादविरतिरति सदा सूत्रदर्शनापादरः कार्यः । तदनेन
कल्याणमित्रानुत्सर्गेण सूत्रात्तदर्शनेन च सर्वः मर्द्धमपरिमरु उक्तो भवति ॥

यथोक्तमार्गसागरमसि सूत्रे । पाभिरतरुनिरुक्तिभिः सो जनभिलाष्यो धर्मः सूच्यते ता-
सागतरुनिरुक्तीनां यदा धारणे देजनामायद् । ययमुच्यते सद्धर्मपरिमरु । पुनरपरं कुल 15
पुत्र ये ते धर्मभाणका एषामेवंद्रवाणां सूत्रात्तानां देशपितारः प्रतिपत्तिनाराच तेयानपि-
धर्मभाणकानां गत्तेन भजनं पर्युपासनमुत्थाननुपस्थानं गौरवं चित्रोकारः शुश्रूषा
धारता परियरुद्धीनरपिण्डपात्रशयनासनालानप्रत्ययभेषज्यपरिष्कारदान साधुकारदान
स्वाभ्यारता कुशलपत्ररसा वर्षभाषणमवर्णप्रतिच्छा⁽⁴⁾ [27 a] दनता । ययमपि सद्धर्म-

1) So text *stah* MS

2) The A P text (p 522) adds *kuḥalamulantar ya karan ya*

3) h F 268

4) These syllables which are lost in the MS I suggest from the Tibetan which has, if I rightly read the print, here rather indistinct ने युद्धं न अस्स न (32 b 2)

Pattechudana occurs in Pali in a similar way see *Dhammapada* p 376 quoted by Childers, s v

परिमरुः । पेयानं ॥ पुनरपरं कुलपुत्र यात्रिनादपरमता । यधर्मे धर्मवादिनां च
 पुद्गलानां मरु धर्मेण निमरुः । ययमपि सदर्मपरिमरुः । पुनरपरं कुलपुत्राप्रतिरुतसत्ता-
 नस्य सर्मसतप्रगेत्तुदेर्निर्गानिर्वाचितस्य परेभ्यो धर्मदानम् ययमपि सदर्मपरिमरुः । पुन-
 रपरं कुलपुत्र यो धर्मप्रवणस्तुको वा धर्मदेशनादेतुको वा उत्तम एकक्रमव्यतिरारो
 ८ उत्तम एकउच्छ्रामप्रयातो वा । ययमपि सदर्मपरिमरुः । पेयानं ॥ प्रहृतं यतेद कुलपुत्र धित
 विषयेषु । तस्य या निवारणा परिरता एकाग्रोभात्रो दमः जम उपशमो विनयो ययमुच्यते
 सदर्मपरिमरुः । पेयानं ॥ पुनरपरं कुलपुत्र येन धर्मेण यो यधर्मः प्रवर्तते तस्य धर्मस्याप-
 रिमरुः अनुदानमयमपि सदर्मपरिमरुः इत्यादि ॥

तत्र धर्मभाषाकृतेषादिना कलघाणमित्रानुत्सर्ग उक्तः । वरुषाणमित्रतत्तर्ग ॥ तदेते-
 10 न सदर्मपरिमरुण विना । न रता । न शुद्धिर्बुद्धिस्ततश्च सो अपि न बोधिसत्त्व इत्यनर्थ-
 कार्यः सदर्मपरिमरुः ॥

उक्तं हि श्रीमालासिंहनादसूत्रे ⁽¹⁾ पान्यपोमानि भगवन् गङ्गानदीवालिनासनानि
 बोधिसत्त्वप्रणिधानानि तान्येकास्मिन्महाप्रणिधाने उपनिस्तिप्तान्यसर्गतान्यनुप्रतिष्ठानि
 पटुत सदर्मपरिमरुः । एवं महाविषयो भगवन् सदर्मपरिमरुः इति ॥ पुनरत्रैवाह । स्या-
 15 यथापि नाम देवि महाक्लवतो अपि पुरुषस्यात्पो अपि मर्मणि प्रहारी । वेधनीयो भव-
 ति बाधाकरश्च । एवमेव देवि मारस्य पापीपसः परितो अपि सदर्मपरिमरुः (27 b) वे-
 धनीयो भवति शोकाग्रः परिदेवकरश्च भवति । नाहं देवि ग्रन्थमेकमपि धर्मं कुशलं सग-
 नुपश्यामि मारस्य पापीपस एवं वेधनीयं शोकाग्रः परिदेवकर इति । यथायमतपो अपि

1) See MS

2) This is a new compound from the rare root *hrk* (by form, *hrs*) which means
 'to be or make crooked'. Native Fah lex (not however Childers) have *kurati*
 in the same sense. This agrees with the Tibetan which has (32 b 5-6) རྒྱུ་ཤིང་

འདྲི་ནི་ལྷན་ཅེ་འོག་གི་ཡུལ་ Cf Jäschke, Dict 350 b 7

3) K F 218

[सहर्ग परिच्छेद इति ॥ पुनराह । स्याद्यद्यापि नाम देवि सुमेरुः पर्वतराजः सर्वान्पुनपर्व
तानभिभ्रमभिरोचते च समभिरोचने चोच्चत्वेन विपुलत्वेन ॥ । एवमेव देवि मरुतापानिकस्य
कायव्रीहिसप्तपेतास्य⁽¹⁾ न च मरुतोत्तचित्तस्य सहर्गपरिच्छेदो नवयानसंप्रस्थितानामपि का
यव्रीहिसप्तपेताणां मरुतापानिकानां सर्वान् कुशलान्धर्मानभिभ्रततीत्यादि ॥

तत्पार्षताग्रमत्तिमुत्रे⁽²⁾ श्रुत्वा⁽³⁾

परिगृहीतो भ्रमती क्षिणेभि-

देवेभि नामेभि च किमरेभि ।

पुण्येन क्षानेन परिगृहीतः

सहर्गधारिस्व तवागतानाम् ॥ पेयाल ॥

स मून्यत्तेत्रेषु न ज्ञातु क्षायते

सर्वत्र ज्ञातो च जिनं स पश्यति ।

दद्वि च तस्मिँछभते प्रसादं

सहर्गधारिस्व तवागतानाम् ॥

ज्ञातिस्मरो भवति मरुत्तमधर्मा

प्रघ्न्यलाभी भवते पुन पुनः ।

परिश्रुद्धचारो प्रतिपत्तिसारः

सहर्गधारिस्व तवागतानाम् ॥ पेयाल ॥

लाभी च मोती विदुच्चारणीये⁽⁴⁾

न नश्यते कल्पशतेभि यच्छुभम् ।

1) *Ashasyā* MS

2) *Metres Upajāti* and *Vamçastha* (cf *Jacobi* in *ZDMG* XXXVIII 605)

3) *To be read*, or at all events pronounced for the metre, *dhoti*, as in the *gāthās* of Ch I

4) *Vidyādhāraṇnām* gloss a *śec manu*

प्रणिभानवत्तो भवने यत्तत्^{१)}

सद्वर्गधारित तवामनाना ॥

शक्तो ऽहं प्रत्या तव लोकानां

मनुष्यरता भुवि यत्प्रवर्तते ।

5 मुनेन सोप्येन स योधि युध्यते

सद्वर्गधारित तवामनानाम् ॥

दात्रिंश काले ऽस्य भवति लक्षणाः

[25 a] प्रनिन्दिताद्रो भवते विचक्षणः ।

न तस्य तृप्ते^{२)} लोभे प्रेक्षणाणाः

10 सद्वर्गधारित तवामनानाम् ॥

न तस्य संमुखति योधि चित्तं

न घोरदुरः पारमिता यरोपु ।

प्रसंगरुतः कुशल, शतेभिः

सद्वर्गधारित तवामनानामिति ॥

16 ॥ शीलपारमिताया सद्वर्गपरिग्रहो नाम द्वितीयः परिच्छेदः ॥

III.

धर्मभाषणादिहता तृतीयः परिच्छेदः ॥

उक्तप्रपाणानामपि सामान्येन रत्ताष्टुपायः । रत्ताष्टुपास्तु वाध्याः । तत्रात्मभावे वा

20 रत्ता यदन्वर्थविवर्जनं ॥ तत्रेति सद्वर्गपरिग्रहे वर्तमानस्यात्मभावहता चित्येति यथा पराद्य
नाशयेत् । इह चानर्थविवर्जनमार्थमगममञ्जुसूत्रे सद्वर्गपार्ष्णोद्यतेर्वोधिस्तत्तैर्भाषित ॥

1) The words *blo as* are a correction in a later hand, the original reading being *pratipattisārah*

2) Here for *labhante* the form is cited as replacing other inflections by Muir Skt Texts 2, II, 122

यपनुत्तरुणो भगव⁽¹⁾ निर्द्वे द्विपदेतमे ।

सद्वर्ग धारयिष्याम त्यक्त्वा काय स्वगित्तम् ॥

ताभक्तकार्मुकसूत्रा सर्व चोत्सृज्य सस्तन ।

यनुत्सृष्ट⁽²⁾ ई धर्म बुद्धज्ञाननिर्दर्शकम् ॥

यात्रोद्यपरिभाषाञ्च दुस्तत्रचनानि च ।

तात्त्या तान्मर्यापिष्याम सद्वर्गप्रतिसमहात् ॥

उच्चगघनी⁽³⁾ तर्तानां च यवर्णनयशासि च ।

सर्वीस्तान्मर्यापिष्यामो धारयत्त इम नयन् ॥ पे ॥

एतन्मये गुरुषोरे तिनुरातान्तोषणे⁽⁴⁾ ।

त्रिनोपकानि सत्तातां सद्वर्ग धारयामरे ॥

गम्भारा ये च सूत्रात्ता धिमुक्तिफलसहित्ता ।

प्रतीदृक्का न भोस्यन्ति⁽⁵⁾ चित्रा मूह्यन्ति ते यथात् ॥ पे ॥

मैत्रा तेषु करिष्यामो ये धर्मेधप्रतिष्ठिता ।

कारुण्य च करिष्यामो धारयत्त इम नयन् ॥

दद्वु ड शीलसत्ताद्य इच्छालोभप्रतिष्ठितान् ।

यद्युपात्त करिष्यामो मति कान्धस्य भाविता ॥

1) The metre requires, of course, a dissyllable of the voc form *bhagav*

2) Sic MS

3) Compare p 12 note 5 above The noun form appears to be new

4) The Tib (31 b 2) has རྟེན་སྒྲིབ་ཀྱི་ཡོད་པའི་ལུས་ཀྱི་ལུས་ and this would

seem to confirm *ls'abhan* : though not of course strictly metrical *Rajana* is quite clear in the MS, but as the compound base of *rajan* it is difficult to justify even in a Buddhist poet

5) *Dhrecyanti* for *bharasi yanti* Pali *hesanti*, *mrisi yanti* (though the MS is not clear) I take to be an incorrect fut from \sqrt{mr} The Tib appears to have no equivalent for this word

[28 b] सरुसेन च तं दृष्ट्वा सद्धर्मप्रतिवाचकं ।

हरतो मेत्रनेध्यामो मा नो हृष्येत एव हि ॥

रतिध्यामो यथाशक्त्या वाचाकर्ममु संनृनाः ।

सरुसेनाम चक्ष्यानः स्वपापे ऽस्मिन्प्रतिष्ठितान् ॥

दानैस्तथापि सत्कोरैः परिपाध्येत् ताम्ररान्⁽¹⁾ ।

पक्षेभ्योश्चोदयिष्यामो भूतमापायगोचरान्⁽²⁾ ॥

गृहिसभयसंत्यक्ताः प्राप्तारण्यमुगोचराः ।

गृगभूता भविष्यामो यत्पार्था यत्पकृत्यकाः ॥ पे ॥

दात्ताः शासिता मुक्ताश्च ग्रामे ऽस्मिन्नवतोर्य च ।

देशविष्यामहे धर्मं सत्त्वा पे धर्मतार्थिका ॥

मुद्गरमपि यास्यामो धर्मकामाभिषम्य च ।

धर्मारामरतिप्राप्ता यर्थ्य कर्तास्मि⁽³⁾ देहिनाम् ॥

समुखं तत्र संदृश्य सत्त्वानो स्थलित पृथु ।

द्यात्मप्रेता भविष्यामो धर्मसौरत्यसंस्थिताः ॥

घसत्कृताः सत्कृता वा मेरुकल्पाः प्रभूष च ।

घनुपलिता⁽⁴⁾ लोकेन भेस्यामो⁽⁵⁾ लोकनायकाः ॥

भित्तूणां भिन्नवृत्तानां परिवाद निशम्य च ।

वर्मस्वका भविष्यामो मैषां कर्म विपद्यताम् ॥

1) °hanāna° MS

2) This is the reading (quite clear) of the MS I cannot construe it The Tib has (34 b 6) ཡན་རྟག་རྟེན་མེད་ལྷུང་ཡུལ་ཤེས་, which seems to imply a reading

bhutam (adverbial) = bhutatah, p 47 6) āpāpagocarah

3) Apparently an irregular form (metri gratia) for °smo.

4) Anopa° MS

5) Cf. bhesyanti supr

बधनान् योन्नयिष्यति धर्मेषु हि वर्तता⁽¹⁾ ।

एते धर्मा न चास्माकं सविद्यते कश्चन ॥

यस्माकं श्रमणानां हि न च आमणानां गुणाः ।

भूतो⁽²⁾ चोदन संश्रुत्य इदं सूत्रं प्रतितिपन् ॥

संक्षिप्तकर्णनामानामार्शेषां कुतः प्रियः ।

चोदना भूततः श्रुत्वा सद्वर्गं ते क्षिपति तम् ॥

ये भित्तो भविष्यन्ति सद्वर्गप्रतिप्राप्ताः ।

चेष्टिष्यन्ते सदा तेषां कश्चिद्धर्ममिमं शृणोत्⁽³⁾ ॥

रात्रानो प्राप्स्यिष्यन्ति भेस्यन्ति च मरुज्जमः ।

बुद्धाधिष्ठानतः सत्त्वा धर्मं श्रोष्यन्ति⁽⁴⁾ तदा ॥

तस्मिन्काले वयं [29 a] कष्टे त्यक्त्वा कार्यं सन्नीविताः ।

सद्वर्गं धारयिष्यामः सत्त्वानां कृतकारणाद् । इति ॥

धार्यसद्वर्गपुण्डरीकेऽप्युक्तं⁽⁵⁾ ॥

धाधारगोचरस्ती अतंसृष्टः शुचिर्भवेत् ।

वर्णितस्तत्तत्र नित्यं राजपुत्रेभि राजभिः ॥

1) A marginal note in MS, apparently referring to this word, has *carṭṭināṃ*.

2) For the use of *bhūta* (Tib *yan dag*, the usual equivalent of *āmyāk*) cf *bhūtatah* just below *Pratilshipan* apparently for *‘ishipants*.

3) The MS has the unmetrical reading *mā kaṣṭa dharma smam* [sic] *ṣṛṇta*. The reading above suggested is intended to be construed interrogatively.

4) I e *‘shyanti’ smam*, with elision as in Pali.

5) The passage occurs at p 169 of Burnouf's translation and p 265 of Kern's. The text has been collated with ff 109b — 110a (= ११० | १११) of MS Or 2204 (XIII cent.) in the W right collection of the British Museum, called W. below, and with RAS, Hodgson Jc 6 (= R*) ff 100b sqq.

ये चापि राज्ञां पुत्रं कुर्यात् न संस्तवः⁽¹⁾

घण्टानुष्टिप्ते⁽²⁾ शीष्टेस्तर्हि विद्वद्वापि मर्त्ये ॥

यधिमानो⁽³⁾ गतेनेन त्रिनयेन्नागमे⁽⁴⁾ स्थितान् ।

यद्वत्तमातान् भिन्नू⁽⁵⁾ दुःशोलाश्चैव वर्णयेत् ॥

भिन्नुणां⁽⁶⁾ वर्णयेन्नित्यं दास्यन्नापगोचराः ।

उपानिताद्यर्थोपा⁽⁷⁾ प्रथमनम्रिचिता⁽⁸⁾ ॥

स्त्रीपण्डिताद्ये सत्त्वा सस्तत्र तैर्विर्णयेत् ।

कुलेषु चापि यधुना कुमार्यश्च⁽⁹⁾ विर्णयेत् ॥

न ता समीक्ष्येतां कौशल्यं साधु पृच्छन् ।

सस्तत्र च विर्णये⁽¹⁰⁾ सौम्यै⁽¹¹⁾ र्दधिकैः सक्त ॥

स्त्रीपौत्रकाद्ये सत्त्वा वर्णयेत्तदि मस्तत्र ।

नैर्दक्षतमल्लेभिर्वै चान्ये तादृशा नना ॥

1) Samvaram W

2) So W, *mus/trilash* R, *pus/trilash* A, «Bateleours» Burnouf (and so Kern), but the meaning «Doms» cited by B R from Rām 2 69 10 suits this passage well

3) For *abhinānino* *Abhinānina* A, *abhinānā* W, *ābhinānina* R

4) *ye cīganā* A, *yeṇūgama* W cf Kern, p 265 note 2

5) For this potential form, cf *infra* and also *karaya* in *Lalitavistara* (Muir, SkT² II 171) R has (against metre) the regular *tarjayed*

6) «Notoriously loose female lay devotees» Kern, which agrees with our text Burnouf's «conatus [mase] pour ne pas être fermes», and the corrupt (?) *rālatāyā* *aiasthāt* of W and R, are less satisfactory

7) This form of the acc plur (found in Vell) is certified by the MSS

8) *yāt* A

9) *saukara* in the sense of «pork butcher» seems new, *saukara* is quoted in Rōht¹² from this work and *aurah* appears in the *Nachträge* to the same lexicon

10) So R, A is quite corrupt «Musicians», Kern, but see *Maau* V 22 and XII 45 (and *comm ad locc*)

वारमुप्याग सेवेत ये चान्धे भोगवृत्तिन ।

प्रतिसमोदनं तेभि सर्गशः परिवर्षित् ॥

पदा च धर्म देशेषा मातृपामस्य पण्डितो ।

न चैक प्रविशेतत्र नापि ह्यस्यस्थितो भवेदिति ॥

ययं चापरो जनवो भवेद्यदिदं मारुर्भोक्त प्रज्ञापारमितायां⁽¹⁾ मारः पापीपास्तस्य बो 8
धिसत्त्वस्याचिरं यानसंप्रस्थितस्यास्तिके धलवत्तरमुद्योगमापत्स्यते । धत्रेधारु । पुनरपर-
मानन्द वास्मिन्समये बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वः प्रज्ञापारमितायां योगमापद्यते तस्मिन्समये मा
रा पापीपासो बोधिसत्त्वस्य विरुद्धनमुपसकृति भयं संजनयति । उत्क्राशातान्दिशि
दिग्वि[29 b]स्तानुत्सृज्य सदर्शयति । यद्येव नागाय बोधिसत्त्वो मरुसत्त्वो ज्वनीयेत धा
रोमरुयो वास्य भवेदिति । येनास्यैकचित्तोत्पादो ऽपि त्तोयेतानुत्तरायाः सन्धयसंबोधे- 10
ति । पुनरपरमन्यवित्तानसंज्ञिनो लिखिष्यति यावत्पर्ययात्स्यति । न यमत्रास्वादु ल
भामरु इत्युत्पादायानात्प्रक्रमिष्यति । एवं वित्म्भनाया उच्चगद्यतो⁽²⁾ यावत्पर्ययात्स्यति
मारुर्भ । एवमुत्पत्स्यते जनपदग्रामादिवितर्ता । एवमाचार्योपाध्यायमातापितृमित्रा
माद्यज्ञातिसालोक्तमनसिकारः । एव चोर्मनसिगारा । एव चोवरादिमनसिकारः ।
पुनरपर धर्मभाषणप्रवृत्तिको भविष्यति इमां गम्भीरा प्रज्ञापारमितां लेखयितुं पावद्वाच
यितुं धर्मश्रवणिकाद्यं जिलातो भविष्यति⁽³⁾ । एवं विपर्ययात् । धर्मभाषणकथं देशात्तरं गन्तु-
कामो भविष्यति धर्मश्रवणिकाद्यं नेति नेयं । एव धर्मभाषणको मरुच्छे भविष्यति धर्म
श्रवणिको ऽल्पेच्छ इति नेयं । सत्तेपाद्धर्मभाषणकधर्मश्रवणिकयोर्वा कार्चिद्विधुरता सर्वं त
न्मारुर्भेत्युक्तं ॥

1) This is not the *Ashṭasahasrikā* recension, though the subject and lan-
guage Ch XI (pp 232—252 in printed text) closely correspond

2) °*hethanam* MS

3) Cf *Ashṭ* S p 232 11—13 and *supra* p 12 M

4) Probably *caḍa*^o is the right reading see *Ashṭ* -S p 241 10

5) Cf *Ashṭ* S p 243 10

धार्यगगनगजसूत्रे अप्युक्त । इति हि यावदकुशलधर्मानुवर्तनता । कुशलधर्मेत्सर्गश्च सर्व तन्मारकमेति ॥

धार्यसागरमतिमूत्रे अप्याह । पुनरपर भगवन् बोधिसत्त्व धारण्यरो भवति प्रातश्चर्या सनाभिरतो उत्पेच्छु सतुष्ट प्रविविक्तो जसम्प्लो गृहस्थप्रव्रजिते । सो उत्पार्थतया उत्प 5 वृत्ततया च सुप्त विरुति न च वारुमुत्पप्येष्टावभिपुक्तो भवति न सत्त्वपरिपात्राय न च धर्मश्रवणे वा धर्म[सा] [30 a] वष्ट्ये⁽²⁾ वा र्धविनिश्चयकथायां वा वर्तमानाया सक्रमितव्य मन्थते । न परिपृच्छन्नातोयो भवति । न त्रिकुशलाभिपुक्तो⁽³⁾ भवति । तत्प्राण्ययासेन चैकारामरतितया च ज्ञेया न समुदाहरति । स पर्युत्थानविश्वगणमात्रेण तुष्टि वि-दति । न चानुशयसमुदात्ताय मार्ग भावयति । स तत्र नात्मार्याय प्रतिपद्ये भवति न परार्थाय । धम 10 भगवन् बोधिसत्त्वस्यारण्यवासप्रतिसप्तुक्त सप्तमो माराङ्कुश इति ॥ ये ॥ पुनरपर भगवन् बोधिसत्त्व कल्याणमित्रप्रतिद्वयत्राणि पापमित्राणि सेवते भजते पर्युपास्ते⁽⁴⁾ ये ह्येन सयक वस्तुभ्यो विद्वन्म्य पुण्यसभारत्सङ्गमपरिमरुद्विद्वन्म्य प्रविवेके⁽⁵⁾ नियोयति । अतया र्थापात्पवृत्ततया नियोगयति । आचकप्रत्येकबुद्धप्रतिसप्तुक्ताशास्मै वया घभीदण देश पति ॥ यस्मिन् समये बोधिसत्त्वो विवेकवासेन मरुत्पाने अभ्युद्वेक्षस्मिन्समये त बोधि 15 सत्त्व वैवावृत्य⁽⁶⁾ पल्लिवोधे⁽⁶⁾ नियोयति वैवावृत्य बोधिसत्त्वेनाश्रय्य वर्याय ॥ यस्मिन् समये बोधिसत्त्वो वैवावृत्ये सनियोगयितव्यस्तस्मि समये त्रिवेके नियोयति । एव चैन वदति । धारब्धनीर्यस्य बोधिसत्त्वस्य बोधिर्न नुसीदस्य । सचेष्टमष्टाभिर्नत्रभिर्वा बल्वैरनुतरां स

1) The syllable *ga* wrongly added in the transcript, arose from an early, but erroneous correction (as if to read *daṇḍaṇḍa* instead of *akuṇḍa*)

2) Cf *karanda vyūha*, p. 56 s (cited in Böhlingk)

3) If the text is correct here, it must be understood in the sense which I gather from the Tib *དཔེ་བཞི་ཞིག་ལྟར་ཡང་མི་ཤུཊྱ* (36 b 1) 'he is not devote d to search ing after [his own] profit'

4) *Vekye* MS., for the form, peculiar to Buddh Skt see I al v p. 217 i, and compare the whole passage with the present

6) *Vaiyapriya* MS., here and below (35 s et al.)

6) *Paligodha* MS but cf the *Iah pahlodha* and *pralugna* 56 s below

म्यवसंघोधिं नाभिसमोत्स्यते । न भूय शक्यस्यनुतरां सम्यवसंघोधिगमिसंघोदुम् । तत्र
भगवन् । बोधिसत्त्वो ऽत्यारब्धेन वर्षेण स्वानं प्लु पुनरेतद्विद्यते पद्मिर्जापापलं [30 b] प्रा-
पुयाद् । यथं भगवन् । बोधिसत्त्वस्य कल्याणमित्रप्रतिवृत्त्येका दशमो माराद्भुशः ॥ पे ऽपि
ततो ऽन्ये बोधिसत्त्वयानीयाः पुद्गला माराद्भुशात्रिंशद्वा प्रत्यज्जेषु धर्मेषु चरन्ति तेः सार्द्धं रति
विन्दन्ति । तथा हि तदनुवर्तका भवन्ति स स्त्रीनसेवो विशेषमनधिगतो स्त्रीमगतिं गच्छन्ति
पद्भुत धन्वगतिं त्रैउमूयगतिं पात्रेकारशो माराद्भुश इति ॥

येन चेत् संतत्यारब्धवर्षस्य निर्देष्टव्यं वा बोधिसत्त्वमात्र एव भवत्यन एव रत्नमेवे
ऽभिवृत्तिः । इह बोधिसत्त्वः सर्वपापेषु⁽¹⁾ बोधोपायते । तथा चारभते यथा न कापत्तेदं संजन-
यति । न चित्तत्वेदं । इदमुच्यते बोधिसत्त्वस्य सांतत्यवर्षमिति । कीदृशं तद्वर्षम् । येन छेदो
भवति । यदिदमल्पवयसस्य गुरुकर्मभोगे ऽतिवेला[पा] व्यापरिपक्वाधिमुतेर्वा दुष्कारक- 10
मार्भस्तद्यथा स्वमासदानादिः । दत्तशानेनात्मभावः । किञ्चकालपरिभोगाद्वारयति । अन्य
था हि तेषामेव सत्त्वानां बोधिसत्त्वत्वेन बोधिचित्तवीजनाशान्मरुत फलशेर्नाशः
स्यात् ॥

यस्य गमनगच्छसूत्रे ऽभिवृत्तिः । यत्रालप्रतिपादयता मार्कमेति । नाप्यकाल इत्या-
त्मभावत्वागचित्तमेव मोक्षोपायासांनार्म्भादि न कदाचिद्व्यात् । तस्मादेवं स्मृतिमु- 15
पास्याप्य बोधिचित्तपरिपावनविरोधिभ्यो मोक्षात्स्वार्थचातिभ्यः पिशिताशनेभ्यः कर्मक्रा
रिभ्यश्चात्मभागे रतितव्यः ॥

भैययत्तस्य सुदर्शनस्य मूलादिभोग्यस्य यवैव धीम ।

इद्व्यापि सैरुद्यमकालभोगात्समुद्भूयैयतरोस्तयैव ॥

[31 a] यथं समासतो मार्कमर्नवर्षः ॥

20

यस्य विसर्जनं रत्नमेधमुत्रे कवितं । कथं च कुलपुत्रात्र बोधिसत्त्वो मार्कमप-
रिरुहोपापकुपानो भवति । इह बोधिसत्त्वो ऽकल्याणमित्रं सर्वेण सर्वं परिव-

1) Cf Divy Index s v trya

2) °dyam abhayaśa° MS

व्र[पति] । (य)प्रतिवृषदेशात् तोलायनमत्रसेत्रभायना लाभसत्कारूपोपस्थान
बहुमानं सर्वेण सर्वं परिवर्जयति । ये चान्ये उपल्लेशा बोधिपदयुगात्तरापिका
स्तान्तर्वेण सर्वं परिवर्जयति । तेषां च प्रतिपत्तं भवने ॥

यत्रैव धारुल्याणामिन्नतणुक्तं । शीलत्रिपन्नपुद्गलत्रिर्जनतया पाथमित्रपरिवर्ज
■ ना वेदितव्या । एव दष्टिविपन्नाचारविपन्नाद्योवत्रिपन्नपुद्गलत्रिर्जनतया । सद्गणिक्काम
पुद्गलत्रिर्जनतया । पुणोदपुद्गलत्रिर्जनतया । सत्तारुग्गितपुद्गलत्रिर्जनतया । बोधिप
राद्युत्पुद्गलपरिवर्जनतया । मूलित्तर्गत्रिर्जनतया पाथमित्रपरिवर्जना वेदितव्या । तेन च
पुन्यपुत्रैतानि स्थानानि परिवर्जयता न तेषां पुद्गलानामात्तिके दुष्टविनमुत्पादयितव्यं न
प्रतिघटितं नाग्रन्यनाचितमुत्पादयितव्यम् । एव चानेन चित्तमुपस्थापयितव्यम् । उक्त
10 हि भगवता धातुशः सत्त्वा कामादिधातुं धाम्नवत्तिं प्रापते सस्यन्दसे सत्तर्गाच्च विनश्य
ति । तस्मादहं सत्तर्गं धारयिष्यामीति ॥

बोधिचित्तसंप्रयोगो ऽप्यनर्थः तस्य च देतुरुक्तेरुत्प्रेते⁽¹⁾ चतुर्भिः काश्यप धर्मे सम
न्व्यागतस्य बोधिसत्त्वस्य बोधिचित्तं मुख्यति कलमैद्यतुर्भिः । धाचार्यमुद्दत्तिणोपरिसवदान
तया परेषामक्रीकृत्ये कौकृत्योपसकुरातया । गहायानसप्रस्थितानां (31b) च सत्त्वामाग्न
15 र्पापशो ऽकोत्पन्निकेनिष्कारणतया मायाशाब्देन च परमुपचरति नाध्यापाशपेनेति अस्य
चित्रज्ञानमत्रोक्तं । चतुर्भिः काश्यप धर्मे समन्व्यागतस्य बोधिसत्त्वस्य सर्वानु शास्त्रिपु शातना
अस्य बोधिचित्तमामुलीभरति । न चात्तर । मुख्यति यावदोधिमतुडनिपदनात् । कलमैद्यतुर्भिः ।
पडुत जीवितक्तेरपि संप्रदानम्प्राप्ताद् न प्रभापते । यत्ततो र्हास्यप्रेतिकयापि⁽²⁾ ।

1) See M Vyntp LXV. 39, K F 213 My friend Mr T Watters informs me that this passage occurs at the beginning of a work of which there are two translations in Chinese See Nanjio 23 (43) and 805, who like Wassiljev gives the Sk title of the work as Kāśyapa parivarta We most accordingly take *Ratnakūṭa* = a vague reference to the collection so called (Wassiljev, 154 (167) 305 (335)) But see Nanjio's literal Sanskrit version of the title of 805, as well as of 57 and 58

2) The general sense is clear The Tib has བཤད་ཀྱི་ཕྱིར་ 'on account of laughter'. Should we read *prekṣatayā*, as a form *prekṣatā* is quoted?

घद्याशयेन च सर्वमन्त्रानामन्तिके तिष्ठत्यगतायाशावातया सर्वत्रोधिसयेषु च शास्त्रम्
ज्ञानुत्पादयति । चतुर्दश च तेषां वर्णं निश्चययति । याश्च सत्त्वान्परिपाचयति तान्सर्वानु
त्तराणां सम्यक्संज्ञोद्यो समादाययति । प्रादेशिकगानास्पर्णतया 'एभि वाक्येन घनु
भि'रिति ॥

तिरुपरिपुष्कामप्योह ⁽¹⁾ ।

न ज्ञातु धर्मानस्य यत्तत्राप करोति ॥ ।

तेनासौ लभने निप्र लोचनावेष्टि सङ्गम् ॥

तथा ज्ञातिस्मराद्वाधर्मदानाः तानीधेय ⁽²⁾ कुमारवेति ॥ तत्रात्रैव ।

योधिचित्तं न रिञ्चति तेन सर्वासु ज्ञातिषु ।

स्वप्नात्तरेणपि तच्चित्तं किं पुनर्पदि ज्ञायत ॥

याद् ।

येषु चिरतिस्त्वानेषु ग्रामेषु नगरेषु वा ।

समादयेति ⁽³⁾ योधाप तेन चित्तं न रिञ्चति ॥

ग्रार्थमञ्जुमीधुहसेत्रगुणव्याख्यानकारसूत्रे ⁽⁴⁾ ऽप्याह । चतुर्भिर्धर्मैः सगन्वागतो यो
धिस्तत्र प्रणिधाता चनति ॥ ये ॥ निवृत्तमानसश्च भवतीर्ध्यानात्सगपरिवर्तकश्च भवति 16
परसपदं च दृष्ट्वा यातमना भवतीति ।

इदमेव पात्रयोधिचित्तस्य स्पृष्टतमसंप्रमो ⁽⁵⁾ अपकारणं यत्तत्रैव रत्नकूटे ऽभिरि
तम् । सर्वेषामपेक्षेषु योधिचित्तपरिवर्गणतया 'योधिचित्तपूर्वङ्गमतया चेति ॥

तथा हि चन्द्रप्रदीपसूत्रे पाठः । यारोचयामि प्रतिप्रेदयामि यो यथा यथा बज्र ⁽⁶⁾

1) See p 5, note 3

2) *ghizeran* MS

3) *taṭ stīa satran sam id paṭaṭ murg a* We should probably read *paṭaṭ*
Compare Divy Index p 693

4) See p 15 note 5

5) *cedanaṭam* MS

6) So MS for *bahulam* (Tib *མེད་ཀྱི་*)

चित्तं रजिनाः तथा तथा भवति तमिमां चित्तः तेन चित्तं रजिनां चित्तं तमिमां चित्तं ॥

धनसादोऽप्यनर्थ एतद्वर्जनं च रतामेवे ददं । इह बोधिसत्त्वो नैव चित्तमुत्पादयति ।
 दुष्प्राया बोधिर्गुणशून्यत्वेन सता । इह च मे बोधिं परितः च कुसीदो इह बोधिशा
 दोषादिरन्योन्येन बहून्कल्पान् । बहूनि कल्पशतानि बहूनि कल्पसहस्राणि समु
 ५ दानेतस्या । तनाकुम्भसह इदं भारगुहोऽह ॥ किं तर्हि बोधिसत्त्वेनैव चित्तमुत्पाद-
 यितव्यं । ये अपि तेऽभिर्भुङ्गास्तथागता धर्माः सम्यक्संभुदा ये चाभिर्भुङ्गते ये चाभि
 सन्नोत्स्यतेऽपीदृशेनैव गणेन इदं प्रतीपदा । इदं नैव धीर्येणाभिर्भुङ्गा अभिर्भुङ्गते
 १० - अभिर्भुङ्गते च । पापन ते तवामृतभूता एवाभिर्भुङ्गाः । यत्पि तथा तथा पटिप्ये
 तथा तथा व्यापेस्ये सर्वसत्त्वाधारणेन धीर्येण सर्वसत्त्वाम्बुणेन धीर्येण यथाकुम्भनुत्तरा
 १० सम्यक्संभोधिर्भुङ्गते इति ॥

पुनरपरोऽनर्थो रतं ददं । धर्मापरिचितेषु सत्त्वेषु विद्यातो बोधिसत्त्वस्य स्य
 लितं धर्मानां भूतेषु सत्त्वेषु ददं धर्मसंप्रकाशनात् बोधिसत्त्वस्य स्यलितं ॥ उदारा
 धिमुक्तिर्येषु सत्त्वेषु शीलवानसंप्रकाशनात् बोधिसत्त्वस्य स्यलितमिति । सम्यक्सं [32b]
 त्पुनस्त्रितेषु शीलवत्सु कल्याणधर्मेषु प्रतिविमानना दुःशोलापधर्मसंयुक्ता बोधिसत्त्वस्य
 १५ स्थलितमिति ॥

धनधिमुक्तिरप्यनर्थः । यद्योक्तं राष्ट्रपान्मुत्रे ।

यस्य धिमुक्तिः ॥ विद्यति बुद्धधर्मगणे च न तस्य धिमुक्तिः ।

शित्तव्रतेषु न तस्य धिमुक्तिः पापमतेस्तिरपायमुख्ये ॥

1) After *mimna* (? corr *nishtha*) the transcript reads *bodhi citta* from mar-
 ginal addition in the archetype

2) Cf 52 13 supra

3) Metre as on p 2 above

4) The Tib has (f 39 b 2) ངན་སྤྱོད་ལྟུང་ལྟུང་ལྟུང་ which must mean 'tur-
 ned towards the three hells', though Childers mentions *four apayas* *Tirapāya*
 therefore = *apaya* *traya*

स इत्युक्तो मनुजेषु कर्मशाल्वधो हि विमूढः ।

नरकेष्वयं तिर्यगतीषु प्रेतगतीषु च विन्दति दुष्पम् ॥

इति यस्य विसर्जनं रूढसूत्रे अभिहितं दृष्टं । तेषु चास्य गम्भीरेषु बुद्धिनाशकारुते ।
तत्र तथागत एव सात्तोति कृत्वा न प्रतितिपति । तथागत एव ज्ञानी । नारुं ज्ञाने ।
अनन्ता बुद्धयोर्धिर्नानाधिभुक्तिरुतया तथागतानां सर्वेषु धर्मदेशना प्रवर्तते इति ॥

वैपावृत्य⁽¹⁾वर्तमानेनानर्वाचिवर्तनकुशलेन भजितव्यं । बोधिसत्त्वप्राप्तौ⁽²⁾ते हि सक-
धार्मिके धर्मश्रवणे । तथागतपूजायां च वैपावृत्यमुपदिष्टं तत्र या वृत्तिः सा रूढराशिमुत्रा⁽³⁾
दागता । तत्र वैपावृत्यकरेण भित्तुणा सर्वभित्तुसर्वस्य चित्तमभिराधयितव्यं । तत्र ये भि-
त्तव्यं धारयन्ताः । प्राप्तशय्यासनिकास्तेषां । वैपावृत्यकरेण भित्तुणा सर्वेण सर्वं न कर्मस-
मुत्थानं दातव्यं । यदि पुनर्धारयकस्य भित्तोः सवर्षापरत्र शैलक⁽⁴⁾कर्म प्राप्तुमात् । एतेन 10
वैपावृत्यकरेण भित्तुणात्मनैव तत्कर्तव्यं । अन्यतरो वा भित्तुरध्येष्यो न पुनः स या
रूप्यको भित्तुहृत्पोडपितव्यस्तत्र यो भित्तुः पिण्डचारिको भवति तस्य तेन वैपावृत्यक-
रेण भित्तुणा प्रणीतभोजनेषु सविभागं कर्तव्यं । तत्र काश्चप यो भित्तुर्पोगा⁽⁵⁾चारो
भवति । तस्य तेन वैपावृत्यकरेण भित्तुणा अनुन्तोमिकान्युपकरणान्युपसर्तव्यानि ग्लान-
प्रत्यपभैष्यपरिष्काराच्च । यस्मिंश्च प्रदेशे स योगाचारो भित्तुः प्रतिपत्तिं तस्मिन्प्रदेशे 15
नोद्यशब्दः कर्तव्यः । रत्नितव्यो वैपावृत्यकरेण भित्तुणा योगाचारो भित्तुः । शय्यासनोप-
स्तम्भनास्य कर्तव्याः । प्रणीतानि ॥ संप्रियाणि⁽⁶⁾योगाचारभूषणानुसूतानि पादनीपभोजनी-
यान्युपनामयितव्यानि ॥ ॥ ये भित्तो वाङ्मुत्थे अभियुक्ता भवति तेषामुत्साहो दात-

1) See p 50 note 5

2) See p 11 note 9

3) Nanjio 23 (44): tr before A II 439

4) Similar forms in Divy Index

5) The adjectival form appears to be new, for *car'sha*, see *Avadāna*
catika (Index to Feer's tr p 479)

6) °*preyā* MS

व्य. । यात्रते ऽपि रतितव्याः । ये धार्मकविका भित्तवो भविष्यन्ति । तेषां प्रतीकार-
 र्गता कर्तव्या । यावद्दार्म्यश्रवणिकाशोद्योत्रयितव्या पर्यन्मण्डलं परिसंस्थापयितव्यं ।
 सांकेत्यमण्डलं विशोधयितव्यं यात्रत्साधुकारबहुलेन चास्य भवितव्य ॥ पे ॥ न चापि
 दस्तुनि ऐश्वर्यसंज्ञोत्पादयितव्या । कियत्परीतमपि कार्यं संघमतेन कर्तव्य । न स्वमतेन
 ५ यावच्च सांघिकशातुर्दिशसाधिकेन ⁽¹⁾ संसृष्ट. कर्तव्य. । एवं विपर्ययदेयं स्तौपिकेन मत्ता-
 न्योन्यससर्गप्रतिषेधः । यदि चातुर्दिशे मूढे वेकल्य भजेत्साधिकरुच्य लाभ उत्सदो भजेतेन
 वैयावृत्यकरेण भित्तुणा भित्तुसंघमेकमानस कृत्वा । साधिकरुलाभाच्चातुर्दिशसाधिक
 कार्यं कर्तव्य । एव स्तूपे ऽपि प्रलुप्ये ⁽²⁾ ऽयमेव त्रिधिर्दायकात्तान्दानपतीन् वा समादाप्य प्र-
 तिसत्कर्तव्य इत्याद्या । यदि पुनः काश्यप कियद्भुङ्गेरपि स्तौपिको लाभो भवेत् । स वैया
 10 वृत्यकरेण न सघने चातुर्दिशसंघे उपनामयितव्य । तत्कस्माद्वेतो । या स्तौपिका घ-
 त्तश एकदशापि ऋद्धि. प्रसादबहुलैर्निर्यातिता भवति । सा सा ॥ 33b ॥ देवकस्य लोकस्य वै
 त्यं क पुनर्वादो रत्न वा रत्नसंगत वा यच्च स्तूपे चीवरं निर्यातितं भवति । तत्रत्रैव
 तथागतधैत्ये वातातपवृष्टिभिः परिवृतं गच्छतु । न पुनः स्तौपिक चीवरं किरणमूल्येन
 परिवर्तयितव्य । न हि स्तौपिकस्य कश्चिदर्घो नापि स्तूपस्य केनचिद्धैकल्य यो हि काश्चि
 15 त्काश्यप वैयावृत्यकरे भिन्नू रुष्टचित्तः शीलप्रना दत्तिणीयानामश्चैर्वादादतिं ददाति स
 तेनायुशलेन कर्मणा नरकागामी भवतीति । यदि मनुष्यलोकागमच्छेति दसो भवति परका
 र्गिकरो लाभो च भवति पञ्चवैष्टप्रचण्डप्ररुणाणां । पे । दाण्डक ⁽³⁾ र्भयतर्जित भिनुं

1) Cf Feer, *Avad -s* pp 479, 339

2) Apparently in the sense of 'desire' occasionally found in the Pali *ussa lo* (Suttanip v 515, fr p 89) Cf. Senart, *Mhv* I. p 372

3) A remarkable 'Palicism' Cf *palibodha* at p 50 is above

4) Cf Whitney *Gr* 2 § 486 n., Speijer, *Syntax* p 222, where this indecl usage is noted as an archaism

5) These two letters are uncertain in the MS Tab (40 b 5) has लो'स'स'

करोत्येकान्तप्रेषणमकालज्ञप्तिं ददाति । ॥ तेनामुशलेन कर्मणा घडुशङ्कुर्नाम प्रत्येक
नरकस्तत्रास्थोपपत्तिर्भवति । पावत्सकृद्भविद्वः कापो भवति । घादोक्तः । प्रदोक्तः । संप्रत्य-
लितः । पे । योजनशतयिस्तारप्रमाणा त्रिहृत् भवति । तस्य तत्र त्रिह्वेन्द्रिये घट्टनि
शङ्कुशनसकृद्भाणि घादोक्तानि घयस्मयानि निष्ठातानि भवन्ति । यो हि कश्चित्काश्यप
वैयर्थ्यरुहो भित्तुरागतगतं साधिकं लाभं सन्निधिं करोति न कालानुवाकं ददाति ।
उद्दृष्ट्यापयित्वा⁽¹⁾ चिकेठयित्वा ददाति । केयाञ्चन ददाति । ॥ तेनामुशन्मूलेन गड्ढा नाम
गूयमृत्तिकाप्रेतयोनिस्तत्रास्थोपपत्तिर्भवति । तत्रास्यान्ये प्रेतः भोजनं गृह्णन्वापदर्श-
यति । स उद्दृष्ट्याननस्तदोशनमनिमिषाभ्यां नेत्राभ्यां पश्यमानः नृत्तिपमातापरिगतो
दुष्ट्या । वेदनां वेत्ति न च वर्पसकृन्नेणापि तस्य भोजनस्य लाभो भवति । यदपि कदाचि
त्कार्किचिदोशन लब्धं (34 a) भवति तदुच्चारं भवति पूयशोणितं वेत्ति ॥

*10

संघर्त्तितारुदने⁽²⁾ अप्यनर्थ उक्तः । यास्त्वं संघर्त्तितं सत्त्वानद्रातोः कुड्याकारो
स्ते भित्तव⁽³⁾ घासन् । ते साधिके कुड्यं श्लेष्मणा नाशितं । तस्य कर्मणो विपाशेन
कुड्याकारः संयुताः । यास्त्वं संघर्त्तितं⁽⁴⁾ सत्त्वानद्रातोः स्तम्भाकारास्ते भित्तव घास-
न् । ते साधिकस्तम्भः सिंरुणकेन नाशितः । तेन स्तम्भाकारः संयुताः । यास्त्वं सत्त्वान-
द्रानोर्त्ताकारान् पत्राकारान् पल्लाकारान् ते अपि भित्तव घासन् । तेरपि साधिकानि घृ- 15
त्तपत्रपुष्पफलानि पौद्गलिकपरिभोगेन परिभुक्तानि तेन ते वृत्तपत्रपुष्पफलानां
संयुताः । यास्त्वं सत्त्वानद्रातो रज्ज्वकारान् समार्जन्याकारास्ते भित्तव घासन् । ते सा-
धिका रज्जुसमार्जन्यः पौद्गलिकपरिभोगेन परिभुक्तास्तेन रज्ज्वकारः समार्जन्याका-

1) A corrupt and doubtful form: Tib (40 b 7 fin) has མེའི་ཤུར་མེའི་ 'jeering'

2) Divyāvadāna, Tale 23, see printed text p 313 l 13. also the trans-
lation in Burnouf's Introduction¹ pp 323—9, but the present extract is from
a *textus ornator*

3) *Obadhasya grācākā Divy-text.*

4) This example is not narrated at length in our Divy-text

- राद्य संज्ञताः । यं तं सत्त्वगद्वातीस्तद्वृत्तं न आनणोरक यासीत् । स तद्वृत्तं निर्माद्य-
 नि । घामन्तुतात्र भित्तो अभ्यागताः । तेरसौ दृष्टः पृष्ठञ्च आनणोरक क्रियं सप्तस्य पा-
 नने भविष्यति । स ग्रात्तर्षोपकुचिताः कथयति । किं न पश्यव तद्वृत्तं निर्मादितं पीतं
 पानकमिति । ते यत्ता वेनेनि नैराश्यमायमा स्तेनदीनज्जनाः प्रकासाः । स तस्य क-
 ८ र्मणो विपत्तेन तद्वृत्तकारः संवृतः ॥ यं तं सत्त्वगद्वातीरुह्यपलाकारं सोऽपि भित्तुरासीत् ।
 तस्य पानर्गं प्रत्युपस्थितं । तत्र चैतः आनणोरको ऋन् मुद्रागरे⁽¹⁾ निपुक्तः । स तेगीताः
 आनणोरका ददस्य मे पलिस्ताकं कुट्टपिबेति । स कथयति । स्वविर तिष्ठ तावन्मुहूर्तं
 ध्यप्रो ऽस्मि यद्यात्कुट्टपिब्या दास्यामीति । ॥ संव्रातामर्षः कथयति । [31 b] आनणो-
 रका यदि मम काल्पेत उह्यपनं स्मष्टुं बामेयारुमुह्यपले प्रतिप्य कुट्टपेयं । प्रागेन पलि
 10 स्तोत्राग्निनि । स आनणोरः संलक्षयति । तीक्ष्णपर्यवस्थानपर्यवस्थितो ऽयं । पश्यन्मस्मै
 प्रतिवचनं दास्यामि भूपत्या मात्रया प्रकोपमापत्स्यतीति तूष्णीमवस्थितः । पदास्य पर्य-
 वस्थानं विगतं तद्दीप्तमक्रम्य कथयति । स्वविर ज्ञानीये त्वं को ऽरुमिति । स कथयति । ज्ञाने
 त्वां काश्यपस्य सम्यक्संमुह्यस्य प्रव्रजितं आनणोरकं । धरुमपि भित्तुः स्वविरः । आन-
 णोरकाः कथयति । पश्यत्येव तद्यापि तु पन्मया प्रव्रजितेन कर्णीयं तत्कृतं । किं कृतं कौ-
 15 शप्रक्षाणो द्विजसत्त्वबन्धनोऽक्तं सर्वबन्धनविनिर्मुक्तः । परं ते पात्रार्म निधारितं । अत्य
 पमत्यपतो देशप । अप्येव नाम एतत्कर्मपरितर्प तनुत्वं पर्यादानं गच्छेदिति । तेनात्यपम

1) Tib གཏོང་མ 'a wooden basin, trough'. Jäschke. The forms *tatta* and *tattula* are alike unknown to Sk dictionaries, but the Dravidian languages, Tamil and Malayalam, show forms of similar meaning to that given in the Tib.

2) Not in ed.

3) sc *pinda pūtra*. Tib ལྷ་པོ་ཕྱེད་ (41.b 2)

4) The Tib has (41.b 2) དུ་ཤ་མཆོམ་མ་གཅིག་གཅིག་ལ་དུམ་མཆོག་མཆོག་
 ལུམ་མཆོག་མཆོག་

त्यपतो न देशितं तेन कर्मणोद्भूतत्वाकारः संवृतः ॥ यास्त्र सत्त्वानद्रातोः स्वात्त्याकारान् ।
 ते कल्पितारका घासन् भिन्नुण्णुपस्वायकाः । ते भैषज्यानि क्वाथयतो भिन्नुगिरिप्रियमु
 क्ताः तैश्चितं प्रहृष्य स्वात्त्यो भिन्नाः तेन स्वात्त्याकाराः संवृताः । यं तं सत्यगद्रातीर्गध्ये
 क्षिप्तं तत्तुना धार्यमाणं सोऽपि भित्तुरासीद्धातो यास्तिकः तेन मातर्सागिभूतेन लाभः सं
 परितर्तितः । यो वार्यिकः स दैनैस्तिकः परिणामितः । यस्तु दैनैस्तिकः स वार्यिकः प-
 रिणामितः । तस्य कर्मणो विमर्शने मध्ये क्षिप्तस्तुना धार्यमाणो गच्छति ॥

॥ शिन्नासमुच्चये धर्माणांकारित्वापरिच्छेदस्ततोपः ॥

IV.

अग्नेरपि मरुतो ऽनर्वाः सूत्रात्तेषूक्ताः । यथा तान्द्रासाशर्मासूत्रे ⁽¹⁾ पचैमाः कुलपुत्र 10
 तत्रियस्य मूर्द्धाभिपिक्तस्य मूलापत्तयः । पाणि[35 a] मूलापत्तिभिः तत्रियो मूर्द्धाभिपिक्तः
 सर्वाणि पूर्ववत्प्रोपितानि कुशन्मूलानि काययति ⁽²⁾ यस्तुपतितः पारागिनाः सर्वदेवमनु
 ध्यनुजेभ्यो ऽवाप्सगामी भवति । कतमाः पञ्च । यः कुलपुत्र मूर्द्धाभिपिक्तः स्तोत्रिकं वस्त्र-
 परुरति साधिकं वा चातुर्दिशसाधिकं वा निर्यातितं वा । स्वयं वापरुरति कारय
 ति वा । इमे प्रथमा मूलापत्तिः ॥ यः पुनर्धर्मं प्रतिलिपति श्यावरुनिर्यापभापितं वा प्रत्येक- 15
 बुद्धनिर्यापभापितं वा मरुत्पाननिर्यापभापितं वा प्रतिलिपति प्रतिषेधगतीये द्वितीया
 मूलापत्तिः ॥ यः पुनर्मामुद्दिश्य शिस्तुपउमुपउकापायवस्त्रप्रावृत्तः शिन्नाधारी वा जि-

1) Bhaṭṭasāyā MS

2) v. supr p 10, 14 The present is the passage referred to in the Bodhicaryāvatāra, V. 101 (ed. Mināev - Zap. Tom. 4) — a reference to which M. de la Vallée Poussin called my attention. See also Wassiljev, p. 171

3) See f 35 b init. The Tib. (42 a 5) བུལ་པར་སྒྲུབ། ('pulverisces') confirms the form in the text, hitherto only certified 'himsārthe' in the Dhātupāṭhas both Sk. and Pali (s = jhas) Jāyati in Āt Br II 2.3 19 is similarly used.

ताधारो वा तस्य दुःश्रोतस्य वा शीतयतो वा कापायाणि वस्त्राण्यपरुति धारारप-
ति । गुरुस्थं वा करोति कापे दण्डैः प्ररुति चार्के वा प्रतिपति धोवितेन वा त्रिगोत्र-
पत्नीप तृतीया मूलापत्तिः ॥ ग. पुनः तत्रियः संचित्य मानरं धोविताद्यपरोपपति नि-
तर्मरुते भगवत्कृत्रके वा धोविताद्यपरोपपति समर्थं वा सर्वं गिनति तदागतस्यार्तः

८ सान्यक्संन्युद्ध्य संचित्य दुष्टचित्तो हृदिरमुत्पादयति ॥ एणि पयगिरानक्षरैः⁽¹⁾ कर्मभिरन्य
तरान्यतरं कर्मोत्पादयतीं चतुर्थी मूलापत्तिः ॥ य. पुनः तत्रियो ऽदेतुजादी भवति पर-
लोत्तोपेतः । दशाकुशानान्यर्गपयान्समादाय वर्तते ऽन्याच्च बह्वन्सवान्दशस्वकुशलेषु
कर्मपक्षेषु समादायपति विनयति निरेगयति प्रतिष्ठापयतीं पञ्चमी मूलापत्तिः ॥ पे ॥
य. पुनर्ग्रामभेदे शनपदभेदे नगरभेदे राष्ट्रभेदे करोतीं मूलापत्तिः ॥ पे ॥ धादिकर्मिणां म-

१० स्थापानसंप्रस्थितानां [35 b] कुन्नुपजाणां कुन्नुडंक्षितृणां धाष्टी मूलापत्तयो । धाभिर्मूलाप-
त्तिणि स्थापिता धादिकर्मिका गुरुपानसंप्रस्थिताः सर्वाणि पूर्ववरोपितानि कुशलमू-
लानि कापयति⁽²⁾ । अस्तुपत्तिता, परातिता देयमनुष्यमरुपानमुखादपायगागिनो भवति
चिरे च संसारे सीदति कल्याणगिन्नविरहिताः । वतमा धष्टी । ये सत्वा पूर्वदुष्टरितहे-
तुनास्मिन् क्षिप्ते पक्षकपाये⁽³⁾ लोके उपपन्नास्त इवर्कुशलमूलाः कल्याणमित्र संनि-
१५ म्रित्येर्द परम गम्भीरं मरुपानं शृणवति । ते च परीतबुद्धयो ऽपि कुलपुत्रा धनुतरायां
सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयति । तेषामादिकर्मिका ये च धोधिसत्वा ई परमगम्भीरं शून्य-
ताप्रतिसंपुत्ता मूत्रासं शृणवति उद्दिशति पठति । ते यदाभुतं यथापर्यजातं परेषां⁽⁴⁾ पूर्वबुद्धि-
मदशानां स्वर्चं सुव्यञ्जनं विस्तरयायतं स्मारयति प्रकाशयति । ते ह्यकृतशमा धानाः
पृथग्जनाः शृणवन्त उन्नस्यन्ति संत्रस्यन्ति संत्रासमापद्यन्ते । ते सत्रासेन विवर्तपत्यनतुरायाः

1) See Wassiljev 240 (264) note 2 The usage at 1720—187 above is different

2) v. supra 59, 11

3) *kalpāyuhśatrasamkleśadrśhtayah* marg, cf. Dh. = § 91

4) A marginal gloss *arvācīna* on this word, for which see Divy. Iad

5) *samcarāt pūro*, margin

सम्यक्संशोधितं भावयमानं चितं प्रणिर्धति । एषा घादिकर्मिकसंशोधितस्य मूलाप-
त्तिः प्रवगा ॥ मया मूलापत्त्या ॥ कुन्नुत्र सर्वं पूर्वसंशोधितं कुशाभूतं कायति । यस्तु-
पत्तिः पराचितः स्वर्गापरमंभुगत् । नितं गदित चास्य बोधिचित्तन्यागगानो भवति ।
तस्मादोधिमतो न मरामनेन परपुद्गलानमाश्रयानुग्रहं प्रकनं ज्ञाना गुंवाश्रयानां सत्तावान-
नुपूर्वेणा धर्मदेशना कर्तव्या । तद्यथा मरामनुद्धेनुपूर्वेणाश्रयगति ॥ वे ॥

पुनरपरगादिकर्मिको बोधिमतः कस्यंचिदेव वक्ष्यति ॥ न तं शयसि पर-
पारगितासु धर्मा भवु । न तं शयस्यनुत्तरां सम्यक्संशोधितमिष्टोद्धु । शीघ्रं त्व भावक-
पाने प्रत्येकबुद्धपाने वा चित्तमुत्पादय । तेन तं संसारनिर्यास्योसि । पात्रयथापूर्वोक्तमित्य-
गादिकर्मिकस्य बोधिसत्त्वस्य द्वितीया मूलापत्तिः ॥

पुनरपरगादिकर्मिको बोधिमतः कस्यंचिदेव वक्ष्यति । किं भो प्रातिगोक्षयिननेन १०
शीघ्रं नुरतिनेन शीघ्रं त्वमनुत्तरायां सम्यक्संशोधितं चित्तमुत्पादयस्व । मरूपाने पठ । यत्ते
निरस्तित्वापत्राङ्गुनेभिः ज्ञेयप्रत्ययादमुश्रानं कर्तुं समुदासोते तेन पाठेन शुद्धिरित्य-
निपातः । पात्रयथापूर्वोक्तन्यागगानादिकर्मिकस्य बोधिसत्त्वस्य तृतीया मूलापत्तिः ॥

पुनरपर कुन्नुत्र केपाचिदादिकर्मिको बोधिमतः एवं वक्ष्यति । सर्वपत्तिं⁽¹⁾ पूर्णं कुन्नु-
त्राः भावयमानकथा । मा शृणुत ना पठत ना परेयानुपदिशत । गोपयत भावयमानकथा । १६
न पूर्णं तस्मात् मरूपान् प्राप्स्यथ । न पूर्णं ततो निदानाच्छ्रुताः ज्ञेयान् कर्तुं । अद्ध्यन-
मरूपानकथा । शृणुत मरूपानं पठत मरूपानं परेयां बोपदिशत । ततो पूर्णं सर्वदुर्गत्य
पापपद्मान् शनयिष्यथ । तिष्ठं धानुत्तरां सम्यक्संशोधितमिष्टोद्धुत्स्यथ ॥

यदि ते तस्य वचनकारिणो भवन्तीदृश दृष्टिगतगुणगह्वरिणः । अपोरपि मूलापत्तिर्भ-
वनीयगादिकर्मिकस्य बोधिसत्त्वस्य चतुर्थी मूलापत्तिः ॥

पुनरपरगादिकर्मिका बोधिसत्त्वा द्वित्रिद्विका भवन्ति धन्यथा निर्दर्शयन्ति । इदं च
मरूपान कोर्तिशब्दोकार्थं लाभसत्कारहेतोः पठन्ति म्वाध्यायन्ति धारयन्ति वाचयन्ति

[illegible]

पुनरपि पुनरुक्तं भविष्यत्तथागते उधान मरुस्वप्नप्रवृत्तिं यादृशं विना त्रौष
 सता मे ते मन्मथाः । अथाप्रातमनुता मूत्रात्ताद्याह्णान्तात्तिमाधिनिम्बान्तादा
 त्रिदत्तपुरपाणां वतम्भाणां बोधिसत्त्वानां मोक्षस्तान्महापानमन्त्रात् धारयन्ति पठ
 15 तां स्वाध्यायन्ति परेषां च । अस्तरेण व्यावयित्वा प्रराशयन्ति । यद् येना ध्यान् ह्यनुष्ठा
 पुद्देव च पुनरुक्तं वाह्येणैवेति तत्रोपदिशति । तथा या पुनस्तथा भावपि न्य मया त
 मत्र मन्त्रारेषु धर्मेषु (७३) प्रत्यनो भविष्यति । एवं ते ज्ञानदानं भविष्यति यदा मा ।
 एतच्च पुनरेव ददति पठितान्नेषां विनिर्मुखा यमान् मन्त्रीर्मन्त्राह्णान्तादा
 न सान्तातित्रयम् ॥ रामसत्त्वाहरेतेतिहात्मन विप्रोणाति । तत्प्रत्ययान्तस्य च यमा
 २० नामर्ततां सम्यक्समुद्धानां बोधिसत्त्वानां आयुःपुद्गलां च पुरतः साध्याधितो भवति । महा
 भुर्याभापातमाश्रयेत् । अत्राद्याति देवमनुष्यान्महापानेन । आश्रययानोत्रास्य न भव

1) If thereto in Dhātupāṭha only but cf pa sa a p 10 note 4

2) ma nent^o without punctuation on MS.

ति । प्रमे। मर्यादानस्यावतारत्रियोपाधिगम । प्रमेवावतारा सम्यक्सरोधि ॥ तत्र
 वाधित्यस्यो मर्यादयो प्रस्यित नुत्तर्पप्रपण्डितः ॥ तत्र मर्यादात्ने प्रतिष्ठित ।
 आरारार्थ स उरार्यात्नमपराय मन्धतपत्र रससंगानास्वाय विपवृत्तगिरुस्य वि
 पयन्नामि भुञ्जीत भुञ्जा च काल कुर्यात् । तडपतास्ताम्बुद्वान्मवदामि । पे डुर्लभ मनु
 प्यनभ लब्धा वत्स्याणामि स मिम्रित्य मर्यादानमप्रतर्तुकामा लाभसत्वात्पयोदितो ६
 रात्मानाप्रदर्शयति पराम्यसंयति एवद्वयो मर्यादुक्ततापतिमापद्यते यथा मुक्तपात्रत्या
 सर्वत्रिज्ञानां परममुष्मिना भवति । यथायमाग्निस्तत्राद्वयाद्य पुद्गला न सेत्रनोया सर्व
 तत्रिपत्राक्षणात्रिशूद्राणां । यद्य तान् सेत्रते स सातितीरो भवति सर्वत्रिज्ञानां । इय कु
 लपुत्र बोधितव्यस्य पक्षी मूलापति ॥

पुनरपर पुनपुत्र भविष्यत्यनागते ऽध्वनि तत्रियाणां पुरोहितवपडात्ता यना 10
 त्यवपडान्ता भटवपडान्ता मूर्ध्ना पण्डितमानिने मर्याधना परम्भोगा । घडुवि
 पेयु दानायपुण्यक्रियास्तु(अ b)यु सदृश्यते ते त्यागमदमता मानमददर्पेण तत्रिय
 विभेदयति । अमणान् तत्रिये । ते तत्रियाविम्रित्य अमणान् दण्डायवति (3)
 धर्म (4) दण्डेन मुपति । तेनोपद्वयेण ते भिनय पौरुलिक वा साधिर वा घालु
 दिगसाधिर वा स्तोत्रिक वा अमणोर्यक्त्य तेषा प्राकृत प्रदाप्यते । ते पुनद्य 15
 पडात्ता तत्रियस्योपनामयिप्यति । ते अभ्यसोऽपि मूनापतिमापद्यते । ये तत्रियवपडा
 ला अमणौ सार्धं प्रदुप्यति तवाद्वयव ते धर्म प्रज्ञपयिप्यति । यधर्म वा धर्ममपराय । सू
 त्रजिनयजिताः धनपेद्य कालोपदेष्टमर्याप्रदेशापदाय । मर्याकरूपानेत्रीप्रज्ञापारमित
 शिन्तोषायतोऽस्त्यशिक्षा वाद्यापरेषु सूत्रेषु शिक्षा उपदिष्टास्ता यमर्या । तयाद्वयो धर्म
 मुक्ति भिनूणा निष्ठेठनार्थपूर्वक क्रियाकार प्रज्ञपयति । ये क्रियागारे भिनूणा विरेठना 20

1) param MS * for pams cf supra 67 a

2) See Divy, Ind

3) This form (not in lexx) recurs in a metrical passage below, 39 b

4) artha MS

5) purohita canduladyā, bhe lanāt sanghikāḥ dravyāpaharanāo ca marg

भयति । रिचति जगद्विषयानुपोगमनस्कारं । ते ऽवध्यापतो व्यापारवहुला भव-
 त्ति । तेन घहेतुना भित्तूषामप्युपशान्ताः क्षोभा नोपशम्यन्ति न तन्नूभवन्ति । तत्काले पुनस्ते
 भित्तय याशयविषया भवन्ति शोलाविषयाश्च भवन्ति । धाचारविषया भवन्ति दृष्टिविषया
 भवन्ति तद्धेतोः शैथिलिका भवन्ति । धादुलिका भवन्ति । यद्यमणाः धमणप्रतिष्ठाः । य-
 ७ द्रुत्तचारिणो द्रुत्तचारिप्रतिष्ठाः शङ्खस्वरसमाचाराः । प्रष्टव्यधर्मदेशकाः । ते भूयस्या भा-
 ज्ञया सपरिचारस्य क्षत्रियस्य सत्कृता भवन्ति गान्तिताः पूजिता भवन्ति । ते च प्रक्षाणाभि-
 युक्तानां भित्तूषां मृत्स्थेधवर्णा निधारयन्ति । स च क्षत्रियः सपरिवारः प्रक्षाणाभियुक्तानां
 भित्तूषाणाम् [38 a] त्तिके प्रदुष्यन्ति यवध्यापति । यस्तत्र प्रक्षाणिकानां भित्तूषाणामुपभोग-
 रिभोगस्त स्वाध्यायाभिरतानां भित्तूषां निर्यातयन्ति । ते उभयतो मूलापत्तिमापद्यन्ते । त-
 10 त्वास्यहेतोः ॥ ध्यापो भित्तुः सुतेत्र । नाध्ययनत्रयावृत्त्याभिता नाध्ययनाभियुक्ताः ॥ स-
 माधिधारणीताक्षिभूमिषु भाजनीभूना दक्षिणीषाः पात्रभूनाः । यान्तेरुकरालोकेस्य मार्गे-
 पदेशकाः । कर्मक्षेत्रक्षेत्रक्षेत्रान्त्वानुत्तरयन्ति । निर्व्याणगमने च मार्गे प्रतिष्ठापयन्ति । इमाः
 कुलपुत्राष्टौ मूलापत्तय इति ॥

यासां निःसरणमिद्वैव सूत्रे ऽभिहितं । यदि ते बोधिसत्त्वा द्वाकाशगर्भस्य बोधिस-
 15 त्वस्य नाम भुत्वा दर्शनमस्यानाङ्गेरन् । दयापप्रपतनभयान् मूलापत्तीर्दशयितुकामा । यदि
 ते द्वाकाशगर्भे बोधिसत्त्वं नमस्युर्गुः नाम चास्य परिकीर्तयेयुस्तेषां स कुलपुत्रो यथा भा-
 ग्यतया स्वव्रूयेणाग्रतस्तिष्ठति ब्राह्मणव्रूयेण यावद्द्वारिकाव्रूयेण पुरतः स्थास्यति । त-
 स्यादिकर्मिकस्य बोधिसत्त्वस्य यथा समुत्थितास्ता आपत्तीः प्रतिदेशयन्ति । गम्भीर चा-

1) *purohitaḍḍyā marg*

2) In the margin (cf gloss on similar passage supra 63, 10) we find the explanation *abrahmacārībhikṣavo 'cārnavādāt paribhogacyāvanū ca*

3) *opṛtya* MS, as before

4) The transcript following a later hand in the margin has a double causal form *odesāpayati* cf *danḍāpayati* [37 b, 39 b] Compare Whitney's 'bastard cau-
 sals' ('Roots' p. 238, *med*).

स्योपायकौशल्येन मरुगाने धर्ममुपदर्शयति । यात्रद्वैवर्त्तिकरूपी च प्रतिष्ठापयति ॥ ये ॥ यदि तेषां संमुखं दर्शनं न ददाति । यस्तनभिषाचति । तेनादिकर्मकेण बोधितत्वेन सापराधेन पश्चिमे यामे उत्थापासनात्प्राक्षुषेन स्थित्वा धूपं धूपयितव्यं । ग्रहणो देवपुत्र ध्यापयितव्यः⁽¹⁾ एवं च यत्कृत्यं । ग्रहणं ग्रहणं मरुकरूपं मरुभागं मरुदितस्तत्र ग्रन्थु-
द्वीपे मां कारुणयाकृदयस्य । शीघ्रमाकृशर्गं मरुकाकारुणिकं गमययनेन बोधय । [38 b] 6
गम स्वप्राप्तरे तनुपायमुपदर्शय पेनास्मुपावेनापाति प्रतिदेशयामि । धर्मो मरुगाने उ-
पायप्रज्ञां प्रतिनित्स्यामीति ॥ तेन तत्कालं शय्यायां निद्रापयितव्यं सक्रोद्धते⁽²⁾ ग्रहणे
इह ग्रन्थुद्वीपे याकाशर्गस्य बोधिसत्त्वस्येह समागमो भवति स्वल्पेण च । तस्यादिक-
र्मिकस्य बोधिसत्त्वस्य स्वप्राप्तरे पुरतः स्थित्वा तां मूलापातिं देशयति मरुगानोपा-
येन । तथाद्वयं च तस्योपायज्ञानं सदर्शयति । पेनोपायकौशल्येन स आदिकर्मिको बोधि- 10
सत्त्वस्तत्रैव बोधिचित्तासप्रमोषं नाम समाधिं प्रतिलभते सुदृढव्यवस्थितं भवति म-
रुगान इत्यादि ॥

अथ वा योजनं सूत्रे ऽध्येषणमस्य पूर्वमुक्तं । तेनायं विधिः कार्यः । एव स्यात् । ग्रहणे
उपवने ऽभ्यवकाशे यागहृत्वा तमर्⁽³⁾ वा कान्तानुसारि वा धूपयितव्यं । प्राज्ञलिना च
भूत्वा समस्ततो दिग्विदितुं च पञ्चमण्डलत्वेन वन्दित्वा इमे मन्त्रपदाः प्रवर्तयितव्याः । त 15
यथा । सुमुख⁽⁴⁾ कारुणिकः । चरतु⁽⁵⁾ । विघ्नः । सन्नः । कारुणिकः । मुरः । मुरः । वेगधारि
नम्रुगे⁽⁶⁾ भुजवत्⁽⁷⁾ कारुणिकः चित्तानधि⁽⁸⁾ पूर्य कारुणिकः सर्वाशामे स्वापय । आताधारो

1) *Saha* apparently with loc, but possibly a compound, compare Pāṇini's *saṅgapurāṇam*

2) *tagarum* MS

3) ལུ་ལྷོ་ཤི་ཤི (apparently) Tib but the reading has been corrected and is indistinct

4) *na* added in marg, not in Tib

5) ལུ་ལྷོ་ཤི་ཤི Tib

6) Cf Wassiljev, *supra cit.*, p 59 note 2

स्फुग्⁽¹⁾ २ । रतिवित्रेक गु । दष्टिवित्रेक गु । पूष काहुणिक पूषतु गनाश । सर्व
 धा चीशोकमति स्वाह ॥ विधि पूर्वत् । सर्व्याधिदुःखसर्गभयसर्गोपकरणविधानप्र-
 तिधाते सर्वगोष्टिसिद्धये च कार्यः ॥ यदि तत्रिगार्ग्योऽपि बोधिसत्त्वा कवनेपानापत्तिनिपनो
 ऽन्येषा चाधिक्ये । यत्र तेन साम्बेरिकाः । कवनेपानापत्तिव्यवस्था । कथं वा तद्दोषा-

४ त्सास्वरिका अपि गृह्यते । नैव दोषः । ये [39a] पां यत्र वकुलं संभ्रत ते तत्राकोटिता स्व
 नानमरुणादर्शनाद्वयोत्पादनार्थं । परस्परतस्तु सर्वैः सर्वा धापतयः परिकृतव्या ॥ येन
 धा प्रकृतिमहासायद्यतपाऽसमादानोऽप्यभ्यो भयत्युच्छ्वन्नमुक्तमूलश्च सुतरां तेन साम्ब
 रिका इत्यनमनया चित्तया ॥

उपायकौशल्यामूत्रेऽपि मूलापत्तिरुक्ता । किं वापि कुलपुत्र बोधिसत्त्व । प्रातिमोक्त

10 शिक्षायां शिक्षाणां कल्पशतसंक्रममपि मूलफलभक्तः स्यात् । सर्वसत्त्वानां च सूक्तडुक्त-
 त्तानि जनेत् । आयरप्रत्येकबुद्धमिप्रतिसंशुक्तैश्च मनसिकरिर्विरुद्धैश्च बोधिसत्त्वस्य
 गुरुता मूलापत्तिः । तद्यथा कुलपुत्र आयरकपानीयो मूनापत्तिमापन्न सो ऽभव्यस्तैरेव
 स्कन्धैः परिनिर्वातुम् । एवमेव कुलपुत्रो ऽप्रतिरेष्यैतामापत्तिमनि सृय तान् आयरकप्र-
 त्येकबुद्धमनसिकारान्भव्यो बुद्धभूमौ परिनिर्वातुमिति ॥

15 धाता च मूलापत्तीनां मुपमरुणाधारणार्थमेकीपमतानां च संप्रकारिका उच्यते ॥

रत्नत्रयस्वरुणादापत्पाराशिका मता ।

सद्वर्गस्य प्रतितेपाद्धितीया मुनिनोदिता ॥

डुःखीलस्थायि वा गितो कायायस्तैन्यताडनात् ।

चारुके वा विनितेपादप्रघ्राजनेन च ॥

1) The MS (with which the Tib agrees) reads here and below (twice) *gu* clearly. This however is probably a misunderstanding of the old form of the figure 7 (seven repetitions of the charm)

2) རྩོམ་པ་ཅི་ Tib The Sk is indistinct, it apparently reads *sapathāñcū*

पद्मानसर्पकर्णान्मिथ्यादृष्टिकेण वा ।

यामादिभेदनाद्यापि मूलापत्तिर्जनोदिता ॥

ग्रन्थनापाद्य कथनात्सर्वेषु कृतबुद्धिषु ।

बुद्धत्वं प्रस्थितानां वा सत्रोधोर्विनिवर्तनात् ॥

प्रातिगोतं परित्याज्य मरुपाने नियोजनात् ।

शिष्यपान न रागादिप्रकाषायेति वा मरुत् ॥

प्रेषां मरुणाद्यापि पुनः स्वगुणकाजनात् ।

पर्यसनतो ला[39 b]भसत्कारश्चोक्तस्तुना ॥

गम्भीरतात्तिशोऽस्मीति मिथ्यैव कथनात्पुनः ।

देष्टव्यपेक्षा भ्रमणान् दग्धादा शर्याज्रयात् ॥

गृहीयादोषमार्गं वा क्षमये त्याजनात्पुनः ।

प्रनिर्तलीनयोगं च स्वाध्यायिपुनिदेनात् ॥

मृन्नाद्यापत्तयो स्वेता मरुत्परिवृत्तम् ।

धार्यस्याकाजगर्गस्य स्वप्ने देष्टव्यं पुरः स्थितेः ॥

धोधिचित्तपरित्यागाद्यावकायाप्रदानतः ।

तीक्ष्णमात्सर्पनीभाभ्यां क्षीजादा सन्नताडनम् ॥

प्रसाद्यमानो यत्नेन सर्वेषु न तितितते ।

क्षीशात्परानुत्तर्या वा सद्धर्मासन्नर्णमाद् १ इति ॥

धार्यतितितर्णानुत्त्रे १ व्युत्तं । यो मरुत्प्रसन्न मनोदिश्य प्रवर्तितो उ शोन्नपायसमाचारो गिनुरनुभूत वशम्व्यवर्जितो यन्नमण भ्रमणप्रतिज्ञ यत्प्रसवारी वत्सवार्प्रतिज्ञः । 20 घटत पतितः परागिनो विविधे क्षेत्रे १ यद्य च पुन स उ शोन्नपायसमाचारो गिनु

1) See p 60, note 1

2) Pali *kasambhū* 'rubbish', with the whole passage compare M Vyutp cclxxvii 10, 18—19

रूपाणि सर्वदेवानां वाक्त्सरमनुयाणां वाक्त्पुण्यनिधीनां दर्शयिता भवति कल्याण-
 मित्रं । किं चापि स यपात्रभूतः तेन च पुनः शिरस्तुण्डमुपैतेन कापापवस्त्रप्रावरणैर्या-
 प्येन दर्शनैरेतुनापि बहूनां सनानां विविधकुशलमूलोपस्तम्भनकरः सुगतिमार्गदर्शको
 भवति । तस्माद्यो मगोद्दिश्य प्रव्रजितः शीलवान् दुःशीतो वा तस्य ननुज्ञानामि चक्रव-
 ४ त्तिराज्ञापयि यन्मगोद्दिश्यप्रव्रजितस्य सख्यर्गेणापि काये दण्डप्रखरं वा दातुं धारके
 वा प्रसेतुं । यद्गमद्रे विवर्तनं वा कर्तुं वीचिताद्वा व्यपरोपणं कर्तुं [40 a] । किं पुन-
 र्धर्मेण ॥

किं चापि मृतः कथ्यते ऽस्मिन् धर्मयिनये । यद्य च पुनः स पुत्रलो गोरौचनऋतू-
 र्वासदृश इति । यत्रैवाह । ये मगोद्दिश्य प्रव्रजितान् पानभूतान् पात्रभूतान्वा विच्छे-
 10 यिष्यन्ति ते सर्वेऽपि त्र्यधगताना बुद्धानामतीव सापराधा भवन्ति । सगुच्छिन्नकुशलमूला
 दग्धसत्ताना यनीचिपरापणा भवन्तीति ।

यत्रैवाह । सर्वबुद्धैर्धिष्ठितोऽप्ये मोक्षघतो यदुत रक्तकापापवस्त्रमिति । यस्मि-
 न्नैव धोक्तं । तेन ह्यनु पुनः समयेन बहूनि आवकनिपुतशतसकृन्नाणि बहूनि च बोधि-
 सन्ननिपुतशतसकृन्नाणि भगवतोऽस्तिके एवंत्वर्यं पूर्वकृतं कर्मावरणं प्रतिदेशयन्ति । ययम-
 15 पि भद्रे भगवन् बहूनां पूर्वकाणां तत्रागताना प्रवचने पात्रभूतान् पात्रभूतांश्च बुद्धानां भग-
 वता आवकपानीयान् पुद्गलाञ्जुगप्सितवसः पंसितवसो रोपितवसो ऽधर्षापशक-
 थाश्च निधारितवसः । तेन वयं कर्मावरणेन त्रिषपापेषु विविधां तीव्रां प्रचण्डां दुःखां
 वेदमा प्रत्यनुभूतवसः ॥ पेयालं ॥ वयं तत्कर्मावरणशेषमेतर्हि भगवतो ऽस्तिके प्रतिदे-
 शयिष्यामे । केचिद्वदन्ति । वयं भगवतः आवकान्यचनेस्तन्नितवसः परिभाषितवसः । के-
 20 चिद्वदन्ति । वयं भगवतः आवकानपात्रभूतान्यत्राभूतांश्च प्ररुहितवसः । केचिद्वदन्ति । वयं
 चोवरान् रूतवसः । केचिद्वदन्ति । वयं भगवतः आवकाणामुपमोगपरिभोगानाच्छिबवसः ।
 केचिद्वदन्ति । वयं भगवत्तमुद्दिश्य प्रव्रजितान् गृहस्थान्कारितवसः [40 b] तत ग्रस्थानं
 सारिता । केचिद्वदन्ति । यस्माग्भिर्भगवन् बुद्धानां भगवतां आवका यपात्रभूताः पात्रभूताश्च
 सापराधिताधारके प्रतितास्तेन वयं कर्मावरणेन बहून् कल्यास्तृषपापेषु विविधा ती-

चा प्रचण्डो दुष्टो वेदनां प्रत्यनुभूतः ॥ पे० ॥ तद्वस्तेतर्हि वर्णाश्रमशेषं भगवतो
ऽस्ति ते प्रतिदेशयामः । यापत्यां संप्रमापयेम । प्रतिगृह्णतु भगवानस्मान्मनुकम्पायुपा-
दाय । उद्धरतु भगवानस्माननन्तपापेभ्य इति विस्तरः ॥

प्रप्रव्यात्तरायमूत्रे ⁽¹⁾ऽप्यनर्थ उक्तः । चतुर्गिर मरुतानाम् धर्मैः समन्वागतो गृही
यन्तणप्राप्तो भवति । ज्ञात्यन्धश्च ब्रह्माशिरुकश्च चण्डालश्च ज्ञानु ⁽²⁾मुत्तितो भवत्यन्धा- 5
प्यानवकुलश्च पण्डकश्च पण्डकश्च नित्यदासश्च । स्त्री च भवति सा च गूरुराश्च गर्भ-
शोष्ठ्याशीविषश्च भवति तत्र तत्र ज्ञातो ॥ कतमैशतुर्भिः । इह मरुतानाम् गृही
पूर्वजिनृताधिकाराणां सत्त्वानां नैष्क्रम्यचित्तस्य प्रप्रव्याचित्तस्यार्पणार्गचित्तस्यत्तरायं
करोति । धनेन प्रवमेन ॥ पुनरपि गृही धनलौत्येन पुत्रलौत्येन कर्मविपाक्रमश्च-
दधत् पुत्रस्य वा दुस्सितुर्वा भार्याया वा ज्ञातिसंघस्यैश्वर्यस्थाने वर्तमाने प्रप्रव्या- 10
त्तरायं करोति । धनेन द्वितीयेनेति ॥ धन्यद्वयं । सद्धर्मप्रतिक्षेपः श्रमणब्राह्मणेषु च प्र-
तिषः ॥

दश चाकुशलाः ⁽³⁾कर्मपवाः धनर्वाः । सद्धर्मस्मृत्युपस्थानाद्विपाक्रमणवृत्ता दृष्टव्याः । ततः
विशिष्टमात्रं सूत्रं सूच्यते । प्राणातिपातविपाकलवस्तावद् । यथाह । तद्यथाग्निशिखाचरा
नाम पक्षिणो गे । मिश्रितामध्यगता [11 a] न दृश्यन्ते सकृष्टतराश्च नारकोपाणां ⁽⁴⁾कपालं 15
भित्वा हृदिर् पिबन्ति । कपालात्तरचरा नाम पक्षिणो ये मस्तकं भित्वा ज्वलितमस्तक-
लुङ्गा ⁽⁵⁾न्पिबन्ति । शिखामिषभुजो नाम पक्षिणो ये जिह्वां विदार्यभित्तो ऽभितः प्रभतपन्ति ।
सापि जिह्वा भुक्ता पुनरपि सन्नापते यदादृशकोमन्तरा । एवमर्थानुव्रपसंश्र दत्तोत्पाटका

1) Not in Feer's or Nanjio's lists

2) Mhvs I. 101 111 and Senart ad loc

3) Cf Dh -s § 56.

4) On Buddhist hells in general see Feer in J. As 1892 (VIII 20) pp 185 sqq

5) Quoted by B.R. from the M Vyntpatti, for the more usual mastulunga

[illegible]

६ कर्मानि कृतानि मेरेष्टाः क्षान्तिर्निरा । येनोपद्रुता गान गतिं च मे येन नृणां सुखाय
ति ॥ त एव सोमो प्रदेत तत्रोपि यो गन्तव्यमदमाणि गतिं गीह्यतां गान तत्र मेरेष्टां गीह-
कैरे, नरुने सानि गर्षजामदमाणि भद्रयो मीयति य । न कर्मानि तस्मात्पुनः सर्वं
स्मादुत्तमान्तरितुः । नमस्तस्मै नमः द्वितीयः, प्रदेत तत्र मद्रुनि । प्राणान्येषो नृणा-
म्येषो यतिप्राणान्येषो नृणां एव दृष्टान्तिर्गतिं कथितानो नि मद्रुः कर्मयान्तरान-

१० यद्वाः सन्तततः सप्रभिराहृतैः साक्षात्समुपगमः ससंसाधनतनुज्ञादधिराहृतैः ध्याननगमिप्र-
पासतं सधप्रधानं गान प्रदेनमनुधावति । यनिने सतिप पादः प्रविशोयते । उत्तिता-
मुः । भनरपि स-वति । मुकुनारतरः श्रद्धणरः सरागिस्तोषाभिर्वेदनाभिर्भिभूतः । त-
स्येयं भवतिरुत्तरदमस्य कर्षणनरसद्रप्रत्यद्रप्रवितीगानरस्य स प्रदेन, सधप्रधानं
गान प्रादुर्भवति । स तस्मिन्देने निरवति यतिनः सधे प्रवन्ति प्रीणि पोवननरुमाणि ।

16 पुराणि कर्मरुत्नेन यापुनोत्तिष्यन्ते । स प्रपन्नानः यैस्त्यापसाम्प्रोत्तरेर्भयने । मायत-
स्येयुत्तिष्यन्तानां च प्रपन्नानां सानि धर्मजनसत्त्वाणि गच्छन्ति । कावन्दिपि त-
स्मान्मुक्तः परिहाणितकामाद्वै विवर्ध नाम प्रदेशननुधावन्ति । तस्मिन्च प्रदेशे सत्सारा
णि यत्राणि प्रादुर्भवन्ति यत्रभीनि तौदण्यजनानि श्रीप्रथमाणि तस्य सत्समगतादेव ता-

1) MS. *plha romcarti*^o, [səm]ra^o a sec manu

2) The MS appears rather to read *ipitay*². The form in the text is quoted by Whitney from Lūtyāyana.

5) Six skins according to Caraka and others, apud Jolly, Trans. Int. Congr. Or. Lond (1892) vol I p 457.

4) $^0\bar{k}\bar{a}n_1$ ca MS.

नि चक्राणि शरीरे प्राप्य भवन्ति ॥ ये ॥⁽¹⁾ प्रत्येकं सर्वाङ्गानि प्रमनतो ददन्ति पादतने चास्यं
शङ्कुभिर्भिण्णते । एवं मक्तोऽकृष्यते । भाद्रकोऽके प्राणिजातिभिः सातर्वादिः परमाणुशः
प्रभस्यते । भुक्तो भुक्तः पुनरपि संतापने सुकुमारतरः । सुकुमारतया भूयोऽप्याधिकतरां वे-
दनामनुभवति । भुक्तभुक्तस्य प्रभूततस्मेवास्य त्वयाप्तं प्रादुर्भवति । तस्य प्राणिजातिपातक-
तोयचितस्य तत्फलं भवति ॥

घृतादानविपाकमाह । स एष दुष्कृतकर्मात्तचारो घालानवक्रानिर्माणगन्धर्वनगर-
गृगतृष्णिकासदृश मरुदर्थव्रातं पश्यति रत्नवस्त्रधनधान्यनिकारभूत । तस्यैव लोभाभि-
भूतस्य कर्मणा मोक्षितस्यैव भवति । ममेदमिति । स एवं मोक्षितः पापकारी प्रच्यलिताङ्गा-
रकपूर्वसङ्घपित्वा तद्विणिमनुधावति । स कर्मकृतेर्यगपुह्यैर्गृह्यते [42 a] शस्त्रबालमध्य-
गत सर्वान्द्रप्रत्यङ्गं पात्रते विशस्यते दक्षते ऽस्थयशेषं क्रियते । न चास्यानादिकाल- 10
प्रभूतः स लोभस्तामप्यनस्यो गतस्य परिहृयत इति ॥

काममिध्याचारमधिकृत्याह । एष स पापवर्ता तस्माच्छस्त्रसङ्क्रान्तः कथमप्य-
ङ्गारकर्पून्सङ्घपित्वा कर्मणा धामित प्रदेशमन्यं प्रपद्यते । वितयदर्शनं नाम तत्र कर्मकृ-
तां स्त्रिय पश्यति या तेन पूर्वं नष्टस्मृतिना दष्टा । दष्टा चानादिकालाभ्यस्तो रागादिरु-
त्पद्यते । स तेन धावति येन ता स्त्रियः । ताशापोमय्यो नार्य⁽²⁾ कर्मकृताः । ताभिरसौ गृ- 15
ह्यते । गृहीत्वा दौष्टदप्रगति तथा भुज्यते यथास्य सत्ययकनमात्रप्रमाणमपि नावशिष्ट ।
तस्मिञ्शरीरे भवति । पुनरपि संभवति । पुनरपि भुज्यते । स कटुका खरा वेदनामनुभवे-
स्तस्माद्वागाग्नेर्न निवर्तते । येन ता स्त्रियस्तेन भूय स संघावति । न चास्य तत्पौडा त-

1) The marg adds as a note here *punar jaya[n]te punar bhramanti*

2) Compare Divyā 301 a sqq

3) In the sense of fire' hitherto in lexx only

4) So MS.

5) Feer i n p 202 Pañca-gatī (in JPTS 1884) p 155, v 31.

वायारापेयवा रमाति । पातास्त्रिणो रूते चमनपापेभ्यप्रत्रातमात्रास्त गृथ्यादाय
 यानागानागुन्नमरशरीरास्त नारके⁽¹⁾ सिततागुष्टिर्द्विन्दति । पुत्रायि सभ्यतोति पूर्व
 यत् ॥ पे ॥

स्त्रियो मूलापयस्य पातास्य सर्वा ।

॥ स्त्रोविधेया नरा पे तु पुतस्तेषा भवेत्सुखम् ॥ पे ॥

पातम् । स्त्री त्रिणो विनागातामिह लोने मरु च ।

तस्मात्स्त्रियो त्रिणो स्यादोच्छेत्तुपमात्मन इति ॥

गृथ्यादमधित्वात् । स तैर्पापुरुषैर्गृथते गृथोत्वा च तन्मुख त्रिदार्पति तस्मादि
 स्नानपैर्पयति । सा च त्रिदा वर्मजशात्पञ्चयोगनजतप्रगाणा भवति । तस्य मयात्राद-
 10 स्यात्⁽²⁾लेन^(42 b)तस्याद्य सन्निर्गमनरान्ते ते यमपुरुषाभूतात्रानाकृत्यसि प्रदातायोग्या ।
 वर्मरुतच क्लृप्तस्रं प्राडुर्भवति प्रदीप्तायस्युक्तबलवद्विबन्धोवर्देस्तदस्यासर्गत त्रिदाया
 भवति । तत्र पृथग्धिरुक्निष्ठाविषयो तस्य भवति ॥ पे ॥ सा च त्रिदा तया मुमुमा
 रा मया देवानामति⁽⁴⁾यात्रस वेदनातस्तनति⁽⁵⁾क्रन्दति त्रिणोशति न चास्य तदु य व
 द्धिदपनयतीति त्रिस्तर । तस्यैव प्र⁽⁶⁾वेदनागु⁽⁶⁾त्रतो जेवानि वर्पशनसकृत्वाणि सा
 15 च त्रिदा कृष्यते । सा यथाचित्तस्य नारवस्य मुखे प्रविशति । स भवद्विह्वलवदनो येन वा
 तेन वा नि पलायते ऽङ्गारवर्षु⁽⁷⁾दक्षमानो निगमान् । तस्यैव इ पार्तस्याशरणस्यापरा

1) So MS ? correct to °kiyam

2) Ran ads stridosha tucyāh marg

3) °nehay° MS

4) alshsh MS.

5) tan is a rare Vedic root elsewhere of the 4th (ya) conj , cf however stan
 nats

6) The partially lost word is represented by the Tib རྩལ་པོ་ (50 a 3) Cf p 69 1'

7) °s' uss MS

मपास्य पुनरपि ममपुरुषाः⁽¹⁾ प्रादुर्भवन्ति मुद्गरासिपाणयः । ते तं पुरुषं मस्तच्छात्माति मा-
वत्पादौ चूर्णयन्तीत्यादि ॥

प्रेमून्यविपाकस्तु यथैव भूपावाहस्य त्रौणे योजनशतानि त्रिहेति विशेषस्तु । तां म-
मपुरुषा निस्त्रिशानादाय प्रदीप्तघारान् त्रिन्हा निरुत्तति । अन्वुगैश्चान्यस्मिन् प्रदेशे ग-
ह्यते । परमवदुकां वेदना प्रतिवेदयते स क्रन्दति विप्रोक्षयव्यसक्तान् त्रिन्हा विरहित ६
इत्यादि ॥

पाहून्यविपाकमाह । ते तां त्रिन्हा मांसं विदार्य गृह्णति । गृहीत्वा निशितधारेः शस्त्रे-
ष्मिक्त्वा तस्य भूये एव खादन्ोपार्थेन मुखे प्रतिपत्ति । स च त्रिघन्सारिदतः सुत्तामवदनः
स्वरुधिरलालापरिमुतां तामेव स्वग्रिह्णा भक्षयति । सा च त्रिन्हा किंवा पुनरपि सद्यपते
यर्गवशात् । यद्य ः भूमौ वेदनार्तः परि⁽²⁾ ॥ प्रवर्तते विचेष्टते क्रन्दते । तस्यैव वेदना-
र्तस्य परिवृत्तनयनस्तारकस्य दुष्खार्तस्य दीनस्यासक्तपस्यकांकिनः स्वगतगुणभुञ्जा-
नस्य ममपुरुषा अनुशासनीमायां भाषते ॥

त्रिन्हाधनोर्विनिर्मुक्तस्तीक्ष्णो वाग्विशिखस्त्वया ।

पाहून्यमिति पददृष्टं तस्यैतत्पल्लमागतम् ॥ इति विस्तरः ॥

संभिन्नप्रलापविपाकमाह ॥ तस्य तत्प्रवृत्तितं ताम्रवलोक्तिं त्रिन्हां दहति । त्रिन्हा 16
दग्धा कण्ठं दहति । कण्ठं दग्धा हृदयं दहति हृदयं दग्धास्त्राणि दहति । तान्यपि
दग्धा पक्षाक्षयं दहति । पक्षाक्षयमपि दग्धाधोभागेन निर्मच्छति ॥ ममपुरुषा माया
माहुः ।

1) Cf Fcer, I c. p 205.

2) *niçatavaddhā* MS

3) Tib རྒྱལ་པོ་ལྷན་པོ་ (51 b 3) Pali *samphappalāpa* cf Dh-samgr § 56 and

पूर्वोत्तराश्वरूपं निर्मलगतमनम् ।

परदे पक्षपा प्रोक्तं तस्येनत्पन्नगतम् ॥

पानमत्ययती नित्यं न चाव्ययनत्परा ।

न सा विष्ठा युधेर्दृष्टा केचन मामउपिउता । इति विस्तारः ॥

- 6 अभिव्याप्तिपाठमाह । यद्य पश्यति रिक्तं तुच्छसत्त्वं कर्मगतं घट्टद्रविण
परपरिगृहीतं तस्य कर्मचोदितव्यागोक्तस्येयं भवति । मनेर्दृष्ट्यादिति । ततः स
नारकास्तेनैव धारति तेन तद्व्ययं । तस्याभिव्याप्त्याननस्याकुशलस्यानेचिन्मायिनव-
कुलाकृतस्य तत्पत्नं पक्षी नरके त्रिपरीतं पश्यति । तस्यैव पश्यतो ऽभिव्याप्तकुलस्य
रुक्ते शस्त्रं प्रादुर्भवति स तेन धारति । तेषामप्यन्येषां नारकाणां रुक्ते शस्त्राणि प्रादु-
र्भवति । स तैः सक्तु शस्त्रेण मुध्यते धारतया कर्तव्ये गवा सर्पपत्ननात्रमपि न भवति मा-
सगस्य शरीरे तत्रास्थिरुद्धानावशेष, क्रियते ॥ वे ॥ परेषां सम्प-⁽³⁾[43 b]मग त्या-
दिति चिन्तितं । तस्याभिव्याप्तगुहस्य त्रिपस्य पत्ननागनमिति ॥

- व्याप्रादफलमाह । कर्मगताः सिद्धव्याप्तसर्पाः क्रोधाग्निभूताः पुरतस्तिष्ठते । एतेभ्यो
भयभीतो येन या तेन वा निःपलायते । स कर्तुं शक्नोति पलायितुमनुभस्य यत्नयाः । स
15 तैर्गृह्यते । गृहीत्वा च पूर्वं तात्रन्गस्तकाद्रुच्यते पावत्पार्श्वतः सर्वैर्विपद्द्वैः संदृश्य संदृश्य
भक्ष्यते । व्याघ्रैरपि पृष्ठतो भक्ष्यते । पादावपि वज्रिना दी⁽⁴⁾रुक्ते । स यमपुरुषैर्हरादियुनिर्वि-
ध्यते इति विस्तारः ॥

1) Hitherto in text only but *abhidhyāṁ* 'covetous' occurs in Divy 302 a
(*supra cit.*), for which see the form below, *abhidhyākhyā*

2) *carshapa*^o MS

3) Three aksharas lost. From the Tib འཕྲུལ་པ་ (62 a 2) supply *sampad* or
the like.

4) Obliterated in MS, but supplied from Tib (52 a 4) རྒྱུ་ལྡན་པའི་སྐུ་ལྔ་པ་

मिथ्यादृष्टिफलं पुरुपरिमितं । पाठस्तु संतिप्यते । शस्त्रवर्षतोभयप्रवर्षाग्नि-
पायाणावर्षे रुन्धते । एकादशभिर्हर्षिस्वन्धैः तुत्पिपासाग्निना च सुखमिर्गतेन निरुत्तरं
दह्यत इति ॥ काममूलाश्च सर्वानर्वा इति तेभ्य एवोद्वेजिनव्यं । यदात्रैवाह । घस्त्यमिहु-
ण्डो नाम नरकाः । तत्र कतरेण कर्मणा सत्त्वा उपपद्यते । येनाग्रमणेन अग्रमणप्रतिज्ञेन
गातृघानस्य मृत्तगोतस्याभरणानां वा शब्दं श्रुत्वापोनिजेन मनस्कारिणात्तिष्ठबुद्धिना
तच्छ्रुत्वा रुसितलडितक्रोडितान्यमृचि⁽¹⁾ मुक्तं ॥ पे- ॥ तत्र ते नारका यथोवर्षेण स-
र्वाद्गप्रत्यङ्गशूण्यते ऽङ्गारचर्षेण च पच्यते दह्यत इत्यादि । एवं पौराणकानामास्यादनस्मर-
णात्पडुमो⁽²⁾ नाम नरकाः पच्यते स्वप्नात्भूतस्मरणाच्च । तत्र ते नारकाः कुम्भिपुं⁽³⁾ पच्यते । ते
द्रोणिघषोमयैर्मुषैर्लुन्यत इति विस्तरः ॥

एवमप्सरसः प्रार्थनया ब्रह्मचर्यपरिणामनाम्नदापडुमो⁽⁴⁾ नाम नरक उक्तः । तत्र सारनं⁽⁵⁾ 10
दीतरङ्गिणी नाम प्रवृत्तिः । तस्या नद्या पान्यस्वीनि ते पायाणाः । पच्छे[41 a] याले ते
कोशाः । यः पङ्कस्तन्मास । या घापः तत्कथितं तामं । ये मत्स्यास्ते नारका इत्यादि ॥
एवं पुरुषस्य पुरुषेण सक्तं मेधुनचिप्रतिपत्तेः अग्रमेया अकारणा विशेषाः पच्यते । एवं शि-
शुभिः सक्तं चिप्रतिपत्तेः सारनद्यामुद्यमानान्दार्कान्पश्यति । ते ते विलपन्ति । स ता मदी-
मयमाकृते । तेषु घालनेषु तोमस्नेरुप्रतिबन्धशोकदुष्खमेगात् । एव गोवडवानैडकाः 10
दिषु प्रकृतिसाग्रवः काममिथ्याचारः ह्यर्तरविपाकः पच्यते । तासामेव गोवडवादीनां
सतापोमपीना अकुशलनिर्मिताना योनिमार्गेण स तिर्यक्कामसेवो प्रविशति । स तासा-

1) *Qulram marg.*

2) A quasi-Pali form, cf *Suttanipāta* p 124 s Other authorities (Feer, J As 8 XX. p 216) make Paduma a cold hell.

3) So MS Correct *kumbheshu* or *ishu*? The Brahmins have a *Kumbhi-pūla*-hell

4) Cf. Dh -a. § 122

5) Name of a *sāgara* in Dh -s § 126.

गुरोरे प्रदीप्ताद्गारागिरपरिपूर्णे स्थित्यते पश्यते यद्गानि वर्षततसरस्राणीति विस्तरिण
द्रष्टव्यम् ॥

एतन्मनाजिज्ञास्यपि गिनुणीषु विप्रतिपत्तां मरुताखपातता पद्यते । एव
स्वस्त्रीष्वप्यपेनिगार्गेण गच्छत । एवं प्रसन्नातीतास्यपि परस्त्रीषु लब्धासु च यथासु ।
६ एवमुपजातस्यासु एव गुह्याणां पद्मासु क्षातिशब्दमावितासु च विप्रतिपत्तेः तीव्राद्यापरिग
णाश्च मरुताखपातनः पद्यते ॥

सातगैबुनसपुत्रसूत्रेऽप्यार । इह ब्राह्मण एवत्यो नृस्यचारिणमात्मानं प्रतिपादयति ।
स नैवेद्यं मातृमार्गेण सार्द्धं द्रव्यं मातृपयते ऽपि तु मातृमार्गं चतुषा ब्रह्म विद्यापन् पश्य
ति । स तदा स्वादयति अध्ययस्यति अध्ययसाय तिष्ठति । यपुच्यते ब्राह्मण ब्रह्मचारी
१० संपुक्तो मैथुनेन धर्मेण च चित्तपुक्तः । यपरिशुद्धं ब्रह्मचर्यं चरति ॥ एव मातृमार्गेण सार्द्धं
संप्राप्तं सविलिविलापमानस्य [44 b] चास्वादयत यपरिशुद्धं ब्रह्मचर्यमुत्तमम् ।
एव मातृमार्गादस्वादात् स्वादयत । एव तिर बुद्ध्यागतस्य तिरोडुप्यगतस्य वा मातृमार्गस्य
नृत्तगीतादिशब्दमास्वादयतो मैथुनसयोगमित्युक्तम् । एव पञ्चगव्यगुणसमर्पितं परमबलो
व्यास्वादयत ॥ एव देवादिस्नानेषु ब्रह्मचर्यपरिणाननात्संपुक्तो मैथुनेन धर्मेण च चित्त
१५ पुक्त इति ॥

पतयेते वामा एव स्मरणप्राप्तनाविषयमाप गता एवमनर्बन्धास्तेनैव वामापवादय
सूत्रेऽभिहितम् । निवारय भित्तो चित्तं वामेभ्यः । सभयशेषं मार्गं सप्रतिभयं सवप्य
सगच्छन् उन्मार्गं बुभार्गो वेदनापथं श्रुतपुरषससेचित । नैव मार्गं सत्पुरुषसते
चित्तं न तमेव चित्तयति । वस्मात् श्रुत्यास्वादा वामा उक्ता भगवता । वक्रदुष्टत्रहूप

1) Not in Nanjio or K F

2) For the form of Vyatp al B R for the meaning the tale of Pyramus

3) For *lushya* (here = ०३?) cf Divy p 614 note 14

4) Not in Nanjio or K F

इवा यद्वापासा । यादीनोऽत्र भूयान् । रोगो भित्तव कामा गण्ड शल्यगन्धमद्यमूत्राणा
 मियवडिसं मृत्युरनित्या कानास्तुक्का मृषामोषधर्मिण स्वप्नोऽत्रा कामा । जिनप्येते
 बालोद्यापना ॥ पे ॥ यथा मृगाणा बन्धनाय कूट द्विजानां बन्धनाय जाल । मत्स्यानां
 बन्धनाय कुपिन⁽¹⁾ मर्कटानां बन्धनाय लेप⁽²⁾ पतङ्गानां बन्धनायामिस्कन्ध⁽³⁾ । एव कामा ॥
 पे ॥ कानपर्येषणा चरतो दीर्घरात्र सिंहेनानां मुखे परिवर्तितास्यात्तो न प्रज्ञायते । पान- 5
 क्रोधातवानां गद्यासनानां मुखे परिवर्तितस्यात्तो न प्रज्ञायते । पाथन्मण्डूकानां सुतां सर्पा-
 णां मुखे परिवर्तितस्यात्तो न प्रज्ञायते । दीर्घरात्र कामान् प्रतिज्ञेऽत्रा गानां घोरा इति कृत्वा
 गृहीतानां शिरश्चिह्नानामतो न प्रज्ञायते । पा[45 a] रदारिका पारिपन्थिका ग्रामघातना
 जनघातना पावद्रन्विमोचना इति कृत्वा गृहीतानां शिरश्चिह्नानामतो न प्रज्ञायते ।
 दुप्य त्रीन खर कटुकमनुभूत हृदिर प्रस्यन्दित प्रघरित पञ्चतुर्पु मरुतमुद्रेपूदकात्प्रभूत 10
 तर ॥ पे ॥ कायो ह्यय यक्षादीनव । यस्मिन्घात स्त्रापुस्यद्धो मासेनानुलित चर्म
 णा पर्यननद्ध ह्यया प्रतिष्कम् क्षिद्रविच्छिद्र⁽⁴⁾ कृमिसधनियेवित सत्वानामनर्बक क्षोश
 कर्मणा धस्तु ॥ यस्मिन्काये विविधा व्याधा उत्पद्यते । तस्यश्वा चतुरोग ओत्ररोगो
 पानदर्शासि पिटनो भगन्दर ॥ पे ॥ कायिका सत्तापा कायिक दुप्य । कायस्य शीर्षा
 ता भगना कुञ्जता । खालित्य पालित्य बलिप्रचुरता । इन्द्रियाणां परिपात्र परिगेद, 15

1) The form is new the meaning 'net' assigned to the by form *lupina* in
 Çabdak is confirmed by the context, and by the Tib རྩལ

2) Tib རྩལ 'snare' Of the form in the text (which may also be read *nyubā*)
 I find no trace in lexx

3) Tib (a3 b e) རྩལ་ལྷོ་མེ་ལྷོ་མེ་ལྷོ་མེ་ རྩལ་ལྷོ་མེ་ 'smoke of fire for moths',
 but *patanga* (as BR show) specially connotes the meaning of a moth that burns
 itself (ལྷོ་མེ་ལྷོ་མེ་) so that some sort of naked flame must be meant cf Divy
 444 s (inf) and note at p 709

4) Not in lexx but cf Pali *vicchāddala*

संस्काराणां पुराणीभानो धर्तरीभानः । यात्रमार्गस्येमुदरत्त प्रघर्त्तं दुग्मुप्सानोपं कापं
प्रतिपेवितुं ॥ पे ॥ का तय भित्तो कानाश्चात्तिः । कश्च खो प्रलोभयति । कश्च च तं प्रा-
रित्तो मूर्द्धितो ऽध्यवसिनो ऽध्यवसानगायत्रः । यदाहं परिनिर्वृतो भवामि । सद्गमश्चात्त-
रित्तो भवति । तं च कामान्प्रतिसेव्यं त्रिनिपातगनो भविष्यति । कदा ग्रामगृणादात्मनं
५ परिगोचयिष्यति ॥ यन्ने भित्तो निवार्य धितं कामेभ्य । यत्कालः कामपर्येषणायाः । का-
लोग्यं धर्मपर्येषणाया इति ॥

उमदत्तपरिपृच्छायामप्याह । तेन कामगिध्याचारत्प्रतिविरतेन भवितव्यं स्वदारसं-
तुष्टेन परदारानभिलाषिणारत्तनेत्रप्रेक्षिणा निचिंषामनसा । एकाक्षडुष्पताः कामा ।
इत्यभोदणं मनसि कारप्रयुक्तेन । यदाप्यस्य स्वदारेषु का(43b)र्मावसर्क उत्पद्येत । त-
१० दापि तेन स्वदारेषुशुभानुदर्शिना उन्नस्तनसा । तैश्चयगतया कामा. प्रतिसेवितव्याः ।
न त्वध्यवसानदिनिघ्नेन नित्यमनित्यानात्माशुचिसंज्ञिना । एव घनेन स्मृतिरूपस्था-
प्या । तदाहं कारिष्यामि यथा संकल्पैरपि कामान् पारिभोदये । कः पुनर्वादी द्वीन्द्रियसगा-
पत्या घानङ्गयिज्ञस्या वेति ॥

पुनर्त्रैवाह । बोधिसत्त्वेन स्वभार्याया अस्तिके तिष्ठः संज्ञा उत्पादयितव्याः । कतमा
१५ स्तिष्ठः । रतिश्रीडासकृापिकैपा नैपा परलोकसकृापिका । धनपानसकृापिकैपा नैपा क-
र्मविपाकानुभवनसकृापिका । सुखसकृापिकैपा नैपा दुष्पसकृापिका ॥ पावदपरा-
स्तिष्ठः । शीलात्तरापसंज्ञा ध्यानात्तरापसंज्ञा प्रज्ञात्तरापसंज्ञा ॥ यपरास्तिष्ठः । चोरसंज्ञा
वधकसंज्ञा नृकापालसंज्ञा इति ॥

चन्द्रोत्तरादारिकापरिपृच्छायामप्युक्तं । यद्य चन्द्रोत्तरादारिका समनस्तर प्रधावसं तं

1) Cf f 24a, supra and *Ugroparipṛ*° at 8a

2) A Candrottārādārika-vyākaraṇa is given in Naujio, 441 (tr A D.
591) K F. p 258

3) °tara° MS

महात्तं ज्ञानवाप दद्वत्ता तस्यां वेलायां विद्यापसात्तरीते तान्मात्रमभ्युद्गम्य स्थिता च त
महात्तं ज्ञानवाप गाथाभिर्घ्यभापत ॥

(1) काप गमेतधमिम मनोत्त सुवर्णवर्ण ज्वलनप्रकाशम् ।

१ रक्तचित्तस्य हि मानुषस्य प्रज्ञायते शोभनरु शरीरम् ॥

ये त्वधिकरूपमसप्रदीप्तान् त्यागति वामान्विषयेष्वगृह्णा ।

पडिन्द्रिपै सत्त्वसत्ताद्य ये ब्रह्मचर्यं च चरति शुद्धम् ॥

दद्वत्ता च दारान् हि परस्य ये वै वुर्जति माताभगिनीति सज्ञा ।

प्राप्तादिकास्ते हि सुदर्शनीया भवति नित्य परम मनोज्ञा ॥

स्पृष्टानिमां वेत्तु⁽²⁾ पुरीं सात्ताद् यो रोमरूपात्मम चातिगम्य ।

न रागचित्तेन गगार्जितोऽयम्⁽³⁾ 46 अ] फलं तु दानस्य दमस्य चेदम् ॥

१ मे समुत्पद्यति रागचित्तं मा वीतरमासु १ तीक्ष्णं राग ।

साक्षी मगाय पुरतो मुनीन्द्रः सत्य पद्या वेन्मि न ज्ञातु मिष्या ॥

पूय च पूर्य पितरो मगात्⁽⁴⁾ यद् च पुष्पापमभूदनित्री ।

धाता स्वसा चापि पिता धभूय को रागचित्तं ज्ञनपेदानन्या ॥

प्रचातिता प्राक् च मगाय सर्वे । यद् विशस्ता च पुरा भवति ।

सर्वे धमित्रा वधका परस्य⁽⁵⁾ । यद्य तु वा ज्ञायति रागचित्तम् ॥

न द्वयत्ती हि भवति रमात् । न रक्तचिता सुगतिं ज्ञाति ।

न निर्दृतिं याति च रक्तचिता रमो हि तस्मात्परिचरिणीय ॥

1) Metre Akhjanaka

2) MS apparently rethe

3) There is a fracture in the MS but apparently the reading is the form in the text In the previous line the MS reads rasta :

4) ^orasparam or ^oyaram MS

कामस्य हेतोर्निर्ययं पतन्ति । प्रेतास्तिरश्चोऽर्थं भवन्ति रागात् ।

कुम्भाण्डपता घसुरा पिशाचा भवन्ति ये रागपरीतचित्ता ॥

काणाश्च छद्माश्च विबिद्धकाश्च । विद्वत्पक्षाश्चैव भवन्ति रागात् ।

भवन्ति नानाविधदोषान्नाशरन्ति ये कामवरी ब्रघ्न्याम् ॥

पञ्चक्रवर्तित्वमत्राप्नुयन्ति । भवन्ति क्षत्रास्त्रिदशेशराश्च ।

ब्रह्माणा ईशावजवर्तिनश्च तद्वत्सर्व्यं त्रिपुल चरित्वा ॥

ज्ञात्यन्धभावा दधिरा विसृजा । शूलकरोष्ठा खरवानराण ।

दृष्ट्यश्चमोड्याध्रपतङ्गमना⁽²⁾ भवन्ति नित्यं घनु कामलोला ।

नितीशराश्चैव भवन्त्युदया सुचेष्टिनो वै गुरुपत्यमात्या ।

सुखसीममस्येन च पाप्मे दृढि ये ब्रह्मचर्यं विपुल चरन्ति ॥

कमलितपानथ धूमगरान्⁽³⁾ वन्धास्तथा ताउनतर्जनांश ।

केदं शिरं गर्णवरातिनासा⁽⁴⁾ पारस्य चावर्क्षन्ति हि वामदासा । इति ॥

॥ ⁽⁵⁾ उदपनवत्सरागपरिपृच्छाया च विवर्णिता कामा ॥ ॥

⁽⁶⁾ दृष्ट्वा द्रष्टुं धावति मत्तिका यथा ।

15 दृष्ट्वाशुचि धावति गर्दभो यथा ।

श्चानम प्रूना [46 b] इव मासवारणात् ।

तथैव धावत्यधुना स्त्रिये रता ॥

1) So the MS for *tiryasico* (not metrically possible), should we read the form *tiryasyo*?

2) °*āhāḥ* (contra metrum) MS.

3) *Dhuparagan* corrected in a much later hand to *dhimagarana* MS
 ५ मश ५ ५ ५ Tib Perhaps some torture by suffocation is intended On *labhall* (?)
 see Addenda.

4) °*sa*, MS

5) Translated into Chinese before A D 316 Nanjio, 39 h F 217

6) Metre Upaj in *Vanam* MS

7) °*malahaketa* MS

प्रविद्यापिधिना चागाम्तम म्बन्धने⁽¹⁾ ध्याता ॥

स्त्रीषु सक्तास्तथा मूढा क्रोधेय स्व वासता ॥

गार्स्य गोचरो ह्येष प्रस्थिता येन दुर्गतिः ।

धास्वाद्मज्ञिनो मूढा गीटस्थाने पथा क्रिमि ॥

गीटकुम्भो यथा चित्रो यत्र यत्रैव दृश्यते ।

5

पूर्णो मूत्रपुरीषेण दतिर्या वातपूरिता ॥

मिद्धाणकनफानाह्ला श्लेष्मणि⁽²⁾ चित्तास्तता ।

दीर्गन्ध्य भ्रजते ताताह्वानानि तद्यथा मधु ॥

धस्थिपूर्णा मुखद्वार मासर्मादिभिश्चित ।

गण्डभूतो ह्यथ नाथ कुत्सितो ह्यमगन्धित ॥

10

नानाप्राणिभिः सपूर्णो मुखगण्डो यथा भवेत् ।

एतन्नेव ह्यथ नाथो विष्टाम्बुप्रकिञ्चलम् ॥

घट्याले⁽³⁾पुल सुदर मयत्पुष्पयारुल ।

वृक्षो विनोहितोऽपि मस्तलुद्रास्थिवदारम् ॥

यथोति क्रिमिमुत्सह्यमाणं यानि तिष्ठति यत्ररे ।

15

यथ बान्धा न पश्यन्ति मोहानेन धाता ॥

1) *°tamasko* MS

2) *shams* MS

3) *brā* is given in text as the name of the Jasmuna and several other flowers

4) Thus I have emended the MS reading *ant'anj antroquna : / y°* The Tib (f6a2) has simply, ཀྲོའི་ཀྲོའི་ས་, ཏུ་ཐེ 'The 4 lly = full of the water got' In the next line, *ru/ka* MS *lolohtu* for *lohtu* : (f67)

5) This word spoils the metre, but I preserve it as the Tib has འབྲུད་ཀྱི་ *°8 lakhs*

१२ प्रणामुत्वे प्रसन्नस्य शुचि प्रतिगच्छाम् ।
 याना निमित्तं गृह्णति वचने दर्शनेऽपि च ॥
 उक्ता यद्यानं प्राप्तिं यो देशं सर्वकुत्सितम् ।
 उच्चार्य गोचरायाः खेपसिद्धाणां गोत्रिनम् ॥
 ६ शुगुप्सोपे रज्यते घ्राणां दृष्टेयं मत्तिवा ।
 तत्तास्यापरे स्वेदो गन्धो वापति कुत्सितम् ॥
 बुर्वति दुष्पुत्रं कर्म यो गच्छति दुर्गतिम् ।
 स्त्रीनाम्नामाभिपेयतो स्त्रीनां धर्माभिपेयं च ॥
 गत्वा धवीचि दुष्प्रज्ञा दुष्पुत्रां बिन्दति वेदनाम् ।
 १० उच्चार्य इषं दुर्गन्धा स्त्रियो बुद्धेः प्रकीर्तिता ॥
 तस्माद्दीनस्य स्त्रीनाभि स्त्रीभिर्भजति सद्गतिम् ।
 उच्चार्य स्त्रीं यो गृह्णवालाद्यास निगच्छति ॥
 पादशं कुरुते कर्म तादृशं लभते फलम् ॥
 तयात्रै(४७२)वाक् ।

१५ तदेव द्वैर्दुष्पुत्रैर्पितीर्भोगे स्वर्गिद्विधाधमुपसक्तैर्न प्रभवति अमणत्राक्षणेभ्यो
 दानं दातुं कृपणावनीषकपाचक्रेभ्यो ऽवशीयता स्त्रीभि स्त्रीनिर्जिता स्त्रीनिगृहीता
 स्त्रीदाता । तेनैव स्त्रीप्रेम्णा तस्या एव योषणाय न शक्नुवन्ति दानं दातुं शीलं च समादातुम् ।
 स तत्र रक्तं सगानं स्त्रीपरिभाषितानि सक्तुते तर्जनावलोरननिर्हर्त्सनमपि सक्तुते । स
 मातृप्रमेण तर्जितं पुरुषं सप्तोदति विपीदति सुखं चास्या घटतोऽपति । चाकृतो
 २० वामनिदानं च वशगता भवति । धमं महाराज वामलोलुपस्य पुरुषस्योच्चार्यमुत्पद्यमानस्य
 शुचौ रतस्यासप्रबन्धात्वारिणो दीपः ॥ पे ॥

1) A new conjugational form Tib २५९

२) °bhatsa° MS

लपत्रो वा कुलडुहिता वा ग्राम्यद्वीपकान्सर्गसत्वाजोविताद्यपरोप्य सर्वस्वं करेत् ।
 ये वा अन्यो गजुष्माः पुनपुत्रो वा कुलडुहिता बोधिभक्तस्यैककुलजनितस्याक्षराय कु-
 र्यादक्षस्तिस्रयोनिगतस्याप्येकालोपदानसंलग्नस्य कुशन्मूलस्याक्षराय कुर्याद् घष ततो
 १ संप्येपनरं पाप प्रसयति । तत्कस्य रेतोः । युद्धोत्पत्तिर्जनानां सुरुयलमूलानामस्त-
 ५ राप. स्थितो भवति । यः कश्चिन्मज्जुष्मोः परकुतोपु बोधिभक्तस्यैकालोपदानस्य त-
 स्मिन्मगये तनोनिदानं त्रीणि भगानि प्रसिद्धाद्वितव्यानि । कन्यानि त्रीणि । नारयो
 पपत्तिभयं शात्यन्धभाषं प्रत्यक्षान्मोपपत्तिभयं चेति ॥

पुनरास्तु ॥

यस्तस्य कुर्यात्पुरुषोऽप्रियं वा भूतं लभूतं च यदेवर्षा ।

10 : परुषं यदेतद्भुङ्क्ष्वनापि यस्तं सोमं च कुर्यात्पुनरस्य योगि ॥

घातमभावेन मरुता नरकेषु स दुर्गतिः ।

उत्पद्यते विपन्नात्मा दुष्पत्तिं वेति वेदनाम् ॥

पौत्रानां शतं पञ्च प्रापते अस्य समुद्ध्यम् ।

कोटीपरिभूतः प्रष्टुद् भवत्येते च पुना भूषम् ॥

15 पञ्चमूर्द्धसरुद्राणि भवत्यस्यापवादिनः ।

त्रिद्वाना च शताः ॥⁽³⁾ पञ्च भवत्येकैवमूर्द्धनि ॥

एकैकस्या ॥ त्रिद्वाना शताः पञ्च त्र्यलन्मुखाः ।

साङ्गत्वानां वक्तव्यस्य वार्धं भाषितं पापिकाम् ।

1) Cf Dh s § 134 and M. Vyntip 120 *janmo*^o must accordingly be corrected, probably to *jano*^o or *janupado*^o Tib རྒྱལ་མཚན་

2) ^oso MS

3) *śata*, masc pl ('selten und immer metrisch'-Bohtl²) I find quoted with the noun in gen pl

प्रतापो न पच्यते तीक्ष्णदुष्प्रानन्नाकुले ।
 उत्पीडां बोधिसत्त्वानां ये कुर्वन्ति यमङ्गता ॥
 तिर्यग्योनिं सन्त्या न तेषां भोति दुर्गता ।
 कल्पकोटिसंख्यायां शतानि निगुप्तानि च ॥
 तत्र द्युता घोरेष्वपि भोति सर्वा सुराणां ।
 सुत्पिपा[15] सागिभूताश्च धुर्वन्ति कर्म दारुणम् ॥
 लब्ध्वापि भोगमानं तृप्तं नैवाधिगच्छति ।
 ततश्च्युतो मनुष्येषु स⁽²⁾ यद्युपपद्यते ॥
 जात्यन्धो भोति दुर्गेधा दुष्टचेता यमङ्गत ।
 धार्मिकाराधिका⁽³⁾ वाचमुक्त्वा दुर्भाषितं नर ॥
 मनुष्येभ्यश्च्युतश्चापि पुनर्गच्छति दुर्गतिम् ।
 कल्पकोटिसंख्येषु जातबुद्धं न पश्यति ॥

पुनर्त्रैवाक । यावन्ति मज्झिमीर्वोधिसत्त्वो बोधिसत्त्वस्यासिद्धे प्रतिषेधितान्युत्पादय
 त्यगमन्यराचितानि वा । तावत् कल्पान् समाहू सत्रद्वयो वस्तव्यमया गहनरक्षेधिति ।
 न मज्झिमीर्वोधिसत्त्वो ऽन्येन वर्गणा शक्नो विनिपातयितुमन्यत्र बोधिसत्त्वपदादेव । 15
 तद्यथा मज्झिमीर्वोधिसत्त्वो नान्येन कष्टेन लोष्टेन वा शक्नो भेतुमन्यत्र यमाद् । एवमेव
 मज्झिमीर्वोधिसत्त्वो ऽन्येन कर्मणा न शक्नो विनिपातयितुमन्यत्र बोधिसत्त्वपदादे
 वेति ॥ ॥

1) Name of a hell of Fear, J As 1892 p 195

2) A syllable is wanting, we supply a word meaning sickness (Tib ४५)?

3) The exact form is not certain owing to a fracture in the MS but the
 general sense, fashion in honour to whom honour is due, is clear, cf the Tib
 འཇམག་པ་མཆོཅེས་པ་རྩེ་ཤུལ་ (57 b c)

॥ धार्यमहात्राधात्रातारमुद्रासूत्रे⁽¹⁾प्यार ॥ ॥ य रश्मिगञ्जुषी वुनपुत्रो वा
 पुताडरिता वा दशमु दिनु सर्वलोकाधायुष्य सर्वसतान्धारोषु बन्धो कुरु प्रवेशयेत् ।
 यथाय वुनपुत्रो वा पुलडरिता वा बोधिसत्त्वो बुद्ध पराद्युष तिष्ठेत् । नैव डरात्मा
 पश्यामीत्यर्थं ततो ऽसंख्येयतरं पापं प्रसजति ॥ यत्रैत्रोक्तं । ॥ वसिन्मञ्जुषी सर्वान्ध
 5 होपराणां सत्त्वानां सर्वस्य ररेयशान्धो पादश्रे तादशं बोधिसत्त्वं गर्ह्य ततो ऽसंख्येयतरं
 पापं प्रसजति ॥ यत्रैत्रोक्तं । य वसिन्मञ्जुषीः वुलपुत्रो वा वुलडरिता वा गङ्गानदी
 वालिनासरास्तूपास्त्रिनिपातयेदरेत् वा । यथाय वुलपुत्रो वा वुलडरिता वा न
 द्या ॥ 18 ॥ ॥ पानाधिमुक्तस्य बोधिसत्त्वस्य व्यापादपिलकोपचितगुत्याय कोशपेत्परिभाष
 येद्यं ततो ऽसंख्येयतरं पापं प्रसजति । तत्कस्माद्धेतोः । बोधिसत्त्वनिर्वाता हि बुद्धा भग
 10 वतो बुद्धनिर्वाताश्च स्तूपा सर्वमुपोपधानि च सर्वदेवनिनायाश्च । बोधिसत्त्वगतत्त्व
 सर्वबुद्धा यसत्त्वता भवन्ति । बोधिसत्त्वं सत्त्वत्य सर्वबुद्धा सत्त्वता भवन्ति । सन्बुद्धा
 नुत्तरपा पूजया पूयितुकामेन बोधिसत्त्वा पूयितव्या ॥

एतत्पूत्रात्रिपात्रश्च प्रशास्यविनिश्चयप्राप्तकर्मसूत्रे⁽²⁾भिहितं ॥

यस्त्वेषां कुरुते रतां धार्मिको धर्मयादिना ।

15 रित्वा सुदुर्गती⁽³⁾ सर्वा शक्नो भवति देवराट् ॥

ब्रह्मापि पागस्तुयितो वशवर्त्तने पुन पुन ।

मनुष्येषूपपाद्य चक्रवर्त्तनी स ज्ञापते ॥

1) Nanjio, 90 KP 260 M Vyutp LXV 73

2) V ॥ 162 supra

3) sudurgati seems not to occur but the Tib (58 b 3) gives it the same mean-
 ing as d rjats viz disaster with the special sense of damnation (tohell) *Hinta*
 of course from *la*

4) Lalita vistara 465 ad fin

भेष्टी गृहपतिश्चापि भवत्याजो मरुधन ।

प्रज्ञास्मृतिभ्यां सगुक्तं सुप्तिर्निरूपय ॥ इति ॥

यत्र तत्र त्रौघिमत्रमधिरुत्येव वारापरारुतिता । पञ्चमोऽत्र ॥

यत्रोक्तं ब्रह्मात्राधानावतारमुद्रासूत्रे । यत्र शिंमञ्जुश्रीं बुलपुत्रो वा बुलडह्मिता
वा सर्वलोत्रधातुरगोपमानां सत्त्वानां दिवसे दिवसे दिव्यं शनरमारार दगादिव्यानि ६
यत्र तत्राप्येवं ददद्गङ्गानदीनां वासमात्रत्पसुद्रान्दानं दद्यात् । यथायं बुलपुत्रो वा
बुलडह्मिता वा एतस्योपासनास्यान्यथास्तुर्दशगुणत्वमपवसमन्यागतस्यैव दिवसमेव
मारार दद्यादुद्रस्यायं भगवतः शिनायाः शक्तिः इति समारोपं कृत्वा यत्र ततोऽसद्व्येप
तरं पुण्यं प्रसजति ॥ यत्र व[49 a] शिंमञ्जुश्रीं बुलपुत्रो वा बुलडह्मिता वा सर्वलोत्रधा
तुरगोपमानां दशगुणत्वमपवसनां वागतामां उपासवानां दिवसे दिवसे दिव्यं शतरसमा 10
रार दगादिव्यानि यत्र तत्राप्येव ददद्गङ्गानदीनां वासमात्रत्पसुद्रान्दानं दद्यात् । यथायं बु
लपुत्रो वा बुलडह्मिता वा एतस्य भित्तोरैव दिवसमारार दद्याद् । यत्र ततोऽसद्व्येप
तरं पुण्यं प्रसजतीति ॥

विप्राणिनां तत्रावतारमुद्रासूत्रे¹⁾ दद्यात् । सचेन्मञ्जुश्रीं दशसु दिक्षु सर्वलोत्रधातुषु सर्वसत्त्वा
उत्पादितानां भवेयुः पारवत्पमुपादाय । यत्र काशदेव बुलपुत्रो वा बुलडह्मिता वा तेषां 15
सर्वसत्त्वानां भैत्रचित्तस्तापलाणि ग्रन्थेत् परिवत्पमुपादाय । यो वा यो मञ्जुश्रीं बुल
पुत्रो वा बुलडह्मिता वा मरुधनानाधिपुक्तं वोधिसयं प्रसजति पश्येद् । यत्र ततोऽस
द्व्येपतरं पुण्यं प्रसजति ॥ यत्र वशिन्मञ्जुश्रीं बुलपुत्रो वा बुलडह्मिता वा दशसु दिक्षु स
र्वसत्त्वावधनागर्प्रविशेष्टां वधनागारान्मोचायत्वा चक्रवर्तिसुखे स्थापयेद्ब्रह्मसुत्रे
वा । यो वा यो मञ्जुश्रीं बुलपुत्रो वा बुलडह्मिता वा मरुधनानाधिपुक्तस्य प्रसजति 20
शनाभिलाषी भवेदर्षी चास्योदाकरेद् । यत्र ततोऽसद्व्येपतरं पुण्यं प्रसजतीति ॥

- तथा तित्तिर्गानुत्रे⁽¹⁾ धारु । ग पुनर्भक्ष भगवन् तत्रियकल्याणो वागात्यकल्याणो
 वा भृगुकल्याणो वा भ्रमणाकल्याणो वा धारुणकल्याणो वा परं रत्तत्यात्मानं रत्तति प
 रलोका रत्तति । भगवत्कृत्स्ने पात्रभूतनपात्रभूत वा पात्रमुपटे कापायनपटे⁽²⁾ प्रातृतं
 परिरत्तति श्रोत्र्यति पूापियति आत्रकृत्वा एतं प्रत्येयबुद्धकथा श्रोत्र्यनि पूापियति ।
 ॥ गरापानकथां च गरापानतंप्रस्वितान् पुद्गलान् शोन्नस्तो गुणाप्यान् गुणगुणप्रतिभाना⁽³⁾
 ते । सार्धं रगति क्रीडति परिपृच्छति परिप्रश्नति⁽⁴⁾ तेषां श्रोत्र्यं कर्तव्यं गन्त्यते ॥ पे ॥
 कियत्तं⁽⁵⁾ भगवन् पापं तपयिष्यति ॥ भगवानाह । तद्यथापि नान कुपापुत्रं कश्चित्पुत्राय उ
 त्पद्यते । पः सर्वं ग्रन्थद्वेषं सप्तर्षिपरिपूर्णं कृत्वा तिष्ठतां बुद्धानां भगवतां दानं दद्यात्तथैव
 गद्याक्तसमये तथैव सापाक्तसमये दानं दद्यादनेन पर्यायेण वर्षशतसंस्मरणेयद्वयं दानं दद्यात् ।
 10 तत्किं गन्त्यते कुलपुत्रायि नुं स पुरुषो बहू पुण्य प्रसत्रेत् ॥ धारु । बहू भक्ष भगवन्स पु
 रुषः पुण्यस्वान्धं प्रसत्रेदप्रमेयमसंख्येयं । न तस्य पुण्यस्वान्धस्य केनचिन्ध्यं प्रमाणमुद
 ष्ठीतुं धन्यत्र⁽⁶⁾ तत्रागतेन ॥ भगवानाह । पस्तु कुलपुत्र तत्रियकल्याणो वा पात्रकथा प
 रीक्षेत् । पे । स बहूतरं पुण्यं प्रसवति । गावदिपुनतरमप्रमाणतरमसंप्रियतरं पुण्यस्वान्धं
 प्रसवति । पो मम पश्चिमायां वक्ष्यत्या⁽⁷⁾ वर्तमानाया सद्धर्मनेत्री रत्तति ॥ रत्तत्यात्मानं ।
 15 रत्तति परांश्च रत्तति परलोकं रत्तति मम शासनं आत्रकालं पात्रभूतनपात्रभूतान्वा गाव

1) See ॥ 13 7

2) *muktamuktapra* MS, but see Divy 329 a et al

3) Pali: *paripāṇhata* 'consider' (Ch) No compounds of the Sk denom *prap* *nayati* have hitherto been registered

4) Here the MS (not the Transcript) inserts a form *sat etulam* not, apparently, reproduced in the Tib (50 b 5)

5) The instrum as in Pali, instead of the alj of class Sk

6) *pāṇāśatayām* MS, cf. *Vajracchedikā* VI, and Prof Max Müller's note to his translation (SBE vol 49 pt 2 p 115) The correction of 'fifty' to 'five hundred' is supported by the Tib here and below [50 a]

न्मुण्डान् कायावयवस्य प्रावृत्तानपि रक्षति । न विद्वेठयति । पात्रस्वकं राष्ट्रं पर्राष्ट्रं च च-
 र्धयति । अथागान् तपयति¹⁾ । सुरानयं च प्राप्नोति चिरं चायुः पालयति । स्वज्ञोक्षाश्च परज्ञो-
 क्षाश्च क्षापयति⁽¹⁾ । संत्रोधिनामिं यद्व्यापारिता^(30 a) शोपेस्तमपति । सर्वापायाञ्ज्वाति । न
 चिरं संतारे संसरति । नित्यं कल्याणमित्रैर्युद्धेन भगवद्विद्योधिं सनेन मन्दासर्वेश सादं
 समवधानगतो भवति । सततं कल्याणमित्राविरहितो न चिरिण यथाभिप्रायेषु युद्धतेत्रे²⁾
 घुसुतरा सम्यग्रमंयोधिगमिसंभोत्स्यते ॥ यद्य तावदेव सर्वदेवेन्द्राः सपरिवाराः । यावत्पि-
 क्षावेन्द्राः सपरिवारा उत्थायासनाद् येन भगवान् तेनाञ्जलिं प्रणम्यैवमाहुः । ये ते भद्रं
 भगवन् एतर्क्षनागते ऽधान यावत्पश्चिमायां पञ्चशत्या⁽³⁾ तत्रियकल्याणा भवन्ति यावद्भू-
 पतिरुत्थायाः । पे । एवं सद्धर्भरुत्का एवं त्रिरुत्वाञ्जालापितारः । पे । वगमपि सर्वे स-
 परिवारास्तं तत्रियकल्याणं यावद्भूपतिरुत्थाया दशभिर्हारा रक्षितव्याः परिपालयि¹⁰
 व्यानो वर्धयिष्यामः ॥ कतमैर्दशभिः । चापुञ्जास्य वर्धयिष्यामः आगुरत्तरायं च धर्मेण नि-
 चारयिष्यामः । घारोग्यं च परिवारे न धनस्कन्धं च उपभोगपरिभोगं चैवैव न यथा क-
 ल्याणमित्राणि प्रज्ञातम्पद् च वर्धाययिष्यामः । एभिर्दशभिर्हारा रक्षितः ॥

* एवमभूमिप्रविष्टेष्वेवार्थं विभक्तविस्तरौ द्रष्टव्यः ॥

यवलोरानासुत्रेऽपि⁽³⁾

सद्योद्यो वित्तमुत्पाद्य कृत्वा सर्वप्राणिनां ।

य. स्तूपं लोकनायस्य करोतीह प्रदत्तिनां ॥

1) N. p. 17. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

2) *pancāś* MS See note 1 above

3) These stanzas occur (with considerable variants) in the second of the sūtras called *Avalokita* in the *Mahāvastu*. See Senart's text II 362 17—18 and 369 2—3. To this reference I was led by Prof. S. d'Oldenburg, who referred me to his art. in *JRAS* for 1893 p. 340, where another quotation from this sūtra in the present work (Ch. 17) is noted. Compare also the work of the same Lib. name in K F 259.

इत्याद्युक्तमविस्तरमुक्तात् ।

पस्तेषां बुद्धपुत्राणां नरं बुभूतिं यप्रिय ।

देवान्मनुष्यान्चार्त्ता नरव तस्य गोचर ॥

इति विस्तरः पूर्णः ॥ ७ चात्र विशेषेण तु रश्मिदुर्दर्शयितुं शक्यत इत्यनं विज्ञ
5 त्वेन ॥

- यस्मात्प्राणान्निमुद्दिमूत्रे⁽¹⁾प्यावरणशब्देन[50 b]र्ध उक्त । व्यावरणं मज्झिमां पुराणं राग
प्रावरणं द्वेषः प्रावरणं मोहः प्रावरणं दम्भमावरणं शोभितात्तिरोर्यप्यावरणं प्रावरणं ।
पे । तत्त्वस्य हेतोः यान्निपुण्यग्नना मज्झिमां ददाग मत्सरिणामात्तिने ऽप्रसादं कुर्वा
ति । ते तेनाप्रसादेन प्रातःचित्तमुत्पादयति । प्रतिघटितादोषेण महानरकेयूपपद्यते ।
10 शीलं रत्नसोऽङ्गशीलान् रत्नसयति परिभाषति । ते तेषामवर्णं च भाषति । ते तेषां दोष
भुत्वा बहुजनस्याप्रसादं कुर्वति । ते तेनाप्रसादेन दुर्गतिगातिनो भवति । ते तात्ति भाष
यति तात्तिदेवात्मानमुत्कर्षयति प्रागभ्यति । यय तात्तिनादेन । इमे पुनरन्ये व्यापन्न
चिता । तेषां तात्तिमदनाताना प्रसादमूलवानि दुःखायुत्पद्यते । ते धोर्पमारम्भाणां
घातानामुत्कर्षयति⁽²⁾ परान् पसयति⁽³⁾ कुसोदा इमे गित्तो निरुत्त्यनभिपुक्ता अद्दोदय
15 परिभुज्जाना । नैतेऽर्हन्ति पानीयस्थालनमपि । ते तेन वार्यारम्भेणात्मानमुत्कर्षयति पर
च पसयति । तान्क्वालानिति वदति । ते ध्यानं समापद्यमानास्तत्र ध्यानममापत्तौ स्य
कामुत्पादयति । तेषामेव भवति । यय समाधिविकारिणा इमे ऽये गित्तो वित्तितचिता
विद्वरति । बुतस्ते बुद्धा भविव्यतीति विस्तरः ॥

सर्वधर्माप्रवृत्तिर्देहे⁽⁴⁾प्याह । धोधिमत्र धापत्या घोदयति । हूरीभवति बोधि । व

1) Nanjio 1094 tr before A D 431 K F 962

2) Five avaranas are mentioned in the Tevijja sutta (Digha n I xii 30).
Cf Rhys Davids in SBE vol XI p 182

3) These words in marg a a sec manu

4) Nanjio 163 164 (tr before A D 417) 1015 K F 256 M Vyutp
LXV 37 where as in our text the title is °dharma-pra° (not °āpr as Nanjio
& I eer) Cp f 4 b (p 118) above where the a s to be restored

मीत्राणां च परिगृह्णाति । ईर्ष्या⁽¹⁾ चोदयति । हरो भजति बोधि । ईर्ष्यायेन चोदयति हरो भजति बोधि । सचेदोद्यमस्य स्यात्तिके स्वीनसज्ञानमुत्पादयति आत्मनि चोदयसज्ञां तिष्ठोत्पात्मान [51 a] कर्मावरणं च गृह्णाति । इह बोधिसत्त्वेन बोधिसत्त्वमवयवदानुशासता वा शास्त्रसज्ञानमुत्पाप्याधवदितव्यो अनुशासितव्यः । बोधिसत्त्वेन बोधिसत्त्वस्यात्तिके न परिभरचितमुत्पादयितव्यः । सचेदस्यापरित्यक्ता बोधि । न देवपुत्र बोधिसत्त्वं द्वाचिदेव कुशलमूलानि समुच्छिन्नानि । यथादितोयबोधिसत्त्वमगम्येति । अनुत्पादितो बोधिचित्ते ऽयं तावदोर्ध्वे सत्त्वे ऽधमन्यता प्रतिपिद्धा । किं पुनरुद्दिनबोधिचित्ते ॥

यद्योक्ता शूरङ्गमसमाधिसूत्रे⁽²⁾ तत्र दृढमते कनमदनुत्पादितबोधिचित्तव्याकरणं ॥ इह दृढमते स पुद्गलः पाञ्चगतिर्⁽³⁾ सारे उपपन्नो भवति । यदि वा निरूपेण यदि वा तिर्यग्यो नै । यदि वा यमलोके यदि वा देवेषु यदि वा मनुष्येषु । स च पुद्गलस्तोदयोन्निद्रपो भवति । 10 उदाराधिमुक्तिः । तमेन तथामग्नं प्रजानाति । यत् पुरुषपुद्गलो यावदियद्वि वल्लयको टो निपुतगतसरुत्त्रैरनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यति ॥ पे ॥ इयद्विज्ञासप्ये पवल्लयगतसरुत्त्रैर्वोधिमभिभोत्स्यते ॥ पे ॥ इह दृढमते उच्यते । बोधिसत्त्वस्यानुत्पादितबोधिचित्तव्याकरणं । यत् पुरुषपुद्गलान्महाकाश्यपो भगवत्समेतदवोचत् । यथायेषास्माभिर्भगवन्संस्तवानामात्तिके शास्त्रसज्ञोत्पादयितव्या । तत्कस्य हेतोः । न ह्यस्मा 15 यमेतज्ज्ञानं प्रवर्तते । कतमस्य बोधिसत्त्वस्य बोधिपरिपाचकानीन्द्रियाणि सविष्यन्ते । कतमस्य न सविष्यन्ते । ततो यत् भगवन्नानानास्तवावपेषु स्वीनसज्ञानमुत्पादयेत् । तेन

1) Beneath this word is added a *sec manu carya*. This word appears to find its counterpart in the Tib *ཤུལ་ལེན་*, which however occurs in the next clause, where *sympathena* occurs in our text

2) Supr p 819

3) B & R cite Vjntp 90 (2)

वय तप्येन ॥ भगवानाह । साधु साधु काश्यप मुनायिता ते इय वाक् । इह च मया का
 श्यपार्थवशं स[51 b] म्यश्यामानेन मुध्माग्नेत्रं धर्मो देशितो । मा तित्तः पुद्गलेन पुद्गल प्र-
 विचेतव्य । मच्छ्रोत्रं तैपयति हि भित्तः पुद्गल पुद्गल प्रविचेत्स्वन् । धरु वा पुद्गल प्र
 मिणुया यो वा स्यान्मादृश । एतेन काश्यप निर्जनेन बोधिसत्त्वेन वा भ्रात्रकेण वा सर्वस
 ५ त्वानामसिक्तो शास्त्रसंज्ञोत्पादपित्त्या । मात्र कश्चिदोधिपसत्त्वपानिक पुद्गलो भवेत्तेन त
 त्रात्मा रतितव्य इति । यस्य तु नियममेव बोधिप्राप्तिचिह्नमस्ति तत्र मुतरामयमन्यना
 रतितव्या ॥

पयोक्तारमसद्वर्गपुण्डरीकमुत्रे ⁽¹⁾

इष्टमिषान्गुत्तिरुसंचितान्वा प्रीतिश कुर्वन्ति मिनस्य स्तूपान् ।

10 उद्दिश्य वा पात्रुकाराशयो पि घटपुडु डुर्गेषु च कारयति ॥

सिक्तागया वा पुन कूट कत्वा मे केचिदुद्दिश्य निनान स्तूपान् ।

कुमारका घोटिषु तत्र तत्र ।

ते सर्वि बोधाय श्रूयि लागिन ॥

1) Passive with active inflection (Whitney § 774) here possibly due to Pali or Prakrit influence

2) The reading of the MS (broken here) appears to be *yat siddhant* or *yat sigham*. The latter I have supposed to stand for *yat sīghram*

3) MS W (see p 47, note 5 above) f 22 a 2 Kern, tr p 50

4) The metre is generally *Ākhyana*: but with two irregularities common in Buddhist poetry (1) the addition of a syllable at the end (making the metre in fact into *Varuṣṭī*) (2) the resolution of the initial long into two short syllables. Compare the frequent anapaestic beginning in English 'blank verse'

5) *prīti* *prak*° A

6) So W, *jinān* corrupted from *jinānā* (cf *infra*) A

7) *cap* A, but see below

घनुपूर्वं द्रव्यं⁽¹⁾ हि बुद्धकोट्य ।

पेश्या[७२३]अलिस्तत्र वृत्तापि स्तूपे ।

परिपूर्ण एकातलशक्तिका वा ।

घोनामित शीर्ष भवेन्मुहूर्त ।

6 घोनागित काय तवैकवार ।

नमोऽस्तु बुद्धाय कृतैकवार⁽²⁾ ।

ये ह्यो तदा धातुधरेषु तेषु ।

विलितवितैरपि पैकवार⁽³⁾ ।

ते सर्वि प्राप्ता इममवबोधिम् ।

10 सुगतान तेषां तद तस्मि काले ।

परिनिर्वृतानामव तिष्ठता वा ।

ये धर्मनामापि शृणु⁽⁴⁾ सत्त्वात् ।

ते सर्वि बोधाय धर्माणि लाभिनः इति ॥

महाकल्पसूत्रे⁽⁵⁾ व्युत्पन्नम् ॥

15 तद्यथा वाडिशिकेन मरुत्युदकसरसि मत्स्याकार्पणार्थं सामिधं यडिशं प्रतिपत्तं भवे
त्समनतरप्रतिपत्तं च मत्स्येन निर्गोर्णं भवेत् । किं चापि स मत्स्य उदकसरसि भ्रमत्यथ
च पुनर्वद्ध एव स यत्तव्यो दृढेन सूत्रेण स्थलगतदण्डमुनिबद्धेन । यत्तं वाडिशिकं प्राग
त्य तेन सूत्रलाघवेन ज्ञानाति गृहीतो मत्स्य इति । तमेन सूत्राद्गृहीत्वा स्थलगतं क

1) *te W*

2) Here both MSS read *atan*^o i.e. *W ānan*^o is corrected (a cc *manu*) to *atan*^o.

3) *tuā A*

4) *grunatsu* (2) *W* The form *ksī kshu* above (92 19) is somewhat similar

5) No doubt the Mahākāraṇa pūṇḍarikā sūtra Compare Nanjio 117, (where the Chinese title is similarly abbreviated) 180 (tr before AD 431), K.K. 239, M Vyutp L.V 23

रोति यथाकामकरणाय परिभोगाय । एवमेव ये सत्त्वा बुद्धेः भगवत्सु चित्तं प्रसाद्य कुशलमूलमपरोपयन्ति । यत्तत्र एकचित्तप्रसादमपि । किं चापि ते सत्त्वा उपकृतेन कर्मापरणो-
नातणोपपन्ना भवत्ययं च बुद्धा भगवत्सत्तामसतान् बौद्धेन ज्ञानेन समरूपस्तुमुत्रेणा गृ-
हीत्वा संसारोदकासरस उद्धृत्य निर्माणस्थले स्थापयन्तीति ॥

तस्मादेतत्पु शास्त्रमज्ञा कार्या । चन्द्रमानाद्य मनसा वन्दितव्याः । भवति हि नवजोऽपि 6
बोधिचित्तबलाद्बन्धो । यदा मेवेन⁽²⁾ इमिडेन मरुद्योधिसत्त्वेनापि सत्ता नवका धार्यमुपयन स-
र्वशरीरेण प्रणिप्रत्य वन्दितः । नियतार्थं चेदं । यदाध्याशयसंचोदनादिषु सर्वबोधिसत्त्वपा-
निकपुद्गलनमस्कारोऽनुज्ञातव्यः⁽³⁾ सर्वशब्देनात्मनोऽपि प्रकृणाति⁽³⁾ । कथमेकत्र वन्द्यः [52 b] व-
न्दकस्य न विरुध्यते । परस्परं वन्द्यत्वेनैवालम्बनात् । यत् एवानास्वादिनादुपपन्नभावाः ।
किं च बुद्धानामप्येवमिष्यते । मा भूद्वनवस्त्वा । एकस्य चान्यूनतेति ॥ 10

यार्थसर्वधर्मवैपुल्यसमप्रकृत्युत्पन्नसर्व उक्तः । सूत्रम हि मञ्जुश्रीः सद्वर्त्मप्रतिलिपेयार्मा-
चारणं । यो हि कश्चि-मञ्जुश्रीस्तथागतभाषितधर्मे कस्मिंश्चिच्छोभनसत्ता करोति । कश्चि-
दशोभनसत्तां स सद्वर्त्म प्रतिनिधिति । तेन सद्वर्त्म प्रतिनिधितया तथार्थगतोऽभ्याष्यातो भव-
ति । धर्मः प्रतिनिधितो भवति । सद्योऽप्यवदितो भवति । य एव चर्तर्हि पुक्तमिदमपुक्तमि-
ति स सद्वर्त्म प्रतिनिधिति । न यथा पृथक्कश्चिद्धर्मः आवकपानसप्रयुक्तः प्रत्येकबुद्धपान 15
सप्रयुक्तो मरुत्पानसप्रयुक्तो देशितः । ततो मोक्षपुरुषा इमं मम धर्मं नानाकारिष्यन्ति । इदं
आयकाणां देशितमिदं प्रत्येकबुद्धानामिदं बोधिसत्त्वानामिति । स नानात्वसत्तया सद्वर्त्म
प्रतिनिधिति । इयं बोधिसत्त्वस्य शिखा । इयं बोधिसत्त्वस्याग्निर्नेति सद्वर्त्म प्रतिनिधिति ।
धर्मभाषणरूपास्ति प्रतिभान नास्ति प्रतिभानमिति सद्वर्त्म प्रतिनिधिति । धर्मधर्मतया क

1) Cf Dh s § 19 and p 39

2) This refers to the passage of the Gandavyāha already cited at 36 14
above. See note there.

3) This clause is added a sec manu

यपति⁽¹⁾ सद्धर्मं प्रतिक्षिपति । यपगते बुद्धोत्पादे नास्ति धर्माणीप्रलम्भ इति धर्मं प्रतिक्षि-
 पति । नास्ति धर्मभाणकस्य धर्माणीप्रलम्भ इति धर्मं प्रतिक्षिपति । धर्मभाणकस्य चर्मा
 हूपयति धर्मं प्रतिक्षिपति । धर्मभाणको न प्रतिक्षिपति इति धर्मं प्रतिक्षिपति । प्रमा-
 देनेन चोदयति सद्धर्मं प्रतिक्षिपति । ईर्ष्यापत्रेण चोदयति सद्धर्मं प्रतिक्षिपति । यत्तत्त्वधर्म⁽²⁾
 5 शोलाविपत्त्या चोदयति धर्मं प्रतिक्षिपति । प्रोते⁽³⁾भावेन संशययतीति धर्मं प्रतिक्षिप-
 ति । घालोको ऽस्य धर्माणां न सुविदित इति धर्मं प्रतिक्षिपति । गत्येण गत्यनबुध्यमानः
 प्रतिवदतीति धर्मं प्रतिक्षिपति । यत्तत्त्वज्ञानं तेन गतशासनं नागमारुह्य इति धर्मं प्रति-
 क्षिपति । सूत्रेण सूत्रं विरोधयतीति धर्मं प्रतिक्षिपति । माधवा माधवं विरोधयतीति धर्मं
 प्रतिक्षिपति । यत्तत्त्वज्ञानं कविदधेनुक्तं करोति कश्चिन् करोतीति धर्मं प्रतिक्षिपति ।
 10 धर्मभाणकस्यार्थान्यस्य वागभिनामयतीति धर्मं प्रतिक्षिपति । विधत्तुः कर्मास्य करोति धर्मं
 प्रतिक्षिपति । सलापयन् वदतीति धर्मं प्रतिक्षिपति । इत्याह्यास्ति चर्मा इत्याह्य नास्ति
 चर्मेति धर्मं प्रतिक्षिपति । इदं मूक्तमिदं मूक्तमिति धर्मं प्रतिक्षिपति । धर्मे नास्ति धर्म-
 ति धर्मं प्रतिक्षिपति । धर्मे बुद्धवचनसमय उक्तो नानेन बुद्धवचनसमय उक्त इति धर्मं
 प्रतिक्षिपति इति हि मञ्जुश्रीप्रतिरुद्धिद्वितीयमिति तावद्धर्मं प्रतिक्षिपति । धर्मभाणक-
 15 स्तेदं वृषणिति चित्तयति धदति भित्तुर्वा भित्तुणी वा उपासतो वा उपासिता वा । सर्वः
 स सद्धर्मं प्रतिक्षिपतीत्यादि ॥

यत्रैव चीकं । यत्तु कस्यचित्कुलपुत्र तयागतस्य परिनिर्दितस्य धर्मः प्रतिभाति य-
 वाधिगुणानां सत्त्वानां देजयितुं । तस्या च पर्यदि यत्तु सत्त्वस्यापि दृष्टारोहणं नरेदेता-
 मुपातो वा सर्वः स तयागतानुभावेन । तत्र गोरूपरूपा यत्रोधिस्तत्र योधिगयप्रतिज्ञा यो-
 20 धिसत्त्वहूपका धर्मस्तेन्यरुह्या एवं वदयति धर्मेपदेनोक्तः । मिमेते । न बुध्यत इति ॥

1) A marginal gloss, apparently on this word, adds *tuccam sarvajñam* *ca* *śāradharmā* *śanyatā*

2) *ākṣara-pīṭhaka 'yama' arthapalika* de marg

3) *aparatarthakāśat* *śara* *marg*